

Ndang o ndang

CE1

Podel

6

Safe

1

SEEREP

Ce livret décodable a été conçu et imprimé grâce à l'appui généreux du peuple américain à travers l'Agence des Etats-Unis pour le Développement International (USAID).

USAID
DU PEUPLE AMERICAIN

République du Sénégal

Ministère de l'Éducation Nationale

Vente interdite

République du Sénégal

Ministère de l'Education Nationale

Ndang o ndang ⑥

Seereer

2019

Ce travail est disponible sous la licence Creative Commons Attribution 3.0 IGO. Sous cette licence, il est accordé le droit de copier, de distribuer, de diffuser et d'adapter ce document y compris à des fins commerciales selon les conditions énoncées sur le site électronique suivant : <https://creativecommons.org/>

Taap Cangel

O ray ole Roog 4

Ndew, o neek ole 16

Goy fa Ndol 28

Kumba o baayo le 40

O ray ole Roog

O njaac' o ndew a ref'u a ne'el Roog-wuuseen. O ten soom o maad a jeg'u no ßiy onqaa na ñoowaa. A kom alaa ta rimeena boo a jeg ñaal betaatadaq, o maad a ne'tin Roog-wuuseen. Ke bisiidna gon leene refu ee o ßiy nuu maad a mos'ina jeg, boo bes fee a dakooxiidaa rek ta ñak. Kaaga taxu, ta ne'tin Roog-wuuseen. Ya'um kaa wondnoogun no fuga ßaak maak ne fod'ina no ndeer mbind no maad. No ndaxar neene ta jangtoogu a fegax ake. Meene ref'u it o nqetan onqe wiin we yaa xew fa maak a jegna no saate fee. Roog-wuuseen a juga xa kiid xa mayu ndaa waagee o ñaay'. Ba'um a bug'a ta jeg o kor ndaa o ten ga'ee oleng.

Roog-wuuseen a fada doloox ndaa jegee o kor. Xew a jegangaa no mbind no maad, ta yong o loolaa soom. Keene jaaxlandu saate fee da mboogaa ee o ñak o doloox ole damun. No bes fa leng, Roog-wuuseen a bood boo a fad no dɔga ɓaak naa, ta geɓnoox no fimb ole no ndaxar naa. No ndak-fo-ndukax, ɓaak a sam a paamum. Ta ñof a gisin soo a wuuqaa. Ndaxar ne dalfo laamtin:

-O ɓees onqe, xar taxu o loolaa?

-Ta laayin ee ñakaa o ɓeef o leng, kene domaxam.

A toon ale kaa yuf cer ke Ƴaak ne foog'ina ee ne saate fee a ñoowtaa fa Roog-wuuseen taxu ta loolaa. Ta dakoox a layin ee wiin we nqetangaa no mbind ne, kaa da fataa a nafof ake.

Ƨaak ne layin ee: o bungangaa jeg o ɗaay, fok o xaad a koɓ. Maa o jofnooxka, xan o xetit maaga fo o siides ta ne'el Ƨir. Roog-wuusee a dalfo sawar, a muuyɓoox ndaa a fatum ale kaa yoonit fo o njaaxid.

Ƨaak ne a dalin yiifum, a dakoox a layin ee:

o gefangaa baak le saqoona, xan o soɓ kam fee baak mayu. O jangangaa teen o xonq o leng, o xed teen kaa bugoona, xan Roog a jabin.

Ta dalfo xot o xonq o leng a xed ndax ta ñaay. Naaga ta damloox no fimb olaa a geenoox.

Ta dalfo yod a caf a leng a doon, a yod a lakas ale, a baf, a ñaay.

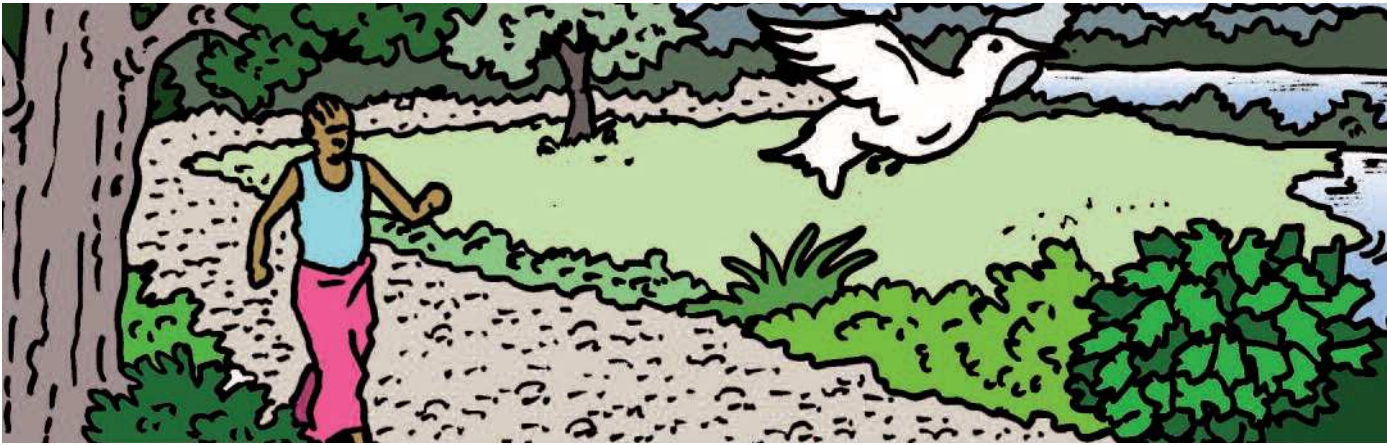
Roog-wuuseen a jeg o daay o maak. Yaa ta gidimna Paak ne boo a yut, ta reef a qal alaa, a sutoox saate fee. Weeccee a bisloox no baak le. A cinjum, a naf ake no ndaxar ne o we yo'nooxaa nen kaa na ngedanan. Ye ta suurna fat alaa boo a rok na koɓ alaa, ta xet fa Jeen.

O kaynaak oxe, ta widaa kaa naakum ke a ñaamna. A sarandam ale a weer lool, peel ke a ñiisaa, daaf le jafeñ, xooxoox we a mbaajanaa ndiig ne. Taaga Jegaan Jike ye ta guuraa o qolum boo a doxaa kañ ke, a damnu o ñaay. Roog-wuuseen a sut o xonq baak ole, a xed sam o ñaay olaa a ñuf. Ta waxtaan fa den dik no cimb taxar yaa lanq ke nquɓna ndax a koɓ ale a ñoowatin.

Roog-wuuseen a suur na ñaaç, a jangatin a fatum. A ñaay' miñu soo a daaw a salandeer. Te jaaxid' yaam andee oxum a fat a waru reef boo a fad na saate faa 'Dir. No ndak-fo-ndukax, Ngiic ne xooyin a layin ee: o ñees, mam o jofaa?

Ta doonin ee kaam widaa saate fee ndaxar 'Dir a refna. Ngiic ne a lalgandin ta gis a kiicum ake samna too a mboor yaam a wara xeexel. Ta ñaam a kiic a leng-leng soom a dalfo ñaan. Kam o faan olaaga, Roog-wuuseen a ñaad a ga' o taanum Yaa Ñilaan ta coodan a sak xa tim ndaxar.

Kam o faad ole, o taanum oxe a lay a Roog-wuuseen ee kaa o war o duuf xa luk axe ta cooxuuna no njang ne. O fi'angaan xan o jeg a koɓ ale fop. Yaa ta yoorna a sak ale ta dalfo yokoox. Roog-wuuseen a wet a kidum, a ga' o ndiif o mosu onqaa yoorooxuuna a yetaa a wirlooxaan. Ta inoox a geenu, a yook o ndiif onqe a retaa, ta reefin. Na fat alaa, ta deɓ mbuyaam, Roog-wuuseen a yuf a yoogoox miñu duga ndaxar ne moyuuna o mat boo ta simid. Ta dakoox a baat o ret, a yong na ñaaɗ boo a fad na mbeel alaa degna a fat alaa. Ta sut o xonq baak, a xed ndax ta waag o joot o ngal onqe. No ndak-fo-ndukax, ta ga' suk leng naa na jootnaa rew mayu, ta bislooxin.

Yaa suk ne a yufna ondik, wiin waa yeg ta jangaa foofi. Da laamtin gonum, ta laay a den ee Roog-wuuseen ne'eem. Rew waa a feetir, a njaaxid, xa buuq axaa yodoox, da lay ee kaa mudinkan kam a mbeel ale. O leng na den a sim o yaal suk ne ta jootnin me moyna mat ndagaan ne. Roog-wuuseen a fudoox no suk ne, a dalfo xot baak lakas. Ta xed tagaa ndax ta waag o joot a mbeel ale. Ta de6 baak laa, a ga'a ta suptoox o fel o maak o jiig o xe naa jootinkan. Na coot alaa, o fel ole laamtin mam a jofaa. Ta doonin ee no saate faa 'Dir a jofaa ndaa a xera lool.

O fel ole a andanin ee no waxtu timis, xan ta xet fo pis. Pis naaga naa biskan boo maa 'Dir.

Yaa Roog-wuuseen a jootna na mbeel alaa boo a yut, ceeɗ ne mudaa, soo o yeng ole rokaa. Ta reef o jax o leng olaa xurooxna, ta fokat teen ngeex fa a qodom. Ndeer a ñep fo a feet, Roog-wuuseen a yook pis ndan fur naa wondooxna no fat onqaa. Yaa ta matiiduna soom, pis ne fool, a geenoox, a dalfo laamtin me ta jofaa no waxtu feeke yaam o kiin nuu mosna o beer mene rek a ricooxaan. Roog-wuuseen a doonin ee no saate fa Ɗir um jofaa. Pis ne dakoox a laamtin oxe lu-luuna maaga. Taaga Roog-wuuseen a wetandooxun me ta beerna. Ndeysaan cer kaa cuf, ta yirmin a jab o bisin na saate faa ndax ta ga'ir fa Ɗir.

Pis ne dalfo yuug boo a fudir fo ten, a layin ee ta nyaay. Da cuf o yeng o muum a sog o mbad. Kuu da nqetitna rek, ta lalgand a Roogwuuseen kaa ta fay'aa. Yaa mbeet ne xoolna, da mbadiid kam saax laa.

Oxe fod kam o xuluɓ olaa taxar a mbidna boo ta xet. Boo da mbadaa no mbind 'Dir, saate fee fop a yegandoor ee a njega o kenar. Da ngetoox a den, a ngenar a den ngenar maak naa yoonna fo a kim fo o mbec. Yaal saax le simit da mbar qoox mayu fo cegel pogreer no ngenar ne.

'Dir a fokat wiin we fo gentand we.

A lalit o kenar oxe o ɓiy no maad a refu.

Ta simit da ñirin boo ta nandit fo kelwaar.

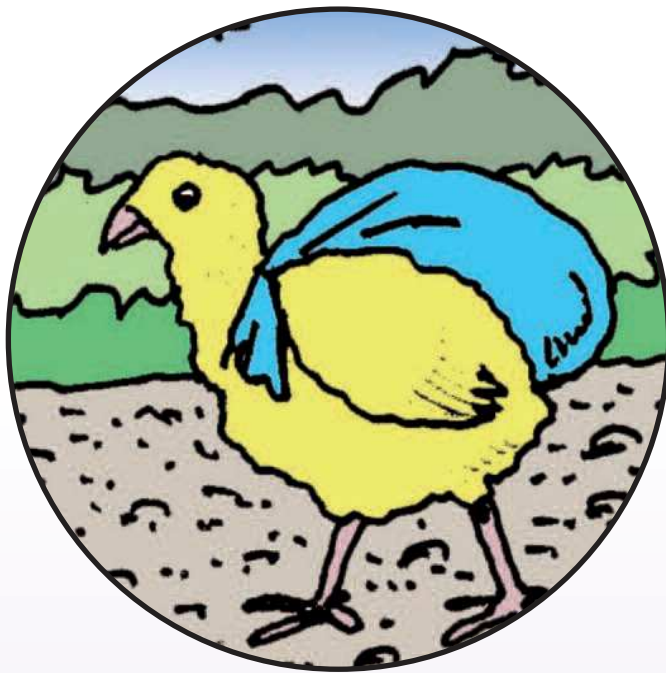
Tagaa saate fee dalfo soboox no ngenar ne a ndokoox tikoarik mosu. Cegel ke fo ɓaabaan ke fop a buudiid'a. A tokax alaa Roog-wuuseen moy'u laltoox, a moy'u mos. A rokan'e ceq peme, wurus, xa ɗang fo xa ñaaf maraakiis xa mosu. Ndoki'um ne kaa riwel too a yoon fo ñiing. Ye da yutna, Dir fo ngel ne no maak we a ndodin, a moofnin na siis alaa no maad. Maaga o ga'angaan o and ee maat cit roog a refu, oleng waree o ɗastin. O andtangiran neene o xe nandit ee halal Roog o rodgandaa. Yaa ngenar naa fagna, Roog-wuuseen a simit da nduuf a Paak ake yoqna ndax saate faa moy' o neq.

Laamit ke

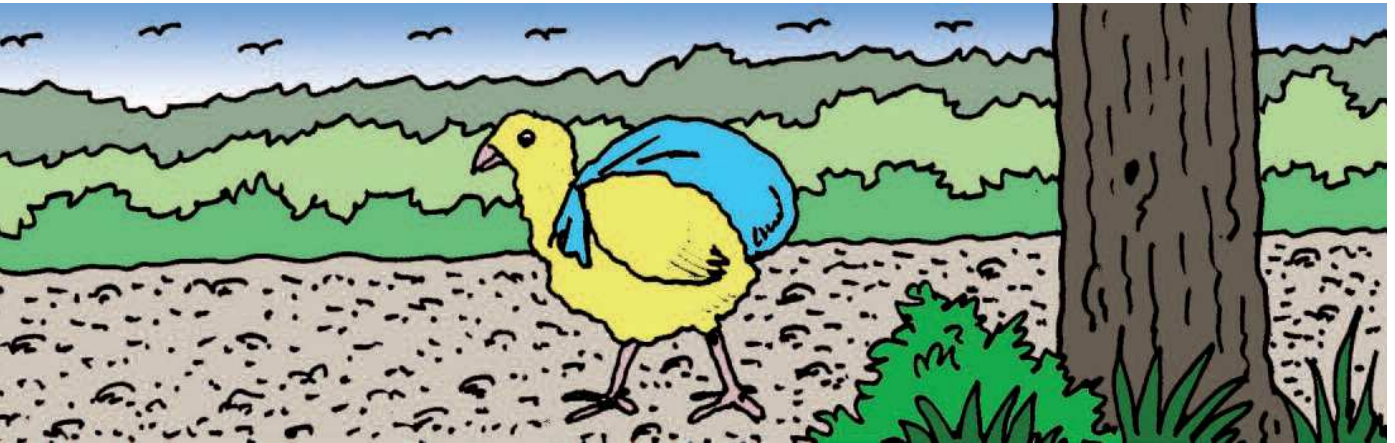
- 1- Xar taxu Roog-wuuseen a yooḅ o loolaa ?
- 2- An layun ta ñaayik ?
- 3- Wum pexey a jangu ngir sutoox no dom leene ?
- 4- Kum xalaato na ñaac ale Roog-wuuseen ?

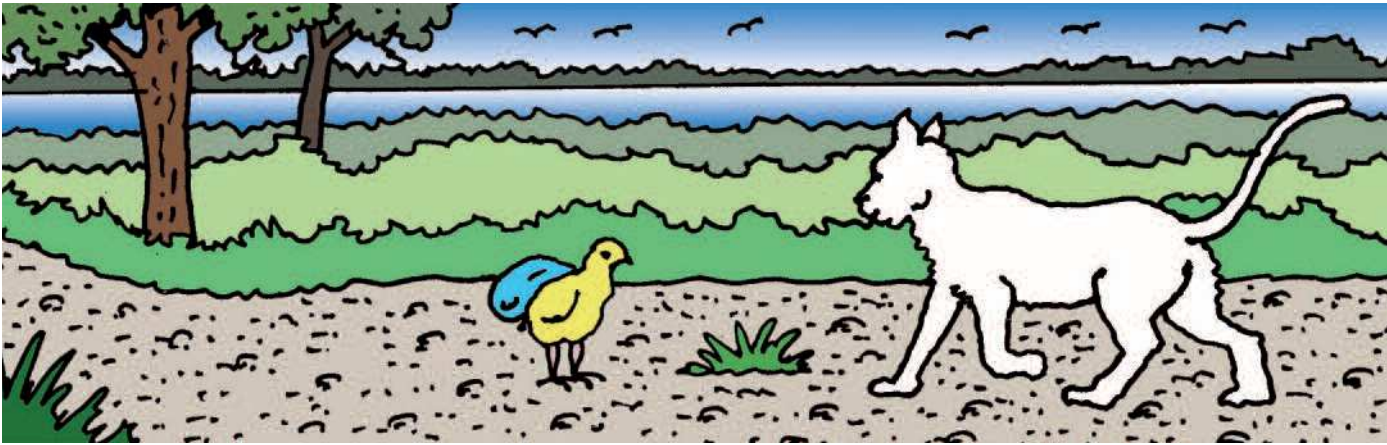
Ndew, o neek ole

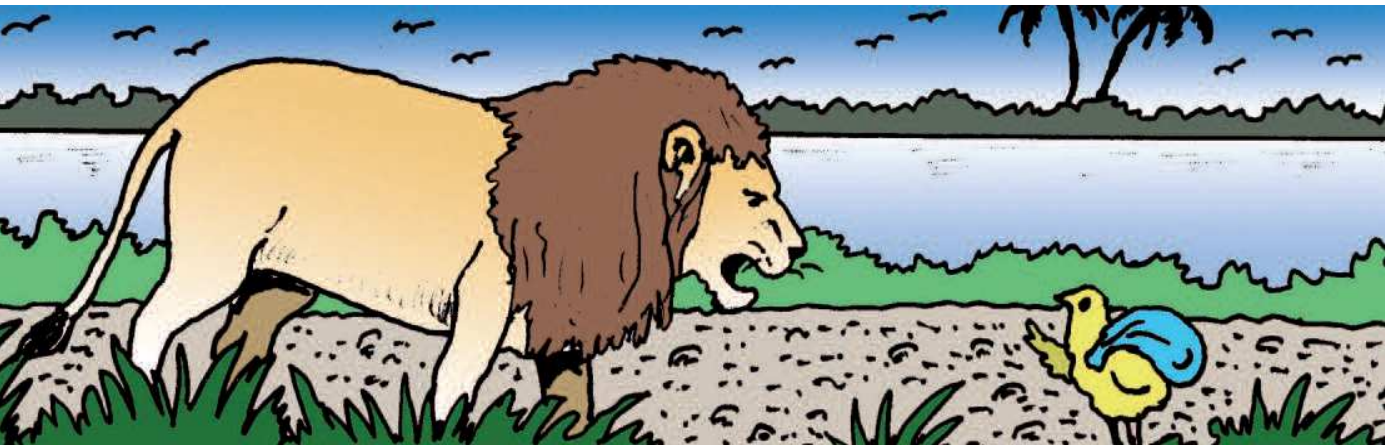
Ndew, o neek ole

Ndew o ñeek a ref'u, ndaa oleng mosee o ga' oxaa moy'uuna o y'iy'. Ndeysaan, ye ta jegna xa kiid betaatadaq taaga a refu baayo. Faapum fa ya'um kaa nqon yaam nqeex. O maad rabdee den o saaku pursiin ke ta raw'ina den. Ta lokit mboqoosum a lokooxin. Na fat alaa, ta buɓ na Panq baa mat o yen. Ndaa ta inooxa a lay na yar fo tegin ta waasanin. A Panq ale a waasanin no xeeñ butu yaam Ndew kaa ref o ñeek olaa jegna jom. A laamtaan itam me ta jofaa fo o neewelum. Ta doonin ee kaa ta retaa maa no maad ta rabdin ke ta saqanuuna.

A Panq alaa a jaɓ o yoon fo ten, ndaa a suptooxa baa fod nen a mac. Ta jangin a bekin no mboqoosum. Ndew a suur na fat alaa a xet fa Muus. Ta foogee a juga mbuufaak. O ñeek ole a doonin ee refée ñaa-melum yaam motee too mokee. Muus a jaɓ ndaa ta laamtin me ta retaa nges teel ne. Ndew a layin ee kaa ta retaa maa no maad a xotik ke ta saqanuuna. Muus a yoon fo yaakaar ndax ta jegit maagaa kaa moy'na no ten. Yaa ta suptooxna baa a fod nen mbep ngaaf, ta gisin a mbek kam mboqoosum. No ndak-fo-ndukax Moon a baf a xetwin, a laamtin me ta jofaa fo siipum

Ta doonin kaa ta lay'ina Muus naa. Moon itam a jaɓ o yoon fo ten no yaa ta suptooxna baa fod ne mbep maalo. Ndew a gisin a bekin no mboqoosum a suur a retaa. Ndew a xet fo Njogoy ta laamtin me ta jofaa na qal a maak alene. Ta doonin ee kaa ta retaa maa no maad ndax ta rabdin ke ta saqanuuna. Njogoy a suptoox baa fod ne mbep poobar. Ndew a gisin a bekin kam mboqoosum.

Yaa ta ñaayna baa a gof,ta xet fo Ñiig ta daagwaa.

Ta bug and ndax me o ñeek ole a retaa a gofa. O ñeek a layin ee ha aa! maa no maad jofaa boo ta rabdaam ke ta saqanaxama.

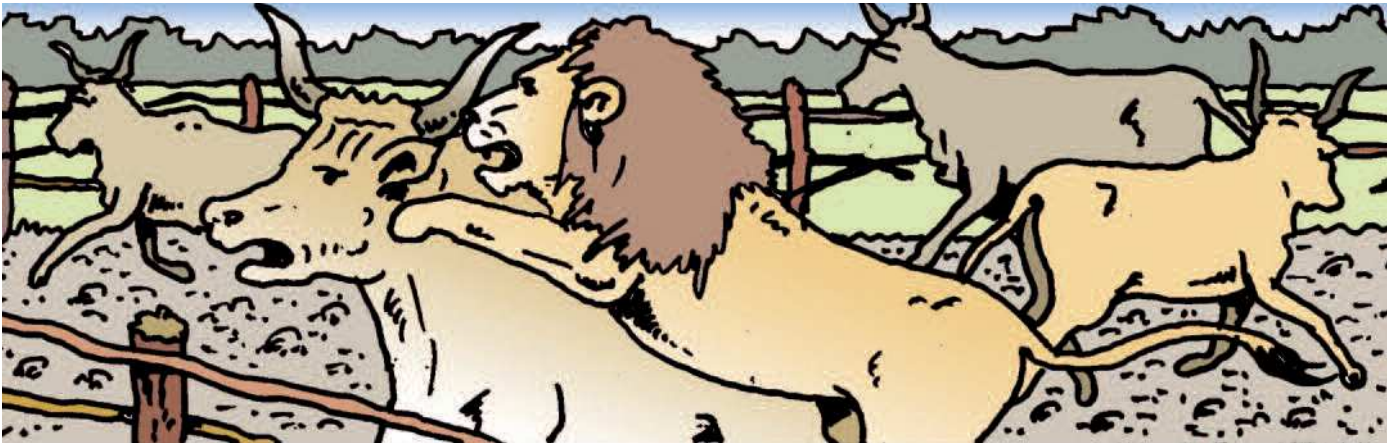

Ñiig a jaɓ o yoon fo ten da ndet yaa ta suptooxna baa fod fo mbep tubur. Ta gisin a bekin no mboqoosum. Ndew a suur na fat alaa a xet fo o kiixire.

Ta laamtin me ta jofaa fo mboqoosum maak. O ñeek ole a layin ee kaa ta retaa maa no maad a rabdinook ke ta saqanuuna. O kiixire xe a yoon fo ten a suptoox baa fod fo ñaaw. Ndew a gisin a bekin kam mboqoosum. O ñeek fo yoonum meen a mbadtu na saate fee no maad. Yaa wiin we na saate fee a ɗookuuna ta garaa, da ɗuf a laykin o maad. Ñeek oxe garaa a rabdinooxiid o saaku pursorin ole saqan'anoona.

O maad o soxodu xe a simit da mbay'in foofi a ðaxin o ñeek ole. A xonangaa i ndabidkatiran dara. O ðiy o ndew onqe no maad a nanin, a foxrand xa ðay a foolaa a sipwaa. A lay ee o ten fa xooxum naa ðaxkaa foofi fo sumu le o ñeek ole. Ya da cutna, ta inoox a roxondoox o ðaxa'ñ foofi fo sumu le . A waafik o ñeek olaa. Yaa Ndew a yookuuna ta garaa, ta dalfo diid baa sendaa. No teeyum fo yiifum ta xooy a Panq ta gar a yufgin. A Panq alaa a filtiid no mboqoos naa a suptoox baa nomtoox naa ta fod'ina. A foom o ðiy no maad bo ta yen.

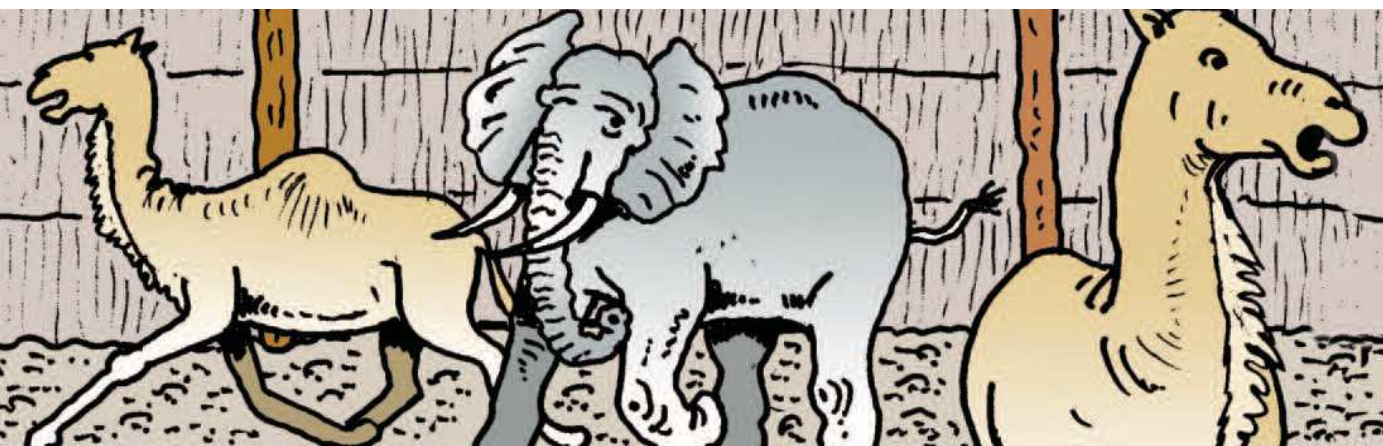
Foofi fo sumu laa taa roxondoox'ina a baxooxin a doxin. Saate faa a njaaxid' lool. Taaga o leng na den a layu ee:

fat i mbeg o ñeek o soxodu leeke kam nguna ne na cek a maak ake.

Xan a copin bo ta xon. Ndew a dalfo wuuq a xooy a Muus ta y'ufgin.

Muus a filtiid no mboqoos ne a suptoox baa fod ne ta fod'ina. Taaga waru a cek ake fop baa y'ut a bisloox oxe moy'na o magin.

Fat i mbeg o ñeek olene kam kud ne pambe ke, xan da ndakin boo ta xon. Teen Ndew a ñofu a xooy a Moon ta gar a damtin.

Moon a fildiid no mboqoos ne a suptoox baa nomtoox ne ta fod'ina, a war pambe kaa fop. A bisloox oxe moy'na o magin teen, saate fee a mbuux lool.

Ke jaaxlandna den refu nam a mbi'kaa baa a sambir fo o ñeek jini lene. Oxe adwanna gaynaak we a lay a den ee da mbeg o ñeek ole fo keeleem ke. Xan a ñatin, a ndakin baa cut soo da ñofin bo ta xon. Ndew a lay a Ñiig ta damtin. Ta babit no mboqoos ne ndax ta damit o ñeek ole. Ta dalfo suptoox baa nand ne ta fod'ina. Ta eet o deet keeleem ke, a fad a den a laaß a ciigum ale.

A dakatin a den o leng-o-leng.

Saate faa a njaaxid boo andatee kaa da mbarna mbi'. Da nqooy o maad a njangtooxin ke xewna. O maad a lay a den ee o ñeek o y'iŷu lene bugee o xonit mene. Fat a cooxel o saaku pursiinum ta xot a fatum. Ñeek a retangaa boo a yung kam a koɓ alaa nu ndaabin. Nu ndaawangaan nu mbarin soo njaɓ lamun ne. Me ta refna nu mbaaga o mbet ndap ne no halal fee. Nu coox a ñeek o saaku pursiin ole saqananuuna. Taaga ñeek a sutooxu saate faa. Ye ta retna baa baatin, teen wiin we a ŋaayu pis kaa a yoon fo maad a ndaabkin.

Pis kaa a mbafoox, a ñof lool, o nqas onqaa a may lool, oxuu refna a layaa dongaa.

- O leng na den a layee: um daawangaan xan gef xooxum bo ta puc.
- o lakas a doonatin ee: kaam soɕkaa a caf ake boo da mok.
- o lakas a layatin ee: kaam judkan boo ta ref ndaw.

Ta jeg oxaa layna ee : nuun fop nu mbaagee, kaam bekkann no saaku hiɓin ɓil maak. Soo deɓin no duf laa na mbeel alaa.

o lakas a lay a den ee: mbi'yo o ndang too nu mbañ o mbeecit ke ta fi'na. O ñeek oleene refnee o ñeek o ɓor. Rew mayu a ñaawooxa na saate faa yaam o ten.

Yaa Ndew a yookna fo ut olaa a may kam a eel ake. Ta wiɕaqiloox a yook o lox pis naa na garaa. Ta dalfo wuuq a xooy o kiixire xe ndax ta muclin no maad o pi'akaanu xe. O kiixire xe a baɓtiid no mboqoos naa a suptoox baa nand naa ta fod'ina. Taaga a xotu laɓ fo a kas a war wiin we ndeefoogna a ñeek. Ndew a dalfo xot mboqoosum a suuratin na fat alaa. O kiixire xe a gadwanin o saaku laa a ñaay'aa baa mbad na saate faa. O fog ole fop a simniidin a njookin a njal. Ta lasit pursiin ke ndeer fogum fo qaariitum. O kiin tigum, tig no kiin fa ta waasel fo ten

Laamit ke

- 1- Xar taxu Ndew a retaa mbind no maad ?
- 2- Cooxti xa anddiloora xa fak Ndew ?
- 3- Nam Ndew a fi'u baa yoon fo faaabaan mayu ?
- 4- Cooxti xalaatof no ke maad a fi'na ?

Goy fa Ndol

Goy fa Ndol

No ñaal naa koom, goy fa Ndol kaa yoon'u a ñaay'ik. Na fat alaa Ndol a lay o yoonum keene:

- O koores, jegkoogaam o ðaay um and'angaa ne ne'eena.
- Mi'! Mi' goy ne'eem. Wo koy?
- Mi' ! Mi oxe ne'el o kenar.

O we yoon a ñaay'aa a ndetaa.

Goy fa Ndol a nqija yaam a fat a cigdu le.

Keene taxu ye da mbadna na saate fee, da nqed yook fo ñaamel.

Da mbadnel no ndok daaf. No kirand naa o kiin o paax a bisiid a den a saxal maalo fa βelu. O kiin o paax oxe a doon a saxal ale, a layee:

- Yaal saate fee lultiidu maalo feene genar we.
- Goy le a bug o ñaam teen, ndaa Ndol a fañtin.
- O koores maalo feeke bisiidaandee o ten. O kenar oxe jegun, ta refa mi. O yaal saate fee kaa warong o weecit.

Goy a yoq fo nqeexum. Ye nqeex ne a yokuuna no ndeer o yeng, ta inoox a rokoox tikoarik no yoonum.

Goy' a ret a rok no qol o matu, a ñaam pataas fo pursiin boo a giñ. No feet olaa wiin we a nga' xa qol den axe a yaqoox. Da mbuux lool, a ndet na ndok ale ne genar d'ik we a nqaswaa:

- Genar faaxeer wene nguudu in.
- Ndol a fool a yokoox.
- Xaarites xar xewu?
- Goy' it a yokoox a doonin ee: Roog-oo-roog andiim ke xewna.
- Wiin we faayeer too wo fi'un:
- Took no kenar oxe a layaa.

Yaal saate fe a xoy yoon dik we. Yaa ta ga'na tikoarik ke Ndol a taɓ lanq, ta foogee o ten fi'u calel pary'u kene.

Goy, layi in xa loq xa podnum xaaritof fee a wareena o xaw?

Goy a doonin ee a waaga o ñak o may yaam oxene xaarites oo.

Yirimyeeno, no nqalaates xa loq teemeed fik soom xan a doy.

Yaal saate a lay a Gay' ee, keene kaa neew lool, teemeed tadik xan faax yaam ke ta yaqna kaa may.

Ndol a jaaxid, a biitaa a kid ndax ta yirmel.

Ndol a dalfo lay ee boo um maaleel nu nqooy xaa-xate.

Ye xaa-xate we a mbadiidna, Ndol a xed a den da cooxel nquqin.

- Ndol eetu o yer nquqin ne a wasil maalo.

Ye Goy' a ferna a yeraa rek, taaga lanq ke a mayu fo xa feg pataas fo pursiin.

O kenar o xe : layi in xa loq xa podnum xaaritof a ware o xaw?

- Teemeed tadik soom a doya.

Ye Goy' a maaleena baa a y'ut, taaga da sute saate faa.

Goy' eetu sutoox saate faa. Ta xet fo faal a lay a den ee : Aparanti'es o xee garaa a cinj.

Xooxum laa a juga xa uf xa fak:

Ci'aanum a nuun.

Ye Ndol a faadiidna faal we a nqooyin: ee aparanti gari mene.

Yaam xar?

Kelfa'of ci'u in xa uf axe ndefna took xooxof le. Ndaa kene refée xa uf, nofes a ndefu. Ndol a lay baa xij, fañtee faal waa a mbafa nof fik ke ten a ñis a den.

Ngir o rabdinoox Ndol a ñofa adoox o yoonum.

Ta xet fo xa ɗaaw axaa na nqay'looxkaa, ta lay a den ee:

O paalessa garaa a cinjes, o xe saq laqa a cinjum a piic a mayu.

Ci'aanum a nuun.

Ye Goy' a fadiidna, xa caac' axe a nqooyin:

Ee! ee! gari mene.

Yaam xar?

- Kelfa'of ci'u in xa piic axe ndefna no cerof.

- Ndaa kene refée xa piic, kiç pegoores oo!

- Goy' a wuuq baa xij,

fañtee xa caac' axe a mbaf kiç ke a ßis a den.

Goy' a dad' a faaf o yoonum o soxodu xe. Ta xet fo xaa-xay'lax waa na nqawlooxkaa tol. Ta cax a den da ngar.

- Nuun ðanna we, Ndol oxe a cinjes a garaa.

Nu ɕookangaan rek nu anddin.

Qaarit nuun ke fegu nof ke. Ta bostoox a den a yuf.

‘Baatnee, Ndol a fadiid, a ñaay’aa a fi’ nen oxaa na jofaa me na den.

A xij lool. Ñaamee, yeree a fokat teen a yung. Ye Goy’ a yookuuna kene layu:

Ahaa! xaye rek o andkaa ne xuptoonga pexey.

Ndol a fadiidna nu ndal tookum mbarin.

‘Danna we a laqook no joc o leng.

Ye Ndol a fadiidna da ndal tookum a mbarin. Goy' a moof maaga a fuudaa.

A sawar no ke ta rabdinooxaneena.

Na neene, xa fox a cookin. Neene ta jegateerna kiɗ kaa na yetooxan.

Xa fox axe a ndal tookum a pastin. A yoon alaa Ndol fa Goy' maaga dayu. Oleng na den mucee no taamaala ke. Yaam a yoon nuu ga'oona kaa warel doon no ndigil. Ndaa a doonange no pexey paryu, a yoon alaa xuudkee.

Maaga a yoon alaa Ndol fa Goy' a fagtu no kaa maleerna den. oxuu andeerna ne o fakititkaa wariro o jalaa oxe jegna laag.

Goy a doon teen ee : « yaa i mbokateena a ñaam, um lay boo xij ta jegooxin. Dayee maaga, ta fokataxinaam fox a caac da fis xa kiiçes ke fop. Mi tamit fokat'aanum fo dafax boo da mbaaj nofum ke. Daay'aam lool no ke rabdinooxaneema. Ndaa, ndax keene fop a jaraan ? « Damaam ee o ten tooñaxam keene taxu boo um rabdinoox ». Taaga a yiiftu ee : » ndax a jara o xaa tooñoonga, o rabdinooxaa.» Naaga xa fox o cooku a goy, a njof maa ten yaam jegatee kiiç kaa yetooxuuna. Taaga a ndalu tookum a nqijlin lool. oxuu andeerna ne o fakititkaa wariro o jalaa o xe jegna laag.

Laamit ke

- 1 wum taamaala mbi'e mene? Aniin mbi'un?
- 2 Xar taxu Ndol a lay a Goy' ee maalo fee o kenar oxe jegun?
- 3 No oxum waxtu Goy' fa Ndol a mberu a ñaac' ale?
- 4 Xar i mbaagu o nqotit na nax ale?

Kumba o baayo le

Kumba o baayo le

kumba o baayo laa gen'ina fo o kend ya'um o tew o fikandeer baa'um. Calel mayu ke kam mbind ne, Kumba saqun. Kaa fadeel itam a weneel. Kaga fop o kend ya'um o xe naa fi'an. Penda o pog fapum oxe, jalkee dara a jolangaa bogoox boo xool fa fañas. A naaga jegaa bes Kumba beed a ret na mboy alaa ya'um a loolaa. Ngiin ngoor baa 'um motee. Sadoogee xate sax yaa o tewum a ñagadiloogna a Kumba. Yaam o tewum kaa gidooGUN yaa ta bug'ina xate a den. Calel mayu ke ta yongitna a tax ta xij baa weecit o laxad a sak a leng. Yaa o tew o soxodu xe na baa'um a yeguuna, kaa fadin a debin a sak ale. A doon teen a layin ee: reti na mbeel alaa Faasaaw maak, o laxad a sak ale.

Ye kumba laamtan mam a mbeel alaa a refu, ta dalfo riñin sa layin ee sutooxi mbind ne.

Naaga kumba a fi'u a siip na mbeel alaa kam o níbaan ole. Ye ta ñaayna xa yeng, teen a fadiidu duga ngiic naa na woqaa xooxum.

- kumba gooknoox a simin ndaxar ne.

- O yaal ngiic ne a laamtin ee: o ðees, mam o sagaa wo soom o yeng olene?

- Ta doonin ee o kend ya'es raxaxam ndax um laxadik a sak alene na mbeel alaa Faasaaw maak.

- Ngiiic ne a layin ee: muu xotoona, yaa sam jam a xetwong.

Kumba a ñaay'a kofu. A xet fo naak fik kaa naa ndaxraa fo a kaleera maalo laa naa jawaa xooxum. Ta gooknoox a simin a den. Da njookin a njal a ci'in o gaf fo ndanq maalo ñelu.

kumba baat o ñaay' xa yeng xa tadaq. Teen a xetu fo o tew o nogoyu oxaa moofna paam a ndok daaf a maak. Ta gooknoox a simnin.

-O Nogoy o xe a laamtin ee: mam o jofaa nene wo soom?

- Ta doonin ee o kend ya'es raxaxam ndax um laxadik a sak alene na mbeel alaa Faasaaw maak.

- O Nogoy oxe a doonin ee a mbeel amaa ale oxey.

Mi rimu ke refna na koɓ ale fop. A doon teen ee: too mene refu mbind den. A layin ee : dooni mene a sak ale, saa unnoorin mbep ngaaf ndax ndax da nju'oox. Yaa ta dibna rek o faɓ ole may muut fo kaaf. O bay mbidelum a may a saxal saac. Ye da nju'ooxna baa cut, o nogoy oxo a coodin o fiic o newu fo lalgand. Ta fe'noor a Kumba duga njonj ne. Xa fees axe, muumeen ke, a mbondooxanga, fat o cuutaa den o dang, leng-oo-leng. A fi'angaan da mboog ee piimbiin ndefu meen ndax da teel o inoox. Baatne dara muumeen ke a ngatiid.

Moon fee eetna o fadiid a dalfo duŋnoox. Soo a doon teen ee : haa ! a tegeey' no kiin na ngooŋaa meen.

O Nogoy oxe jomi sa doon teen ee: a tegeƴ no kiin!

Mene de mi soom ref meen. Xec'a koo bugaam o ƴax?

Moon a layin ee: ha'aa bugiroong o ƴax de yaa, kam deetlooxang soom.

Yaay fee no Ɔaabaan ke a lay xa Ɔeem ee ndetyo mbondook. Ye da mbondooxna, Kumba cuuca den o leng-oo-leng ne o Nogoy oxe a layit'uuna. Ye mbeet ne xoolkaa, Ɔaabaan ke fop a mbudoox njoŋ ne. Saa njadoodooxaa ee piimbiin fo kedeñ naa ɲataa den. Ye siik a layna, Kumba siifan a ñakit no Nogoy oxe, soo a ret a laxadik a sak ale.

Ye Kumba nomtooxiidna o Nogoy o xe a cooxin a ßoof a ßetak saa layin ßoof oo ßoof me ta gefkan. A doon teen ee balaa o gefaa ßoof leng, fat o gim "woy o woot oo woy o woot"

Ye ta gefna a ßoof ake, roog soom waagu, goor, rew , muumeen sutooru teen. Tikoarik mayu fo halal a sutoorta teen. Ta ref o njom'andaan. Wiin waaga fo tikorik ke fop a yoon o baayo le boo na saate'um. Ye kumba fadiidna baa at a sak ale o kend ya'um, o xeene kaa jomi.

Ye o kend ya'um o soxodu xe a ga'na kumba fo wiin mayu we da ngadwanin halal fee. Teen a nalu Penda fee o ßeem, saa layin ee ðeeti o xene referna dara ke ta atna!. Teen a letnun a sak. A doon teen a layin ee roðgandeen ndiiki-ndiiki too o laxadkin na mbeel alaa Faasaaw maak. Penda ñaay' na xa yeng xa tadaq kam a koß ale a joot peel. No kirand ta fadiid no ngiic ne na woqaa xooxum. Simnafulee sax, ta foxu ee : naa rimeem mi oxe sogaa ga' ndaxar naa na woqaa xooxum.

Penda ee: kene de um wetandooxangaan no mbind naa um jambel o maamaa6.

Ngiic ne xedanin ee: me o retaa baa o jeg jam. Ta baat o ñaay' xa yeng xa tadaq. A xet fo naak fik kaa na ndaxraa fo a kaleera maalo laa na jawaa xooxum. Yaa Penda ga'na keene, a moy' o jomi. Teen a layu ee a xaadangaa xan a wetandoox ke ta ga'na fop. Ta baat o ñaay' xa yeng xa tadaq a fadiid mbind ya' no ɓaabaan ke.

Penda laamtin ee:

- hee ! o Nogoy oxe ndax wagaxam o lay me a mbeel Faasaaw maak a refna.

O Nogoy oxe a doonin ee:

- O ɓees, mene oo. Mi refu ya' no ɓaabaan ke fop.

Penda layin ee: caaci kaam gar laxadiid a sak ale ya'es a coodaxama.

O Nogoy oxe a jawnoorin a cu'ax saac, njaw ne niid lool. Ye da nju'ooxna baa cut, Yaay fee no faabaan ke a coodin o fiic o xocu.

A layin ee reti wondoox duga njon ne.

O Nogoy oxe doon teen ee naagi cuutaa den o leng-oo-leng too eetit na Moon. Ye moon a daanna baa xilaa, Penda dibin o fiic ole no ndiñ baa daaw o hiic ole. Teen Moon a fooltu no njon ne, a siidaa fo fo'oy a yuf a sutoox a ndok ale. Baatne faabaan ke ndibeena fop a ndeef tookum a sutoox a cuf.

Yaa mbeet a xoolaa Penda ret a laxadik a sak ale.

Ye Penda nomtooxiidna no mbind ne, yaay fee no ꞑaabaan ke a cooxin a ꞑoof a ꞑetak. Ta lalgandin ne ta fi'it'uuna fa Kumba. Ye Penda nomtooxaa boo kam a koꞑ alaa, ta geenoox a gimaa « woy o woot oo woy o woot ». Ndaa me ta war'ina gefit boof eetaand le ta xaalaat ee:

- Xar taxu o Nogoy o xe a bug' in eet o gef oxene xay' o xaana?

Ta gim, a gef boof betkandeer le. ꞑaabaan soxodu ke fop a sutoor no boof le. Da cax a Penda boo ta yoq xeeñ le andoona ee a tud sax bu-giran. Ndiif ne kaf xeeñ laa a yet fo ten kofu saa gimaa ee:

« o ndebandoong oxe ret'ina mbeel alaa Faasaaw maak, xeeñum oxe'i ».

Ye ndiif ne fadiidna na saate fee. A xay'a xeeñ le ta sam kam a saxal saac' ale no tew o soxodu xe a xembandoogna.

Laamit ke

- 1 Xar taxu Kumba ret na mbeel alaa Faasaaw maak?
- 2 Xar o tew o soxodu xe a hinya'u Kumba ye ta lulan na mbeel alaa Faasaaw maak?
- 3 Xar o tew o soxodu xe a hinya'u Penda ye ta lulan na mbeel alaa Faasaaw maak?
- 4 Xar nu mbaagu nqotit na nax aleene?

Ndang o ndang

CE1

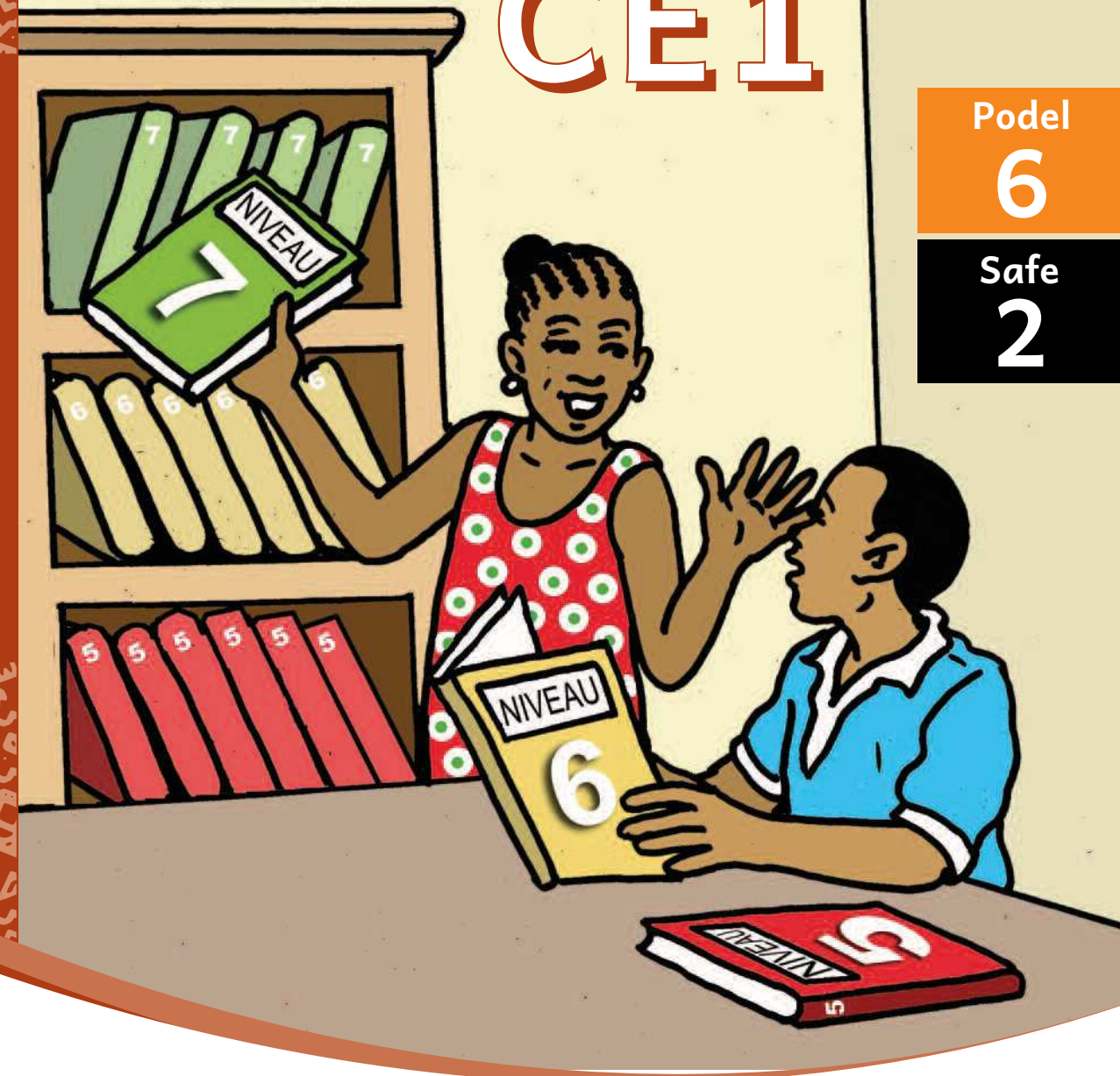
Podel

6

Safe

2

SEEREP

Ce livret décodable a été conçu et imprimé grâce à l'appui généreux du peuple américain à travers l'Agence des Etats-Unis pour le Développement International (USAID).

USAID
DU PEUPLE AMERICAIN

République du Sénégal

Ministère de l'Éducation Nationale

Vente interdite

République du Sénégal

Ministère de l'Education Nationale

Ndang o ndang ⑥

Seereer

2019

Ce travail est disponible sous la licence Creative Commons Attribution 3.0 IGO. Sous cette licence, il est accordé le droit de copier, de distribuer, de diffuser et d'adapter ce document y compris à des fins commerciales selon les conditions énoncées sur le site électronique suivant : <https://creativecommons.org/>

Taap Cangel

Wurus fee Gayki 4

A NAAC' GOY FA SAŋOL 16

Ndakaaru 24

Mbuyaam naa yoonna fo ngeñ 36

Wurus fee Gayki

Gayki o qooxoox a refu a gen a Seeseen. A buga o jeg halal too xijkee, ta ref oxaa tayilna too jabee sumu. Ndiig a matiid too figooxafulee o qolum. Kom leng ta ret a ndeer a koɓ alaa a laytooxaa.

Ey mi! mam jegitkaa wurus fa mayu too xijkiim?

No ndak-fo-ndukax ta nan xiin laa yoonna fo ngeñ maak. Ta weɗaqiloox a ga' Jini fa maak taa sadarnoox. Jini fee a nandoof no kiin a gartu, a jeg xa can fa kid a maak akaa na kaɓaa. Gayki a diid lool taa jaaxid.

Gayki a sendaa a waafaa maa ta waagna o dadit. Miñee tus jini fee a layaa fo ten: Ta layin ee:

- Gayki, nanaam o laytooxaa yaa geenooxo mene boo ndiik. Layaam ke bugoona.

Gayki doonin ee:

- Mi de kaam bug wurus fa mayu too jalkiim.

Jini fee a layin ee:

- Xan cooxong teen mayu boo o doyif. Ndaa xan a feeñ no ßasilof. O ßiy nuu rimoona xan a jeg o ruk o maak wurus no cerum.

O ñaaf olaaga oleng waagkiran o watin. Deetaqini apaax ke layoonga

Jini fee a lay a Gayki ee:

- Xan o may wurus ndaa jegkiro o ñoow o felu na adna.

Gayki a daabooxanin ee o ten wurus soom a bugu too a jaranaan kuu ga'oona. Na naaga Jini fee ee mes a ret. Gayki a siip a xaad no mbindum. Na fat ale, ta layaa no yiifum ee: « oxuu jegna wurus kay naqad a gofong ».

Yaa ta fadna no mbindum, ta soɓ na ndokum arka faa mayna tep fa wurus. Gayki a daay lool, a ñofand a geek wurus fee maa xoolna. Ta moof took njongum, a yiifaa o ñoowum o felu le ta warna o ñoow.

Gayki a max mbind mosu naa fop a njeetaaytaa na Seeseen. Ta dalfo jik pis naar ngoor a hiɓ o siir naak. Ta jikan reem ñirax mosu. Oxuu ga'oona o cok ole oxe nes-nesnaa yaam wurus fee ta hiɓna. Hookom nuu refna ta war naak a xooyit no mbindum. Oxuu layuuna soxla' na saate faa, ta fañ. A weecca coono fee ta refit'ina. A refangaa no ngel naa, a lalaa goor yoonum ee ten xupu den halal. A refangaa kam wiin, o xuu layna ta sedandong.

Yaa da moofna o nqool o leng, Aawo fee a jeg siid. O siid o leng o xe a jeg o ruk wurus na ngid a ñamaak ale. O siid o lakas o xe a jeg o ruk wurus o na kid a fakum ake fop. No ke moy'na raβ refu ee o leng oxe a ngid a leng oo o lakas oxe a fuul. Ye da ndoonna teen hookom, o kulook o xe a jeg o βiy. o nqeq onqe a rimiidel fo ruk wurus no nof nuu refna. Ta dalfo ram yaam nof soxu.

Gayki a jeg naqad lool. Xeeñum a fag tak too waagee o waadin xa βeem axe.

xa ñeem xa lakas axe ñaateena o ndim fop kaa ñislooxiid o ruk wurus no cer den. Gayki a ñaka teen halal fa mayu ndax ta waadin a den. O baad nuu ta layeena rek, a reta maaga. A cooxong halal, ndaa o baad oleng waaganiran tus. O leng na xa ñiy axe kaa jeg o ñaaf o maak a ndeer a cinj ale. Boo ta tax waagee o wondooxit ndaxaan. O ñiy o lakas oxe bil wurus le oxe sutooxin no takir ke na caf ake.

Boo ta tax waagee o ñaay. Oxe reefna no njaac onqeene bil wurus fee oxe ref no noondoong ole. Boo ta tax waagee o letin o bay o janoon ole. Caat fa ngoor fee bil wurus le oxe no tagid fee. O xe bug o muur a kid ake.

Kom leng Gayki, a moof a ndeer ale no maax mbindum, rewum a mbidin. O fikandeer oxe jegitna a jawaa ataaya fee. O baraada le ta jawtaa warga fee, wurus a ref da njaltan. Ye da yerna o feraand ole baa cut, teen xaaritur Baakari a fadiidu. Jeetaay faa a moy' o fel. Miñee xa ðeem axe nasik'ina a mbadiid. Ta ðeet a den fo xa ñaaß den, cerum a yuf. Gayki a yuug xa koonitur axaa a sam no nganj naa. Yiifum a gof, ta xalamaa ke Jini fee lay'uuna, ta fer o ri-cooxaa.

Gayki a yuf a dakoox na koɓ alaa. A moof no jec a loolaa baa wuuqaa. A fokat xa buuq axe fo layel baa nand nen oxaa jegna jir xoox. Muu fodoona o nanaa o ñuxurum ta laayaa ee: "wooy! loraam xa ɓees ake yaam halal. Xalakaam ɓasiles ne . An naa jabankaxam o feet um waagatangee tig. Den fop a laag. Um waag'angaa o cooxit halales fee fop too xa ɓees axe a mbod xan fi'in. O baad nuu refna no tund oleeke retaam maaga.

Ta moof baa miñ, ta nan xiin laa xatna kam o jec ole ta moofna. Paabaan maak a geenoox mbaamirum a layin ee:"Gayki, mi jini fee a ref, yirmaaxong lool. Kene fop lay'aaxong o ten, o adin buge-buge'of. Dakooxi no mbind naa xan dimle'oong. Xa ßeef fop xan watnan a den xa ñaap axe da ndimteena. We mbuulna xan ðeetna den. We mbaageerna a ñaaç, xan dakin a den a caf den. Ndaa koy Gayki, xan jaß wurusof fee fop.

Gayki a dakoox no mbind naa a soƴ xa ƴeem akaa fop a mbod. Ndaa jegatee mbep wurus leng. Xa caaƴ axe a njeg o wod. Da njeg doole fa katan. Na neene, Gayki a lay a den, da nomtoox na qol akaa a njalik. A teƴ ale a may, xa qol axe Gayki fop a neq. Yaa ndiig naa fudooxna, Gayki fo xa ƴeem a saxad kaaf mayu. Ta cooxit teen asaka, a ñoowin teen ƴasilyum boo ta yoq.

Yaaga boo ndiik Gayki a andu ee halal no kiin refu o wod-fo-ƴaal.

Laamit

- 1- Xar Gayki a ga'u na koɓ alaa ?
- 2- Xar laltu ee Gayki a jugaada halal ?
- 3- Xar taxu boo xa caac' axe Gayki fop a laag ?
- 4- Ndax halal fa mayu a waaga o at o daay na adna ?

A NAAC' GOY FA SAŋOL

A NAAC' GOY FA SAŋOL

Bes fa leng Goy fo Saŋol kaa da mbar'u yoon a ñaay'kaa.

Da inoox nqes teel ,no piiḅ cuc, a ñaktoox saac' boo a ngiñ.

O xuu refna a jang tikoorkum da ndoonoox na fat alaa.

Da nqetik na sal a fat alaa, a simnir.

Naaga, da laamisoor soo a cooxir a kon.

Taaga Goy, fo mbi'akaanum, a layit'u ee, o kenar oxo a ne'e.

Saŋol a dalfo cooxin gonum ndigil.

Naaga qaarit fik qas ke a yoontu a njof saate faa naa xooyeel Rok-Sutu.

Den dik fop a faay, o xuu refna a dam ee a juga o yungat.

Qaarit fik ke a yoon a ndetaa Rok-Sutu.

Na faat ale da dalfo daap ndiisor mbelu.

O xuu refna a wetanda o lakas oxe kee ta ñoowna.

Na faat ale da njoon no caate mayu.

Yee da njoonna saate eetand olaa,

a ndaawa a mbeel a maak xa feɓandoong a sumbaa kam faa.

Da njoon a suur, da ndak o ndaaw o jec o yaaju.

Taxar mayu owaa kam faa: nand nen : ɓaak, ngayoox, sooɓ fo lakas...

Ye da mbadiidna Rok-Sutu, da nga' naak ke mollaana waa a ngataa fo yaal den.

Ta jopir fo ceec naa a mudaa.

Mbop naa nasik' ina a nomtooxiid a ndaxraa fo pet ke.

Rew waa ndaxanik' ina a ngatiidaa fo xa cuuf den took a qoox akaa

Yaa da ndokiidna kam rok-sutu, yaal saate a dalin a den.

A coox a den tok fik maa da mbe'na soo da nqafanel foofi a bogoox
boo a nqool.

A batin , o ñiy o maak onqe yaal saate, a atiid o bool olaa mayna fuut
fo malo fo a tegey.

Ta doonin ndeer a ndok ale, soo a lay a den ee : baab cooxu nuun
tedaanga feeke.

Sanjol a yoorkaa o bayum rek , goy a nipp o bay ole, a doonanin teen
ee : o kenar oxe jegun.

A waaga ref ee yaal saate kaa ta weectong.

Goy a ñaam o roon olaa fop, a fuud o yoonum o xe ta fe'it ngeex.

O yaal saate fee a lul taawum ta atin foofi senjen. A koy ale eetu gum, a wasil pep maalo sutwiid.

A saŋol ale a yer no foofi la a sutiid a qaɓ fo a ñaaw. Wiin we saate fee mbuuqin ee :o kuud o xe 'i. Da ndalfo laamit a koy ale, xar a mbaru o mbi' a saŋol ale. A koy ale lay a den ee mbadyeeno xa yar temeet. Win waa saate faa a mbad a saŋol ale boo cer ke ten fop a yedaa. Ye da cutna, da sut a den dik fop saate fee. Teen a ngadwu cogol den. Ngenar naa a day maaga.

A sanjol ale eetu sutu saate fee no fuuxum. Saa xalaataa ne ta fi'kaa baa rabdinoox na gaci fee ta jegna?

o fomel ole a koy ale doonuuna. Miñee dara ta xet fo o Pan o leng.

sanjol a layin ee: a juga a koy laa naa garaa a cinj, waajaneen a las ale yaam kaa xijlin.

Yaa a koy ale fadiidna, o Pan oxe sut japilum a dal tookum.

A koy ale diid, a layin ee :xar oo ! xar xewu ?

-o koor o xe reefna meen ndiiki, layaxam ee : um wajanong a las ale yaam kaa xijlong.

- Layee ndigil, o pañes soo.

A koy ale a xañ baa xij, ndaa yaqee o Pan oxe deg a lasum ale.

A koy ale a suur a fatum fo a lasum a taɓu.

Ndax ta waago o rabdinoox, a Koy ale ñofandoox a adooxatin a
,xaariitum. Ta xeet fo xa ccaɗ axaa na ngawlooxka. Ta lay a den ee:
-O paales o leng o xe'i a gara a cinjes. A waqoox a kas, ci'aa num a
nuun.

yaa a sanjol ale fadiidna, xa caaɗ axe nqooyin

-Hee! gari mnen

-Xaa xewu?

a caaɗ axe la'in ee njaatigi 'of a beera mene ndiiki, ten ci'u in a kas
ake saqoona? Sanjol a fañ baa xij. A andin a den ee kene no cerum a
fogu. Ndaa xa caaɗ axe nan-gilooxiran.

Da cuugnin, a nafin boo ta let, da fis kiɗ cigdu ke ndefna no cerum ke
fop

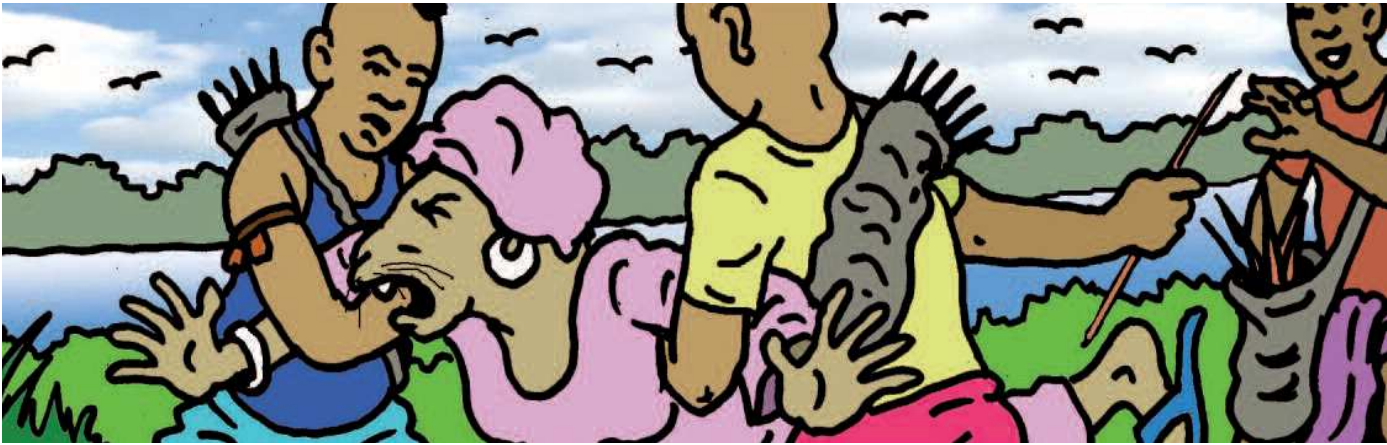

Yaa Sanjol a bostooxna xa caac' axe, taga yufu baa daawatin a Goy.

Ta xet fo xa danna a lay a den ee:

- 'Danna we, a juga a koy alaa na garaa a cinjes. Nu baagaan o andid no yoobu. A lasum alaa kaa deg. Baa ta dad a nuun

'Danna we laqoox no pafid ke. Miñee Goy a fadiid. 'Danna we ñipoox tookum , Da nafiin xa fong boo ta yen . Da sofin maaga a mbarin. Da nqutin a yip a tegey' a kaa kam mboqoos den naa.

Yee danna we a songna a Goy, Sanjol kaa laqoox'u no pafid ke a deetaa. Yeene da mbaruuna, a sutooxu fo oo daay o maak. Sanjol a fecan a dam ee a rabdinooxa. A sofa a juga xa moon axaa matiidna maaga, a mboogan. Xa moon axe ndal tookum, a natin.

Sanjol jegatee ngiic leng no cerum kaa ta fegoortina. xa moon axaa songin, a ngaañin boo ta xon. Da caxin boo tee tak.

na muukandong alaa, yoon dik we fop a ngona.

Ke dalna a Sanjol fa Goy taxu seereer a lay ee « kañaal a ndok oo, o yaalum na fe'aa taaga. »

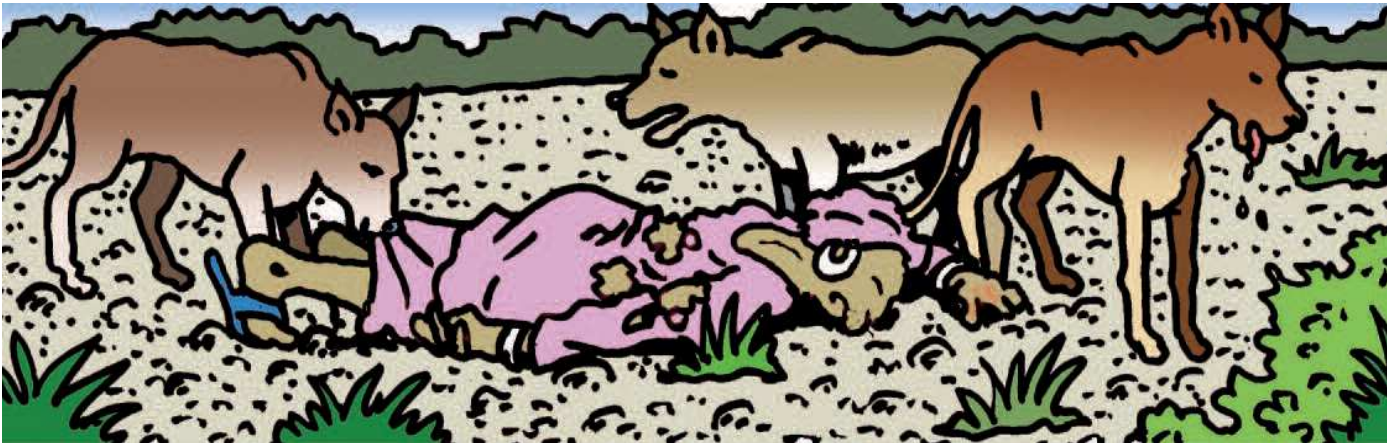
Yaa Sanjol a bostooxna xa caac' axe, taga yufu baa daawatin a Goy.

Ta get fo xa fanna a lay aden ee:

-Danna we, a jegaa a koy alaa na gara a cinjes. Nu baagaano andid no yoobu. A lasum alaa kaa deg. Baa ta dada nuun

Danna we laqoox no pafid ke. Miñee Goy a fadiid. Danna we ñipoox tookum , Da nafiin o fong boo ta yen . Da sofin maaga a mbarin. Nda nqutin a yip a tegey' a kaa kam mboqoos den naa

Yee danna we songna a Goy, Sanjol kaa laqoox'u no pafid ke a deetaa.
Yeene da mbaruu na, a sutooxu fo oo daay. Sanjol a feccan a dam ee
a rabdinooxa. A sofa a juga xa moon axaa matina maga, a mbogan.
Xa moon axe ndal tookum, a natin. Sanjol jegatee ngic leng no cerum
ka ta fegoorna. xa moon axa songin, a ngañin doo ta xon. Da caxin
boo tee tak.
na muukandongalaa, yoon dik we fop a nqona.
Ke dalna a Sanjol foa Goy taxu seereeer a lay ee"anye a ndokoo, o
yaalum na fe'aa taaga. »

Laami ke

1. An fa an yoonu a ndet Roka-.Sutu?
2. Xar taxu a Koy ale ñaam soo a xay gendum.?
3. Xar taxu Saŋol a rokoox tikoarik Goy yee ta retaa no qol?
4. Nam ga'to nqaariit ne Goy fa Saŋol?

O NDAKAARU

O NDAKAARU

Xa kiid xa fak o we'i Duudu fa Ñilaan o we mbindraa fo qaarit den Eduwaar fa Misel. Kom leng ye da ndokna no wakaas maak ke. Aali o xe naa cooxtaa xa leetar axe a bisiid a den yegnit. Xa caac' axe a ndet a sofik a ya' den a njang o leetar ole a paamum. Yegnit ne no leetar ole a fela lool. Miseliin kaa nqur a den no mbind den o Ndakaaru no wakaas ke fop. Xa caac' axe mosee o ndet na kapitaal faa. Kaaga taxu da njeg o daay. Yaa ya' den a nan-gilooxna den, ta lay a den ee xan i njeetaay teen fa faap nuun. Yaa faapa Biram a gatna na jaka, xa caac' axe a mbadnin yegnit ne. Ta daay teen a lay a den da cung boo ta jeetaay teen fa ya' den.

Xa caac' axe **tayat**. Xar we ndimna den a laykaa? A layangaa ha-aa nam qaarit den kaa a nga'itkan? Nan a muñitkaa o ñak o ret O Ndakaaru

Xaye a sumaan a fomu jegu no saax le. Tiif yoq ke sax kaa miireel a yenaa. Ta nand nen njeec ne kaa moy' o mat lanq ke. Saate fee fop o we njambataa a sumaan ale. No kirand ne xaye, teen we ndimna xa caac' a xe a laykaa den no ke da njaboorna. Ye yaa Facax fa Biram a mbacna boo a mbutoox, yaal mbind ne a lay o teem ee:

I ñootnooxangaa o ndik, i njoktoor no yegnit ne xa caac' axe. O tew oxe a doonin ee: ii tokoor!

Foogaam ee i mbara o lay fo xa caac' axe ndax da njeg a toon. Da mbaag o lay fo qaarit den. Yaa Facax, o ten kaa xoolwee a caac' axe. Kaa laac o sadar O Ndakaaru yaam ke ta nanaa no tajo ke. Ke ta xalaatna refu da cung boo taa paam a sog o mbaag o ndet saax maak laa. Faapa Biram a yegnin ee a anda apaax we ndimna Misel, a xoolooxa den. A wooraan ee xan a gay a den boo ke da sadaraa jegkee.

Yaa da ndiisoorna baa cut, da nanoor no leng. Xa caac' axe xan a ndet ndaa moofkee maaga boo wakaas ke fop a mbag. Yaa ta julina takusaan baa yut faapa Biram a xooy xa caac' axe na ndokum. Duudu o ten, waagatee a keen yaam o sadar da mbañtel. Ñilaan oxe detaa faapum a kid yirmaange ndax ta waas a den. Faapa Biram a lay a den ee O ten fa ya' den a njaba a ngay' xa caac' axe da ngenarik a Eduwaariin. Xa caac' axaa nan kaaga a mbool a lingir. A coox a faap den xa bay a ngidmin. Na neene da cuf a ndet maa ya' den a yen tookum a ngimaa: "Ndakaaru yaay booy Ndakaaru". Ya' den a lay ee da mbaaj. a mbara o asoox o fog ole soo a mbaaf bislax. Faap-o-tew Jambaal, xan baat a den a yiif no ke da mbarna njik fop. Luuma fee Ñaaxar kaltaa o feet a refu.

No feet olaa, xa caac' axe a mbind a toon ale a ndet na poste faa Sakal ndax da lulit o leetar ole. Mbind ne poste fee a refna, mbind yaaju oo too a mos. mak ngas a refu a pentuurel fa ndan. No ndokan naa oxe bindel gon le no jalland ole. Ye xa caac' axe a ndokna kam fee, da nga' goor fo rew waa ndangna no mbaamir kontuwaar fee. wene xa leetar den a fisnitiidu, we yoqna a ngotiid mandaa den mbaat da fisnitaabaagaas. Xa caac' axe a laamit baa layel me da mbarna o ndet. Ye da ndangna baa mbad. Da njik a teembar, a tafnin na ambolok ole. Yaa de cutna da ndet no kees naa na yipaa xa leetar axe da fongin kam faa. A yaakaara ee xaarit den kaa xan a ndaawin mene fo ñaal fik. Yaa xa caac' a ngatna, yaa da mbudwaa no oto laa, da cook qaarit den ke. Ta ref Jegaan fa Ndebaan ta laamit a den me da ngatna. Da lay a den yegnit baa yut soo a asoox a den.

Xaye na diiboor fee, yaa Facax a hebil xa caac' axe da ndet asook. Ta lay a den da ndet maana faap-o-tew, Tening fa ya' den Nafi fa tokoor den Hamad.

Mbind nuu ya' den a hebilna den rek, a ndeta maaga a asoox. Muu da ndetna, a ngedanel a cooxel ßislax. Tokoor den Hamad a ci'a den a siik a fak. Faap-o-tew den fo yaa ndeß den fee a coox a den xalis a njeetaay fa den. Yaa da cutna , da as a den da moytoox O Nda-kaaruu. A laya den itam da njeg yar fo tegin no mbind naa da njofaa. Ta lay a den da nqetik na tening faa no luuma Ñaaxar. Maaga xan a mbaag o njeg ñirax paax, xa ñafaf fo saak paaxu. Xan a mbaag o ßaat a ßislax den. Nafi o ndeß ya' den o kiin o paax oo taa and adna.

Luuma fee Ñaaxar bes tening a jegaa. Nqes teel ya' den Nafi a xotiidu xa caac' axe boo o oto le a xay'aa den meen. Ye da ngelkaa o mbadiid a sofa luuma fee a may wiin. Jijik we o we ndetaa a ngaraa. Julia we a ngimaa a mbecaa a nqooyaa kilyaan ke. Luuma fee a jamtambiif. O coow ole ee kurr. Muu refna o kiin a xataa no caate ke mbidna Ñaaxar. Xeet njula nuu refna a juga mene. A tim, cegel, piis, ñira fo βaxañ fo lakas ...

Ye Nafi fo xa βeem axe a mbadiidaa, da ng'a o tew oxaa naa jikwaa ñira. O tew oxaa oxe foxaa, a gimaa a kañaa ke ta jikwaa. Nafi a simnir fo ten baa yut a jooxin ñira no koor fo tew ke ta lokna. Ya ta cooxuuna ten, da ndop waxaale fee. Yaa da nanoorna, xa caac' axe a njega oxuu refna ke ta bug'in no ñira.

Ñilaan rob fik a jegu. Rob leng le kaa bulo a jeg a piis a tan. O lakas ole a yaxig a jeg xa tup xa tan. Duudu o ten a jega simis fik fo pantalon fik fo piliweer kaa yaa ndebum a jikanuuna. Simis ke fo pantalon ke kaa yoon taa mbod kep took Duudu. Piliweer ne jeemun o xup i ndik. Xa ñaaf ake fo saak ke no xa caac' axe, Nafi oxe jikit a den maana Laang. O njaac' o ngoor o ndaɓu, a yo'noox a fel layel. Den fa Nafi a miña o andir. Den njangandooru ekol, ndaa o goor ole njula soom a mosu o bug. Ye da simirna baa cut, a mbetandoor mayu, teen Nafi a jilan xa caac' axe xa ñafaf fo saak mosu. Waxaale naa miñee yaam andir ne da ndeerna

Ye da nomtooxiidna na saate faa, Nafi a lal a yaa Facaa ke da njikna. Ye ta layuuna ke ta jiktuuna, ta jaaxid ne o ndebum a waagitna waxaale.

Ndiiki koy fop a eeta. Ta yaqat maar ke na Ñilaan, Duudu a ret a ruusnook. Nabu xarit Nafi, waru o maar a Ñilaan. Duudu o ten maana 'Baak o tuuruus oxe a retkaa. Yaay fee oxe layan ee ba ruusnoox tuus nuun toyu waar keene de! fat fop a yoon.

Ñira ke fop a ndap'e a paase'el. Yaa Facaa a fi'ana den mbuufaa ke fo beñe kaaf. A cek ake fa saaw ake da mbarna o ñisloox.

Faapa Biram kaa weg a den no nguna a cooxaa den da ñaamaa.

Nafi a jikana den a tiket no oreer ole Ñaaxar -Dakaar. A kaar ale no waxtu betuufik no nqes ne a retaa.

Xaye no fugaaw fee xa caac' axe a ndetaa Dakaar. Yaa ndeɓ Nafi naa
ɓiskaa den na oreer alaa. Nqes teel xa caac' axe a inoox a mbaajan.
Ye a kaar ale a fadiidna a soɓa xa caac' axe fo yaa ndeɓ den a geenoox.
O ga'angaa den laackiro o andid a den. Ñilaan oxe rokoox robum fee
ta jikanteena na luuma faa. Oxe maarnoox a maar a mosu a yuubel
xa per axaa naa meleɗaa. Xa ñafaf xa ɓaal axe ta rokooxna a mosa
taa yoon fo rob le ta rokooxna. Duudu, o ten ñirax ke ta taɓaski'tina
a rokooxu. Sabadoor fo mbap mbasañ fa ndan. O ndoki nqe kaa sajel
fo ɓaak oor no nqooc onqe. Xa maraakiis ake faapa Biram a jikan'uuna
maa Mbaar a rokooxu.

Yaa bagaas kaa ngumeen baa ćut, faapa Biram a sallan a den da asoor fa ya' den. Da ndok fo yaa ndeć den a moof. A kaar alaa doonoox na fat alaa Dakaar. Yaa facaax a geenoox boo ga'atee a kaar ale a sog o dakoox no mbind naa. Muu da mbaafna yaa ndeć den a layaa den gon le. Ye da ćufna miñu, Ñilaan a ćaan a gećoox took ya'um. Duudu, o ten kuu da mbaafna too andiran ta laamit. Ye da mbadiidna Jamñaaajo teen Ñilaan a sogu yokoox, a fi' nen oxaa na deeda. Xa oto mayu xe, taax maak ke fo ponj ke, ta jaaxid. Ye da mbadiidna Boo Marese, Duudu yook a Eduwaar fa faapum da ngeenoox . Da simnir a ndokoox na oto faap Eduwaar fee xottiidna den. Miñee da mbadiid Mermoos mbind eduwaariin. Da mbuudaa mbind ne yaam o mosel. Misel fa ya'um a ngetoox a den. Da mbad na saal faa ta meebalel boo waagatee. Da and ee o jeg soom felu.

Laamit

- 1- Mam Duudu fa ñilaan a ndetaa fo xar taxu da ndetaa maaga ?
- 2- Ndax Baab Ablaay soom jangu dogalfee ? Xar naa laltaa a toonof ?
- 3- Xar taxu Yaa Faatu a fokat xa caac' axe fo faap-tew den Nafi ?
- 4- Nam ga'to ke Yaa Faatu a layna xa caac' axe ee da ndet a asook o fog ole ? xoolɗandi a toonof .

Mbuyaam naa yoonna fo ngeñ

Mbuyaam naa yoonna fo ngeñ

Xaye ekol a wegkaa. xa caac' axe o mbe'i no mbed onqe a ɲasaa. Miñee, roog fee yufaag a balig dok, ngeñ maak a inoox a muur saate fee fop fo fo-ut. Tiif ke fop a cufan tut den. Ngeñ ne yaandaa taxar ke. A pasit a naaq den ake taa picit a naf den ake. Tige moy' o sum. Mumeen ke fop o mbe'i a mbuuqaa, a cufaa a mbaafaa maa da yoogooxna. Rew we inoorna na luuma faa a Mbaafay o mbe'i a soogaa mbudoox no oreer ole bisiidna den. O xuu refnaa o xaa yufaa ndax ta dad'. Ngeñ ne gulumnoor mumeen ke no siir Faapi. O xe'i a yufaa muu refna ndax ta waag o fokat a den. Tuud ke we nannooxaa apaax taa yoon fa xa qiiñ xa leeru taa sadarnoox. Oleng refatee no mbed onqe, fop a mbadnooxa.

Yaa ngeñ naa giimna, taaga toq foofi eetaand kaa mbudooxu. Miñee a teɓ ale sip, a moy' o magin. O mbed onqe may fa a qayaadiin. Samba fo yoonum a mbexeya naa da nqaaditna. O we'i a njootaa kam foofi daagu le. O we'i nandtaa nen fo ngoy fo ndeɓ, a mboola sipwaa saa mbirkilooxaa kam ɗok le. A juga waa mbaagateerna andid gen den. Wene a tagid den a saɗarnoox ne na Birima. Satu, ɓoowood le njeejen a lay ee oleng moy'kiran o waag o ten. O xe'i a nandtaa nen ñaaw leng kam o roon. Ñirax tan ke ta rokoox' ina a taɓ ɗok.

Yaa faap-o-tew Oli yegna ee Samba gatee, taaga jangu a palasoor a waafanik o mbed onqaa. Yaa ta ga'na den, a dalfo wuuq a den.

- Fañit'aam a nuun kene a cafa mayu! Foofi daagu le kuu refna oxee kam. Nu mbaaga nqotit teen jir nu refna.

Tegyo fa ɲas fee too ɓeer mene nqaad! Wo Satu, boo i mbad no mbind naa rek! Yaa ta nanna kaaga Satu dalfo geeñ, a roxondoox xa ɓayum saa loolaa. Kene fop o ɓoowum taxun. Ñaal naa koom a daaɓooxa ee donnitkatee o ñuxur kelfa.

Yaa ta debna kaa fadna waxtu fo a qaaj, a suy- suynataa. Tiif ke fo a cek ake a yirfooxaa ndax da mbatin foofi le na naf den ake. O we'i a njanjaa. Ngeñ yelfu taa buub a wuudaa. Tige buta.

Fop a yega ee a sumaan a fomu alaa a waana. Ke domna teen kañ, refu yaq fe no ngeñ ne fo foofi le. A qaaj ale no marse fee o xe'i muut fo foofi. Na bek alaaga jijjikax liɓ ke a mofoogu. Faatu Seen, adooxanu den. A laya ee: xan faap ke a suptel yaa sa poor pompiyee ke mbalna foofi le.

Saate fee fop a njaba o ndamit a den yaa da sinjkaa.

kamiyon sitern a fak a mbugu o mbalit foofi le. Rew dik o we'i kam den. O leng oxe kaa balig, a jeg a keen taa laac o magin. O lakas oxe kaa laac o yahig, a xoc taa jeg a kid. A nandta ee o ten adooxanu den yaam boo ta layaa, kaa ndoonan ee "iyo seef!"

Yaa da mudinna xa raakoor axe, a nqefandu motor ne saa mbalaa foofi le. Muu fodoona o nanaa xiin le. Miñee foofi le waajoox. Yaal saax le a deet a Faatu Seen, ta mufoox a layin ee "jook a njal"

Yaa foofi laa fagna, oxe adwanna sapoor ke cood a yaal saax a kayiit fo pindir. Yaal saax a siñe'in, a gidim a den, da nqefand o oto den saa nqaad.

Sapoor pompiyee ke waa njarna ngidmel oo

Yaq fee na teɓ ale dayee no marse fee soom. A keɓ ake Baab Laatir fop a yena. Baab Laatir kaa laag . Na aksidan a ñaktu a cafum a leng. O kimu roog oo taa sawar. Cer moteerum yaqaniran ta xooxaa, a topatoox ɓasilum fo muumeenum.

O tewum soom a gentu. O ɓiyum o leng o ndew, iniwersite a jangtaa. O lakas o koor oxaa a rokooxaa sarwiis fagun faak. Xa caac' axe no saate fee fop a ngeenwa ndax a ndamtin. Ndeer punni ne fo njectan-qin a ngeenna a keɓ ake fop.

O tew oxe Baab Laatir, jal na fa den, a fi'an a den a ñakit. A tooñ a pelu fo dute a jawu.

Baab Laati a gidim a den, a xedan a den a roog, da soog o nqaad

O lakas oxaa teɓ ale yaqanna Mbaar oo, fee o xeelum a mo'na. Jarga, o xeel ole, jegafule xa qool betaa tadaq.

Ten moy'u o mos na xa qeel axe fop. Kaa giñ, a mos. Kaa ranig taa jeg xa toq xa ɓaal.

Roqi o ɓiy Mbaar, Jarga rek a bugu. Futwee sax! A laya ee fok xaariitum fee a ga'el . Mbaar waagee ɗeetka jarga yaam a teɓ a fomu. Yaa ta simidna, a roku na koɓ ale, den fa Suley o ndeɓum. Naak le fe'angaa rek xan xa moon axe a ndamin. Nuɗ da ndoktaa kam a koɓ ale, Mbaar a moy' o jaaxid' .

O Ngoy onqe oxaa'i a caayooxaa na naaq faaf alaa . Yee o kaynaak oxe fo o ndeɓum a njoonuuna, ta deɓ a den o luk o ndaaf. Suley a dalfo yufanin, o Ngoy onqaa ee col. Mbaar a lay a Suley ee, i yaang ndiik njeec ne mud.

Ndiiki koy Mbaar fo ndebum a matiida saax maak laa. Oleng waag'atee o nan yaam a paab a mayu. Paabaan naa oxaa'i a paam alaa, a yera. Yaa Mbaariin a matiidaa no yerandum olaa, ta yuf a rok kam a koɓ ale. Suley a lay a Mbaar ee fat i feetik a jarga no fimb olaana. Kaa ta foog ee a waaga das maaga. Miñee, o portaabal ole Mbaar a wuuq. Ta jab a daaw o tewum Ndew. Ta lay in ee: mbaasyo a bid ale, jarga a ga'e, o xaa 'i no mbind Saaliw Seen ta humna. Saaliw a lay ee o xeel ole kaa rok'u na fingum. Naaga Mbaariin a saktoox a mbaafanik mbind Saaliw Seen. Yaa da mbadiidna, a soɓa jarga humel no maax olaa.

Yaa ta ga'na o yaalum, ta cirkaa baa deg o ɓaak ole hum'uuna.

Da ndet a simnir fa Saaliw ta dalin a den.

Mbind naa yaaj a may taxar. A jega tabax fik kaa mbamirna. Mangu maak refu no maax olaa. Boo ta ropaa, Saaliw a xooy o tewum Diiboor ndax ta maad njoktoor ne. No ñuxur o xoolu taa jof, Saaliw a andan a den ee ke naak le yaqanuuna. Kaa yul o diiding ole, a ñaam mangu teɓ kaa jimb'uma saa duut waa yoqna. A doon ten ee o xeel andee dara, o yaalum warun o gayaa boo yaqanke oleng. Diiboor a doon teen falay fa mosu. Mbaar a gidim a Saaliw fo o tewum no njoktoor ne fo ngenar ne. A cinj kaaga, ta wasnoox a Saaliw, a andanin ee ten tooñun. Ndaa a waagaan o daaboox ee andee ne jarga fi'na baa falaq ye da ngataa. Yaa nda mbaasnoorna xaq, a nqed, Saaliw a daknu jarga a Mbaar ta dalfin o adin.

Mbuyam ne fo ke ta yoonitna a lal a in mayu no saate fee Laandaan. Saate fee, seereer ke sinjun. Yaaga boo fa xaye a juga xa kiid teemeed. Wagaan sinjun soo Sanu a sofiidin fo ɓasilum. Da ngen fa ngen fa mosu. Pind fik keene axu pind qarben betuu fik kene ndefna na saate fee xaye.

O fog ole fo ndef leng kam saate fee, a ga'e no mayu. Yaa jijikax liɓ kaa a suptooxaa, mbootee taaga. Baab Laatir a sipatin a keɓum, xa pes axe na saate fee ndamtin boo kamum a but.

Samba fa Jogoy jam soom a ñoowaa .

Fa ngen fa mosu, nanoor fo ndamir ne jegna Laandaan, fegooxu saate fee.

Laamit

- 1- Xar xewu no mbind Samba ?
- 2- Aniin xew-xew fee a moyu o xijil ?
- 3- Xar taxu sapoor pompiye ke ye da cutna da njof koɓ alaa ?
- 4- Xar jangtu na saar axe ne o kiin a warna o ñoowit fo kiin ?

Ndang o ndang

CE1

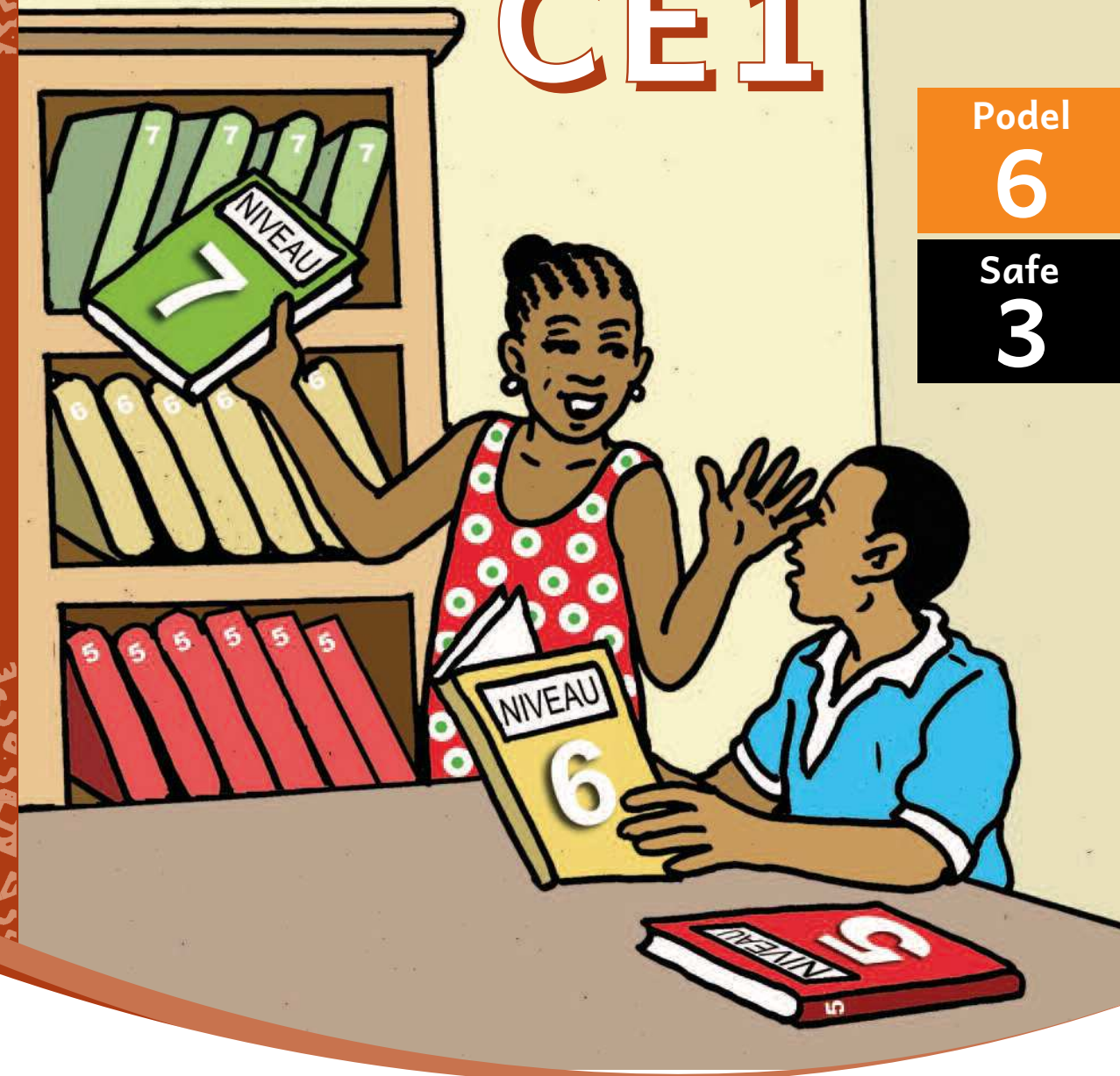
Podel

6

Safe

3

SEEREP

Ce livret décodable a été conçu et imprimé grâce à l'appui généreux du peuple américain à travers l'Agence des Etats-Unis pour le Développement International (USAID).

USAID
DU PEUPLE AMERICAIN

République du Sénégal

Ministère de l'Éducation Nationale

Vente interdite

République du Sénégal

Ministère de l'Education Nationale

Ndang o ndang ⑥

Seereer

2019

Ce travail est disponible sous la licence Creative Commons Attribution 3.0 IGO. Sous cette licence, il est accordé le droit de copier, de distribuer, de diffuser et d'adapter ce document y compris à des fins commerciales selon les conditions énoncées sur le site électronique suivant : <https://creativecommons.org/>

Taap Cangel

Moon fa Ndol 4

O Tanna xe, Ndol fa Noox 15

Ndakaaru 26

Waame wi 37

Moon fa Ndol

Ndol muumeen yiyu a refu too a may pexey. Ndaa koy a naanga retaa boo yiifum a xodin.

Bes kaa ta ret no qol Baab Moodu a guudaa a ñaaw.

Yaa ta dameena kaa ta xibel o ßaak soo a caayel na naaq ndaxar. Ta fi'ee a refa na fitna faa oleng a andeerna.

Na neene, Moon a fadiid a sofin ta **jaayooxaa**.

Mee! o koores, xaye koy a nandta ee o yiy'of ole kaa ta mo'ong mir.

Xaye soom um rabdinooxkaa kuu mos'axamoona fi' no ponu fo fomu.

Ndol a diid boo a sendaa, soo a dalfo faamnoox a yiifaa ne ta fi'kaa baa **bostoox**.

Ne Moon a soŋtuuna: kaa **kungoox**, a nandtaa goy, a daap nof ke took cerum ke soo a sendaa.

Ta nand nen refee Ndol fee i and' ina no yiy, fo bel fo o niw a xooxum.

Roog-o-Roog, tigaa dalfo **muukoosit** a yudnax .

Na neene ta dalfo xedoox, na xa ñuxur xa yudnooxu, me na Moon ndax ta **yufgiidin**.

-Wo' ! xaariites, o yoones tigi, yaal yirmaange fee, andaam ee xan o waasanaam ke fi'oonga fop no paryu.

- Kaa ta fi' nen a baasanit nanum, hii ! waaji yaam xaye o fel'ik **jaa-niif**.

-O qoye, yirmaam too baa o debaam maa sadaruuma.

-Xar moyo sadar o mat? posoñ, ndax fidel ndax boog o mudnel kaam foofi.

Ndax Roog, fi'aam fop boo ta yoq o debaam kam o joc yaam kaaga waru o taanes.

Haa! yaag koy keene nu **ndiimbaa**? Jookanjal ye taxoona boo um and-tin neene.

-O poges ,deeti roog boo baa fi' muk keene layoonga yaam o kiin o paax oxe refoona.

-Fat o dam ee keene layoona ee ten o diimbaa,taaga um **bakandkang**.
Ndol a dalfo biic soo a samin xa kooniit,ndaa pañtee Moon a waxooxin a jof no joc olaa.

Yaa Moon a fadna, a layin ee: fudooxi, meeke. Moon xan um jegit mene ke buguuma?

- Moon! o mbiñ onqe **sadarnooxa**, mam yirmande'of fee o roku?

-Ba fi'aam kaaga; yaam debaam o mbiñ o nibu leeke refée yiif, mi oxe'i domeel no ga' ole soom.

Moon a doon a layin ee : meeke o fañaa,mene o soƴkaa **coono**'of.

No **ndak**-fo-ndukax, Moon a niip nof cigdu ke Ndol a jolnin kam o joc ole.

Ngir a lal a ndol ee jegree o ndicax no ke ta fi'na, ta donanin teen xa ceel.

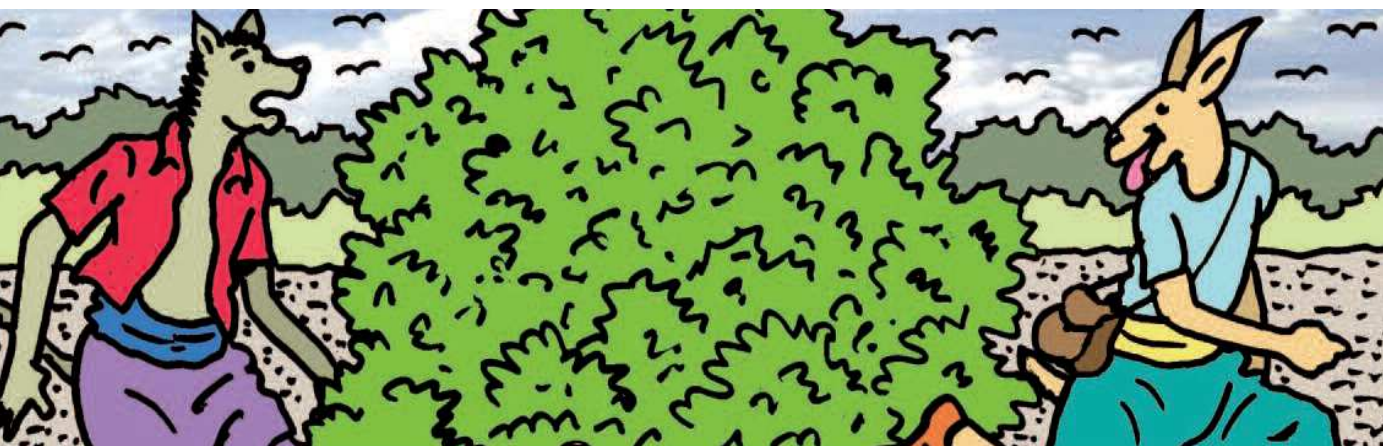
Ndol a **sipoox** a jook a njal a Moon, soo a jaloox. Naaga, ta liit nofum ke ,a yo'in a las soo a col-colin boo a mo' kam daaf le.

Yaaga Moon a andu ee Ndol a **yiifaa**; ta nat nqol naa a wisdoox.

Naaga, ta dal fo yiifaa ne ta fi'kaa boo a doonatin o bay oxene refna a Ndol.

Neene, ta **nomtoox** mbind Baab Moodu ndax ta andinin ee Ndol a daka o fi' naa no yiifum.

-Baab Moodu a dalfo laamtin ee ndiiki xar refu teen pexey?

Baab Moodu a jeg o njaaxid lool na Ndol, soo a laamit a Moon , nam a bostoortu?

O fel yiif a jikooxaxam boo a ñaay took yiifes.

- Kum bugo lay meene,nam a gartu ndigil?

-A yudnooxa boo um woktin, ta **gimnooraam** ee o joc o nibu refu ke ta moy'na o sadar.

Ndax o rabdinoox ke ta fi'oogaxama taxu um jolnin maa ta layna ee maaga a sadaru.

Yaaga fop mi a naxaa; um woktin boo yut ta retaa soo a fokat teen a jalaxam.

- coo! Moon, nam **sanganto** boo keene a yen tookof?

Wo' o mat, mban o yokooxkaa na Ndol? Saa-saay faaga.

-Andiro ee ke ta bugna, kaaga layang ee ten a diimbaa.

Kaaga **faafa**, ndiiki nam i mbi'kaa boo ndoonatinin o bay. Refkee kaa naa yoobkaa, ndaa koy i yoonangaa ,mbi' hiɓ leng xan a waa-goox.

Naaga Baab Moodu a fi'u, a xoy ɓasil ne fop , da yoon fa Moon a mbafik a Ndol.

Na neene Moon a adoox ndax a **lalgandaa** a den maa ta defna a Ndol bo ta ret. Yaa da mbadiidna, cookeer ka **nanditna** ne na Ndol. Pañteer, kaa da pictoox kam a koɓ ale o kiin-oo-kiin a widaa.

Naaga **yongu** a mbidaa boo ceeɗ ne a yaar too nga'iran. Na **lakra** laa, yaay Faatu, o tew oxe na Baab Moodu, a xet fa goy a laamtin. Ta andnin ee, gofee mene yaam simniraam fo o ten xatoor

Yaay Faatu a dalfo xoy yoonum da sag maa goy a jooxin a den ee Ndol maaga **sagu**.

Yaa da ñaay'na o ndik, teen a nanu tig a fangoox a soɓ a saaw oo. Na ndak-fo-ndukax, Moon a dalfo wuuq: eey Ndol ! eey Ndol !mam refo?

O ɓiy onqe Baab Moodu a layin ee :

-Nam o widtaa saa-saay fa nandu ne na Ndol soo wuuqan. Ten taxu ta gen na fi'noorang kuu feluuna.

-Kam fa sumu , fo bug i ñof o ndaaw no ten soom **damaxam** boo andatiim ke um fi'aa.

Too yaaga, Ndol oxee a paam den, a ga'aa den soo a naang nem.

Neen a yongtu, a mbidaa, a **mbokat** coono fo a qodom too nga'ee tus; xar moy'u dom keeke?

Baab Moodu a fuuxan a Moon lool boo a raagooxin yaam kaa sagan. Taaga laytun ee : jegaa ñaal fik, o **bisiidangee** a Ndol wo'um doonkaa xate fee. Moon a jaaxid, a ref no njom'andaan yaam naa ta sofit'ina a Ndol no ndaxar naa.

Ta **daax o joor** a waafik a ngas alaa a cungik a Ndol.

Yaam muu ta waagna o reef xan a yeriid.

Maaga a yongu a fokat gaci, ngeex fo a qofom. Ye ta inooxna baa xaadaa, taaga yooku a Ndol ta naang yag , a **faamir fo ten**. Yaa ta, yufanuuna Ndol a naag yog nen o xiiñ a rok a koɓ alaa. Moon a sa-goox xa ɓayum a dalfo wuuq.

Ta lool yaam yiifum kaa **gap** ke naa cungan, too fop a gar fa Ndol.

Yaa xap faa fadiidna, teen Moon a nomtooxu maa Baab Moodu ndax a cooxit a xooxum.

Kene a layu ye ta fadna : Baab Moodu, Roog moy'u **bisiidiim** a Ndol. Meeke ta refna koy, kuu feloonga o fi'aam.

Baab Moodu a dalfo woot fo basilum a laamit a den nam a fi'kaa fa Moon.

Yoq we ee fat a sutel saax le, lakas waa ee fat a doonel alamaan.

Ndaa a juga teen oxaa layna'ee fat a **waasanel**.

Yaam dadnee a Ndol no kaa feluuna soo, itam, ñaamee a ñaaw ake.

Baab Moodu ee : A refangaa ee ke ngupna kaa lay ee ta sutel saax le, kaaga naa jegkaa. Naaga fi'u a xooy a Moon, ta jayaa a garaa.

Moon a fadiida, boo oxe lay'ina ee fat a waasanel a dalfo lool.

Yee Baab Moodu a **xelkaa** o lay ke Moon a wareena o fi', Ndol a dalfo fadiid.

Oleng atiidirand, o ten garanu a xooxum cinj ye ta **joktoorna** fo yiifum.

Taaga laytu den ee : Moon fi' ee dara, kaa ta soɓ ee a yiif **mbo-dee**.

Ten taxu muu soɓandma um fi'noorin ke bugma.

kam meene, Baab Moodu a waasan a den dik fop, da yoon a ndetaa.

Weeke ndef na Moon fa Ndol, dik waa yoonkeerna too **sambir-kee**

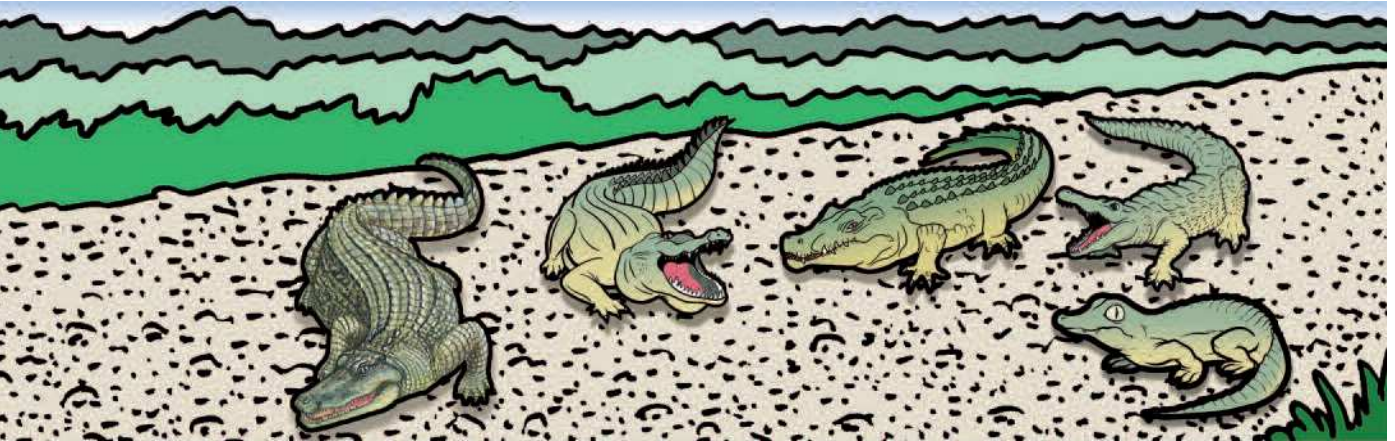
Laamit ke

- 1 An layu ee Moon a waasanel?
- 2 Ndax Moon a muja dam a Ndol a bisiidin a Baab Moodu?
- 3 Ndax Baab Moodu simtu alamaan fee wareena o doon a Ndol?
- 4 Nam ga'to o ñoow ole Moon fa Ndol?

O Tanna xe, Ndol fa Noox

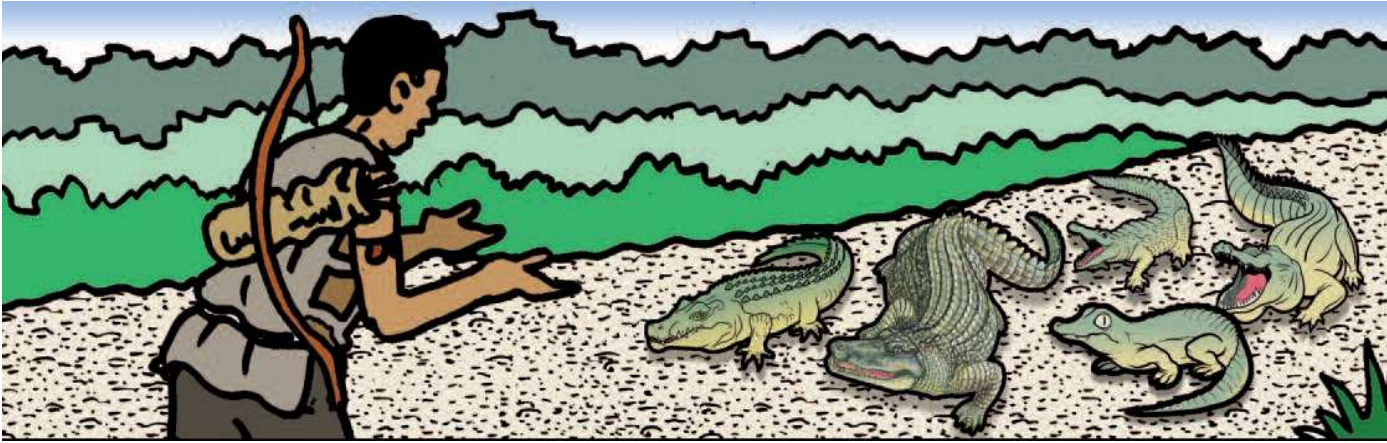

O Tanna xe, Ndol fa Noox

Naata reefna reef :

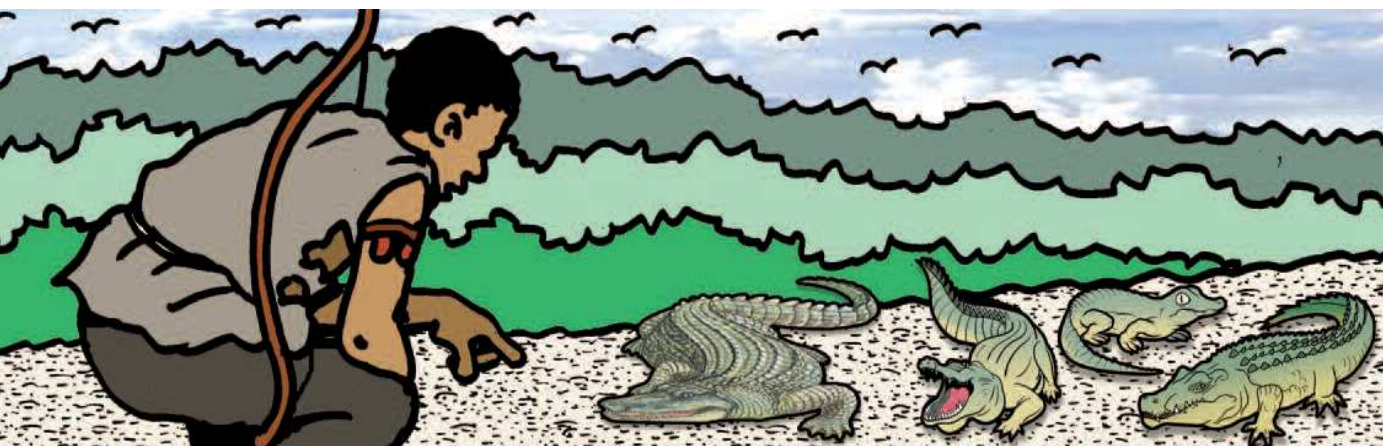
Naaga Noox a fi'u a adin ɓasil ne a sutoox a **banj** ale ngir a waafik kaa ta **ñoowitna** fo ɓasilum. Camaano kaaga, ciid ne a xooda lool, a banj ale a ɗiis boo ndaawatiran. O waa yaɓataa a mubaa, a ɗatrandaa a ñiiñ den a belu ke yaam ngeex fomu. Took ngeex neene a qodom a baatoox teen a weerin tiiñ den kaa. A tagid den akaa a **yudnoox**, o niiraa taaga o njaaxid. ɓasil naa a loolaa too Noox jegee pexey, a tax ta weec a xooxum. Yiif le fop kaa jof na pexey num a fi' kaa baa jeg o ñoow.

Kam meene, o Tanna xe a fadiid a layin ee: wo' o mat Noox, xar bisii-dong mene? Ta doonin ee: kaa i **ñaaylooxoogu** boo mbadiid mene. Naaga a banj ale a waastu in mene i ndefna. Me ta refna koy nqeex naa mataa war a in fo a qoɗom. Ke **wodna** taa xool ten refu ee i loofa too i nqeexe too jegiim pexey.

O ndimble a jegangaa xan ta faax lool, in mbogu too andaam ee o kiin o paax refo. Yaa fo daan waa boo fa ndiik o faax soom i nanaa na nuun. Yaaga koy, gari fi' o waag nuun yaam a cung waagataand, na fa ngon i **mbaamnooxu**.

Naaga o Tanna xe a fi'u a doon ßonaxum ke. Soo a layin ee : fo ke o gore' afaraa fop xan um yufgong. Noox, o ten o mat oxaa dam no donum a sadaxnooxaa o Tanna xe.

Tanna xe doonin ee xan a ci'in jam, ten fo **cegelum** fo ßasil ne yaa da yeriidna na banj alaa. Noox a **daaßoox** ee xan a ci'a den jam, soo a doon teen ee baa o jeg a yiif a fak. Noox! fop a ndama ee jegiro ngor leng, ndaa fat o fexey boo fi' ke layoona. A fi'an-gaan o feet fa lakra ga'kiraamo yuugaa. Noox a dakoox o daaßoox na mboyum ee ke ta layna xan a ñoowin . O Tanna xe oo a gim ke Noox a layna, a damanin naaga.

Kam meene o Tanna xe a ñof o waafanik ßaak naa ngir o jeg taaga xa pas. Naanga fi'u a jang xa pas axaa a **mod** a den o ßaak . Yaam kaa ta bug o hiß a Noox fo ßasilum ngir o nomit a den na banj alaa. Naaga o Tanna xe a fi'u a fokat a den o yuuf a hiß a den . Yaa ta yutna ta **roxondoox** a den a sag na banj alaa. A toq a medu, yaam ßasil muum mbodu neene took xoox, xan a med lool. O Tanna xe oxaa gimaa ee: ndax Roog ßasil ne mi a **muc** na Noox. Ndiidkatee tus yaa da mbu-gatna o yer mbit a sumbik na banj alaa. Ndaa noox oxaa yiifaa ee: nqeex fa ngodom a mbaga, lakas naa laykateel. Ndaa ke da ndetaa fop, noox oxe naßnaa baa and ndax xa ßiy axe ten samee.

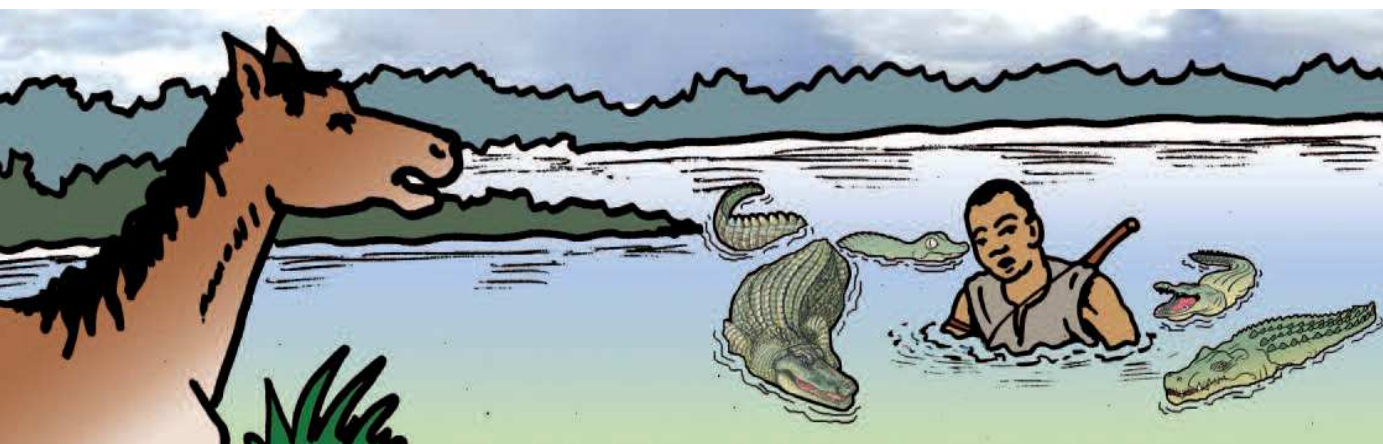

Yaa o Tanna xe a fadiidna baa rok na banj ale , foofi laa a dalfin o fadiid no daɓ. Ndaa Noox kaa ta layin ee daki **faaf** kam. Ten itam ta suur boo na qoodu kaa, foofi le a dawin na kand,ta layin ee mene faaxa. Yaa ta folna den fo yaa da mbidan a ref leng. O **nqod** oxe xooñaa, Noox oxaa dakwaa a cinj no fa layum. Taaga o Tanna xe a feru a laamtaa ke naa jegiidaa nderum fa Noox. Noox a **matandiid** o donum boo paamum soo a layin ee : nan-gilooxaam a paax o koores. **Waagi**ro fod nene, fo nqeex ne i ndefitna soo um xayang o retaa; andaa apaax ke layma. Waagiron g o waas o retit neene soo i yoq o ɓor.

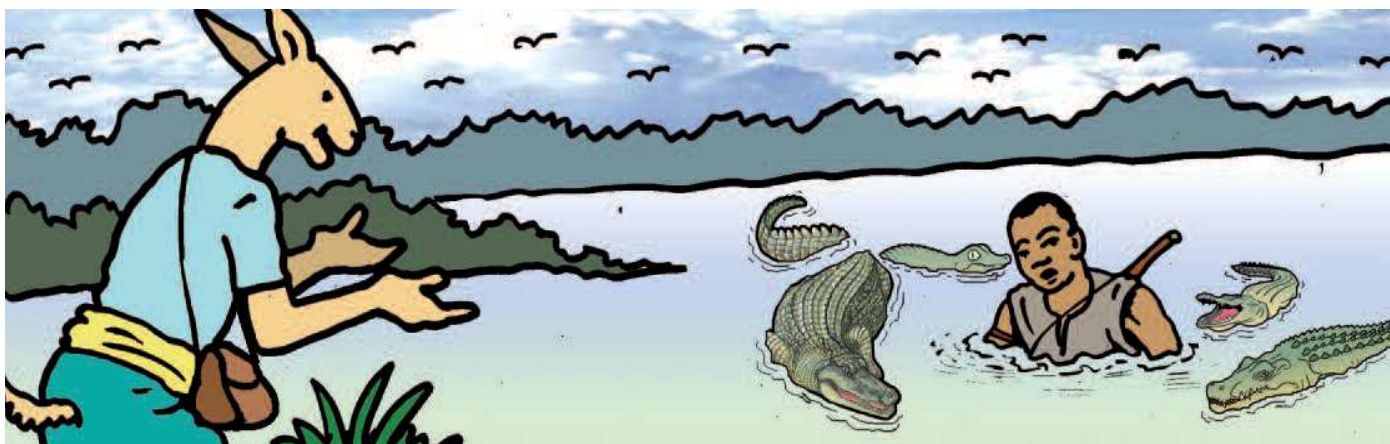

Noox a dalfo **xawrand** a ñiiñ, a laltaa xa ñiiñ xa belu. Kaa genoox no ñaam o Tanna xe ,ten fo ðasilum, a cinj ye ta sutna den na coono. Yaaga o Tanna xe a gimu ee o koorum xana xodin. Mi fa nuun , nqes naa boo ndiik, nu **yiifaniraam** lakas ndax o ñamaam dong. Nuun ndefu yoon faaxafaru too ñak o ñuxur. O xuu na widaa o paɗ baa xet fa wo, fat a dam boo ta hiis. Ndaa fat o and ee : o yeng a **jigid-jigid** roog a feed. Kam meene, Noox a jeg kersa lool a ndeerum fo o Tanna xe. Teen a laytun ee: i ñaamkirang ndiiki i mbaafik o **qaa-xate**, ndax i and oxe jegna ndigil.

Kaa da tiimaa rek, Pis a fadiid fo o **ɲankelum** yaam nqeex. Ta ref o qaa-xate eetand oxe, Noox a layin ee : baa yeraful kaa jeg ke xewna meen. Kaam bug o xate tig, soo a wetandin ke jegna fop. Soo Pis a doonin ee: yoonaam teen yaam oxene jege **yirmaange** fa leng na mi, ga'aa ne nanduuma. Ngir safkand a keen nuum, Noox ee :i cung o qaaxate o lakas. O Tanna xe a dakoo jeg yaakaar ee warkafulaand. Na ndak-fo-ndukax, Faam a fadiid, ten oo a ɲak boo, cerum ke fop a uut. Yaa ta layeena **ndaawir** ne kaa fool a lay a noox ee: kum nu cunga na ñaam oxene? O kiin o ponu oxe'i; o xaa jegeerna yirmange fa leng, naf xa fong fa doon meɗu soom a reftu meen.

Meene, Ndol a fadiid fo nofum ciig fo a **lasum** a taɓu. Naan gendum, Noox a wetandin ke **guutuuna** ndax ta cooxit teen o ga'um. Ta dalfo laamit a Noox ee: nam o Tanna xe a fi'u boo a bisiidong na banj ale? Noox a doonin ee: kaa ta **cokrand** xa ɓiy axe tookes, a hiɓa in. Yaa ta yutna, teen a roxondooxu in, a joot fa in boo a fadiid na banj ale. Wo fo xa ɓeef axe fop a bufu jaf leng, nam kaaga a waagoortu. Na ndigil, a goma kuu refna boo ta xelkaa o bissid a in na banj ale. Ndol ee: fat o Tanna xe a **numit** a Nooxiin maa ta xotit'ina den soo ta xate'kaa. Naaga fi'u a hibatin a den, a bis a den boo maa ta xotit'ina den. Ta fi'neen o Tanna xe oxee bug o muc no pexey ke na Noox. I ndeef boo and me njaf a fakittaa fo xa ñaaf.

Yaa ta doonna den a **lanq** Ndol a layin ee nam bugto, njijax mbaax oxe'i. O Tanna xe a lay a Ndol ee: ke layoona kaa **nandit** nen o layaam ee saac' ke juga laalo. Took ke fi'ananuuma fop, o ñaamaam soom a xenya'u, ndaa a ndok, o yaalum na fe'aa teen. Naaga o Tanna xe a doonatin a den took xoox laa , a adnir fa ndol da mbaafik saate faa. Yaa da **mbodaa** fo nqel naa, ta jeg oxaa xooyna o Tanna xe a yegnin ee sabab a roka no mbindum. O Tanna xe a doonin ee : ñoftaam, xar roku no mbindes. Ta layin ee : o ßiyof o ndew jiru. Ndaa kaa jeg o njaaxdan kam njir le. Ke refna teen, leng soom waagu waadin **jan-garu** fee, ta ref wiil Ndol. Aah! yaaga koy i ngidim o yaal oxe yaam Ndol yoontum neene. O Tanna xe a dalfo simit xa ßox axe a sutiidel ndax da ndam a ndol yaa ta bugna o yuf.

Ndol a deet baa and ee o Tanna xe **tookum** a jofaa, ta dalfo **xemband** a keen ake. Maaga a laytu a Noox ee: kene refu ndabidof a ndeeres fa wo. Roog a anda ee a ref'angee mi Noox a ñaamong a ñaam ßasilof ne. Ye xa ßox axe a ngariidkaa, Ndol a naang mes kam a koß ale. Ta lay fogum waa fop ee: ke Noox a **jofa□araa** fop o fanna xe a yoonaa. Ta fi' ee o Tanna xe rabdee a Ndol ndaw.

O Tanna xe a muukit ee : « o xuu xodna rend boo mbaan ta malong, koo jambel ndaa fi'ino »

Laamit ke

- 1 An eetu xate ndeer Noox fo o Tanna xe?
- 2 Nam ndol a fi'u baa mucil o Tanna xe na
Noox?
- 3 Xaaxate fodnum Noox a laamtu?
- 4 Xar a nax aleeke a baatong?

Caate fik kaa siidooxna

Caate fik kaa siidooxna

Maam Jeen Saar kelfa fa maak a refu no saate cosaan fa ne'e Mbol-tooñ na paan ale Fatik. Roog a ci'aan gon, fo lanq yaaju, ßasil fo cegel mayu. O teem Diiboor a refa o piifi' paax, a and tig too a ñak caaxaan. Ye da ndolnirna boo ta ßaatin, Roog a ci'a den siid. Aadama fa Awa, o koor fo o tew. Ndaa da yaroox a njeg jom fo ngor. Mosee nqaajoor, fop a andan a den no niw kelfa.

Boo neen Aadama refu o fes, Awa o toog.

We ndimna den a lay a den da naanoor,
a mbi'aa leng, a yegooraa too da mbañ o mo'ir.

Ɓaatnee dara, ye Awa waajaa dolook a Njulbeet, saate fa maak no genand ole Ñaaxar.

Bes fee no muur ne, o fog ole a asin ee:

baa o sutooxaa too asooxiro, too baa ñimatiraa fo seemirof. Elimaan
fee a inoox, a yoorooxin, a xedānin. Faap-o-tewum a kañin lool.

Aadama a yunga lool. Muu ta fodna, oxe xalaataa, ndaa lee-leek ta
deetkin da ndiisor, a yungatoor

Xa kiid xa mayu a mbaana,

Aadama a basla lool ndaa ɓasilum a maaka nen oxe no siidum Awa.

Ƴasil fik ke den kaa da feetraa, a ndetandraa, a ndimle'iraa. No caate fik ke, fop a anda ndokoor ne da ñoowaa. Boo ta tax wiin we laalaa den. Boo da laqwaa,

we ndimna den kaa nqooyaa fop, maak fo xa teɓ, goor fo rew no xet.

Kelfa fee a lay ee: safkandyo o fog ole, mbexeyyo njeg bes faa nu nge-taa. Caaci Diiboora wetanda nuun o njiriiñ no mbokatax a doon ten a lay ee:

baa nu yaq o jeg ole nuun too nu mbañ o nqeefir. O nqool a doonu taaga rek, caaci Jeen a laqoox. Saate fee a may muut fo wiin, fo genar, o fog ole fop a teew.

Oxu refna a seede paax no ten. Weeke a layaa jiko'um, waana no njambaarum, lakas we no ngorma ne a ndeer den.

A kom ale fo sadax fee, ɓasil ne Awa fo wiin saate den fop a ndeeta a Mboltooñ. A feetlooxa ne Aadama fo Awa a siidooxitna naaga ɓasil den a siidooxtu. Fop a mbog fa lay fa leng fee: fat ta siidnoox caate fik in ke.

Kelfa ke ndef'ina no moofand olaa a laya ee saate nuu refna fat a xooxit o xet. No feet olaa, o yaal saate fee a fokat mal nen xa caac' axe, mbootaay no rew we, fo daayira ke. O xet ole jegit no ngel maak naa. Ye da njangna o ñuxur, a eet o lay no siidnoox ne ndeer den fo Njulbeet. Xa caac' axe a lalit o daay den, da ngumnoox ngir keene a jeg. Yaa Nafi fo Baab Moodu a laamitna o njiriiñ siidnoox. Abdu, Eli-man fee a doon a den ee :

cooxtir xa ßay oo, a yoon fo mbog a keenoo. Yaa Roos fee adooxanna mal ne no rew we a lay ee:

kaa ataa a ßaatax no rew we. Xamad o puul oxe fo Yande fee naa lay'aa, a lay ee:

siidnoox a waga o yaajand a pokatax no we laagna.

No pakit alaa jeetaay faa, o kiin-oo-kiin a jaba o bek o bayum kam calel ke.

Ye Yaal saate a muukaa jeetaay le, a laya ee:

xeet ke, diine ke, taayiira ke, maak fo xa teɓ, goor fo rew fop mbo-gun.

A sima mbooloo ne fop, a gidim a den, o kiin-o-kiin a xed no ke ta gimna. Soo ta dalfo weg o xooy ole.

Naaga, Yaa Ngenar a doonin ee no jeetaay feene da soƴu den. Ta baat taaga ee: daayira ke, mal ke no rew we, xa caac' axe fo owe nje-gna laag fop a njaba. Simaam a den da ngumnoox, a safik too a yoon, a yaajand fop. Ye da ndiisooraa, taaga ndamu bes fogaaw a dakooxii-dangaa ngir da ngeenin siidoox ne.

Naaga, Yaa Ngenar a doonin ee no jeetaay feene da soƴu den. Ta baat taaga ee:

daayira ke, mal ke no rew we, xa caaƙ axe fo owe njegna laag fop a njaba. Simaam a den da ngumnoox, a safik too a yoon, a yaajand fop. Ye da ndiisooraa, taaga ndamu bes fogaaw a dakooxiidangaa ngir da ngeenin siidoox ne.

Caate fik ke a nanoora no bes fee da mbi'kaa xew fee. Bes fa maak a refkaa yaam caate maak kaa njegna cosaan ndeerun. Wiin we fop o we mbaajan kam hookom tadik ta fodu. Saax nuu refna a cooxta baa yut xaaliis fa mayu ndax da topatoox ñaamel ke fo ke naa yerkeel. Xa caac' axe a sipa a siis ake fo baas ke, a pamb ake, rajo ke fo kuu warna ret no xew fee. Kelfa fik ke a lulta yegnit no kelfa caate lakas ke no we na yegaa o nan ole. Oxe maat ne a nqebilna a wara o teew. Yaal xa cangand axe, diine fee, meer ke no genand ole fop a mbara o teew. Rew we a njikka piis nandu, a ño'a den, a maaroox . Xa caac' axe it a njega tikoarik anddiloor no caate fik ke. Owe mbaajaa na kim ake, no njom ne fo mbec onqe.

Caate fik ke, a njila kam maak we, xa teb axe, no rew we fo we njegna laag. Ndax da geenoox faapnax ne bes fee. Yegnit ne a fada no luuma ke fo rajo ke no genand ole. Kelfa ke a laya wiin we ee da yoon fo yar, fo a muñanir, a yaajand fo genar we.

Fogaaw fee oxo joprit fo bes fa maak fee fop a cuungoogna. Nqes teel, wiin we Mboltooñ a ngeenna baas ke, a sip a siis ake no nqel naa.

Mal ne saqna a ñaacin ale, a mbara naak ke. A fisiida xa saaku maalo xe fo ke ta yoonitna fop oxo sipel. A pamb ake o we mbakaa, rajo le gimaa wiin we ngaraa.

Saate fee Njulbeel a ngumna a sareet ake. Goor we fo rew we a ndokooxa boo a moos. Sooda gadooxa ndoki'um, a jang xa beki'um, Paate a rokooxa sabadoorum, o fiy onqe ten a doxan. Awa a baat o serit gentand we:

da yoon fo yar, o teey fo a keen a moosu.

Laamit

- 1 Kan moo waxoon ñu baal Bukki?
- 2 Ndax Bukki muj na jàpp Lëg indil ko Baay Móodu?
- 3 Ndax Baay Móodu mo tànn daan yu ñu war a teg Lëg?
- 4 Noo gise nekkiinu ñaar ñii di Buki ak Lëg?

Yarub maam

Baay Musaa Juuf kilifa gu mag la, dëkkoon Sàndeem ca Siin. Amoon na ñeenti soxna ak njaboot gu góor ak gu jigeen. Njole moo nekkoon ñaareelu soxnaam. Séy nañu fukki at ak juróom amuñu takkndeer. Jàmbaar la woon lool ndax fonk sëriñam ak farlu ci liggeeyu kër gi ak tool yi. Waa dëkk bi di ko waxtaane lu bari ndax mbiram jaaxal leen. Dafa doon wër di ñaanlu, Baay Musaa it daa na ko jox ay saafara.

Fekkoon na mu séy ak ñaari góor, waaye amu ci benn doom. Wujjam yi di ko jëw a ka léebu naan ko dangaa aay-gaaf. Bu ko defee mu dugg néegam jooy ba sumboo ay rongooñam. Sëriñ Musaa naa ko : «muñal, ku muñ muuñ.

Benn bés, Njole nelaw ba yàndoor, genn kàddu gu kawé di baamu aw turam. Naa ko: «dinga am doom ju góor, ju gudd fan te barkeel.» Mu tiit ne bëret gissul dara, nelawaatul ba bët set. Mu xëy nettaliko Baay Musaa, mu ne ko rafetal njort. Amul sax at, Njole wësin doom ju góor. Ba xibaar bi tasee ci dëkk bi, kër gi fees dell ak ay nit.

Maggatti séereer yi, yu wolof yi ak yu pulaar yi joxe ay tegtal yuy tax mu dund. Am ku wax ne: « Nañu root juróom ñaari ndoxu teen yu bokkal, sang ko ci ñetti fan. » Baay Musaa tudde ko Cerno, benn xaritam. Diiru weer, coow li ne kurr ci dëkk bi. Mbokk yi di baagante di ko ndokkeel si ku nekk di ñaan.

Njole am mbegte mu rëy ànd ak yaakaar. Cerno nekk ku rafet, taay ba noppi xees pecc. Bu jooyee mu daw, bu feebaree mu boot di naxantoo wuti kër doktoor. Maam Satu jóge réewu taax ne day yóbbu Cerno Ndakaaru làqi ko fa. Njole jooy bay sërxiēt ndax di xalaat càccum gunne yi. Baay Musaa léemu Cerno bindal ko téere muslaay ngir wàññi njàqare yaay Njole.

Bi ñuy génn, yaay Njole mar jë bi, xotti aw sagar ci ab sërām. Maam Satu takk ko ci loxo ndeyjooram ndax bañ mu gelu ko. Timis, oto bi yegg Ndakaaru, ñu wàcc jël daamar ju ndaw mu yóbbu leen Pikin. Naka ñu gaare karce Baay Laay, gunne yi wër leen, ñépp di xool Cerno. Maam Satu jox leen banaana bi mu leen fàggu loon ci yoon wi.

Baay Laay, karce bu mag la, am xeet yu wuute te bari ay daara. Suba teel, Astu jël ay beekeem ànd ak Abdu magam jàngì. Karce bi xumbna lool waaye waxtu jàng doo gis benn xale. Ñi am laago sax muy góor, muy jigeen, ñépp a xëy jàngì. Daaraay ñoom Astu, at mu nekk Sàmba mooy gàddu raaya wi, te sax du gis. Guney kër gi ñépp a xëy jàngì waaye Maam Satu nànguul Cerno dem fenn. Bu ndékkee ne **menŋ** ba ngoon jot.

Bu ñibisee day tilim, yéere yi xotteeku, karaw gi ni cuq te du sangu mukk. Bu añ bi tegee mbaa reer bi, Cerno di yóotu ak di teggi ndawal gi. Waa kër gi yépp di xoolante te kenn du wax ndax ragal Maam Satu. Ñépp daldi koy far **bërgal**.

Cerno def na at ci kër gi lu ko neex, neex maamam. Jàngaluñu ko yaruñu ko ba romb na ñeenti atam. Bés bu ne, muy **lëmbe** kër gi, di **noggutu** xale yi. Am kuy léebu wax ne: "Ku yar sa xar bu màgge, yaw lay njëkk a daan."

Maam Paate xëy làpp ko, fanaanal ko néegam ba asamaan set, mu yóobu ko daaraay Baay Móodu. Jawriñ ji jox ko àlluwa, boole ko ak Soxna Aysa ngir mu dalal ko. Soxna Aysa ku mën alxuraan la, te rafet **xalima**.

Daara jaa ngi fees dell ak ay dongo yu góor ak yu jigeen ku nekk di nafar. Ñi am laago am na ku léen di **saytu** waaye jàmbaar lañu lool ci njàng mi. Ngoon gu ne, Baay Móodu dajale dongo yi, ñu setal daara ji, ñépp tari ba jeexal mu yewwi leen.

Cerno, ñaari fan la xëy, ñetteel ba mu ne tirr biir Pikin, ñaari fan fanaansiwal. Ñépp jaaxle, Maam Satu di **jalu** rekk ba yàgg mu ser ne dàll ci suuf. Dëkkandoo yi di ko **dëfal**, mu mujj reccu yar bu bon bi mu yar Cerno. Maam Paate am **mbetteel** lool ndax Cerno li muy léej-léej, masul fanaan àll. Waa kër gi wër ba sonn, mujj yéene ko ci rajo yi ak tele yi.

Suba teel, yaay Njole dégg laajte bi ci xibaar yi, **salleeru** ba nit ñi fees Kër gi. Ku laaj lu xew, Baay Musaa ne la Cerno moo réer ca Ndakaaru, ñépp di jooyoo. Mu ni leen: «neeleen tekk, ku ne tekk, tekk won la aw yoon.» Mu dug néegam def **listixaar**. Ab diir, mu génne ne: « Santleen, dina feeñ bu soobee Yàlla. » Wujji Njole yi di waxante ci ay gët, Baay Musaa moom ak yaay Njole waaj, wuti réewu taax.

Kaar bi ñu dugg gaaw na lool waaye lu mu daw rekk, ñu xeeb ndax kumpa gi jàpp leen. Bi ñu duggee ci kër gi rekk, jooyoo yi tàmbaleeti. Kenn tallul a nuyoonte waaye Baay Musaa mi ngi leen di waar. Maam Paate mënul siggi ndax gâce, xamul lu muy wax. Maam Satu di waxtu mel ni ku jëfur mujj di jiiñ tuuma Baay Musaa ci kanamu gan ñi. Ñu jekki rekk, génngóor duggsi ànd ak Cerno. Ñépp jógandoo, ku ne sag xarkanam di belli mbégte.

Yaay Njole moom laxasu Cerno di kat-katiy lox. Góor gi nettali anam yi mu ku fekk ba yóbbu ko këram. Mu wax ne: «xale yi leegi dañoo am ay yelleef te ñépp a war a sàmmoonte ak ñoom.» Baay Musaa sant góor gi, ne leen day yóbbu Cerno ndax wolof njaay nee: "Fagaru moo gën faju."

Timis, ñu gonte ndakaaru, bi ñuy yegg Sàndeem, suuf sedd na guyy.
Baay Musaa wax yaay Njole ne ko: «damaa bëgg nga bàyyima ak
Cerno ma jàmmarloo ak moom.»

Yaay Njole ne ko : «man masu maa juuyoo ak sa ndigal.»

Baay Musaa ne ko : «Da maa bëgg mu jàng, deñ ci réer, tekki ni ñépp.»

Yaay Njole : «ahākey, waaye fàww nga sangat ko ndax ñàkkul am cat.»

P16

Bi Cerno ñëwee, Mu ne ko: «Cerno góor-góorlul, soo béggee bayre,
dangay fexe ba baay ree.»

Mu dolli ci ne: «Waaw Cerno, bi nga réeree, foo doon fanaan ak loo
doon dunde? »

Cerno ne ko: «Ci ron taabal yi laa doon fanaan di yalwaan di dunde.»

Baay Seex dar gémmin gi, jàpp loxoom wuti daaraay Baay Seex. Ñoo
ngi fekk dongo yi sàppe, ku ne uuf àlluwam di jàng. Baay Musaa ne
ko, day sàkku mu mokkal lu mu néew-néew xaaju suuf balaa mat at.

Baay Seex, sëriñ bu xarañ la ci tàggat xale. Dafa beru ak Cerno, di ko neexal, ba miinal ko boppam. Mu laaju ko lu yàgg daldi ko jébbal jawriñu daara ji. Maalik dalal ko bind wu yees ne Ami na ko jàppale. Ndekete Cerno ku neex xel la, luñu ko xëy bindal bu yendoo mokkal ko. Jawriñam di ko bàyyi xel bu baax ci njalbeen gi. Cerno jékki-jékki daw ba am ñetti fan. Baay Seex xibaar ko Baay Musaa; mu tàng lool, xale yi wër ko ba gis ko.

Naka muy ñëw, mu futti mbubb mi, jamb ko ay ndombo ba muy salleeru. Bi mu dellusee, ñu tëj ko suba ba ngoon, sang ko ak saafara, jox ko kiis mu naan. Cerno gën a farlu ci njàng mi, dawatul, boole ci gaaw a mokkal.

Matul at sax, Cerno jeexal xaaju suuf bi, ba mujj nekk jawriñ ni Ami. Benn bés, Baay Seex natt dongo yépp ngir waajal ab jonante. Mu tànn Cerno, Ami ak ñaari way laago: Daam ak Koddu. Yaay Sooda, seen ndeyi daara, xottil leen yeere yu rafet ngir sargal leen. Waxtu yoor-yoor, Kaan yi sàppe ngir teewlu njàng mi. Bi Daam ak Koddu di tari, baas baa ngi riir ndax jéll yi ak jooy yi. Ami itam duggsi ak ay feemam, ñépp seen xol tooy.

Waaye, bi Cerno yeggee ba jóoru ak baat bu neex bi te leer, ñépp a ne xerem. Baay Musaa yikkat fi mu toog ndax bég. Bi ñépp taree ba noppi, seriñ si lëlu ab diir, ñu wax ne Cerno moo jël raaya wi. Koddu topp ci ak Faati, nekk ci jeneen daara, ñépp di leen jox ay neexal.

Baay Seex mottali na yéene Baay Musaa ci Cerno ba mu sant ko lool. Mu **diisóo** ak moom ndax bëgg mu jàngì lekool ndegam dugg na juróom ñaari atam. Baay Seex bëggul dara ci lekool waaye Baay Musaa xamal ko ne jàmano ji moo ko laaj. Ci altine ji, Cerno dugg lekool, ànd ak farlu lool, xel mu neex ak **cawarte**. Natt yépp, mooy jiitu, ñépp di ko mbamb. Cerno mel ni ak njuuma, mujj jeexal njàngam suuf mi ci ñetteelu atam.

At mu jot, ñu jox ko ay neexal ci jonante yi moom ak elew bu tudd Buso. Natti njeextal yépp, ba ci bag, jéggi na leen ànd ak **tagg**. Nguuru Senegaal yóbbu ko réewu Tugël mu **gëstu** ji xam-xamu faj. Yaay Njole di tuuru rab yi ak di def ay déebaa-déeb ngir lu ko aar. Dafa mujj wéet lool, boole ca dëkk ci ay xalaat.

Cerno jël na abiyon ba yegg Tugël te amul genn **galanjkoor**. Amagul sax at, sasoo dundu kër ak soxlaay njaboot gi yépp. Wujju yaayam mujj am **yaraange** ndax dañoo dëkkoon di **ñoññantal** yaayam. Cerno ñi muy jàngandool ñépp ba ci tubaab yi sax moo leen gën a **xereñ**. Réew wu Tugël gépp mujj di yéem xam -xamam ci wàllu faj. Bi njàngam jeexee, nguuru Tugël sargal ko, jox ko ligéey bu kawé mu gantu leen. Bi mu jëkke ñibisi, jox na baayaam, Yaay Njole ak Baay Seex ku ne paasu Màkka. Yaay Njole fàttaliku waxi **rawaan** ba: «Benn doom lay doon, dina guud fan, dina barkeel.»

Cerno wàcc Sàndeem ànd ak ñeenti Tubaab, may dëkk bi ab loppitaal, lekool ak ay ndimbal. Waa dëkk bi di fecc, di taas, ñii di sant, di ñaan, ñii di ko ñee, Yaay Njole kontaan lool. Baay Musaa ne leen: «Jaboot ku ko ñee tay, mas nga koo yërëm. »

Laamit

- 1 Kan moo waxoon ñu baal Bukki?
- 2 Ndax Bukki muj na jàpp Lëg indil ko Baay Móodu?
- 3 Ndax Baay Móodu mo tànn daan yu ñu war a teg Lëg?
- 4 Noo gise nekkiinu ñaar ñii di Buki ak Lëg?

Ndang o ndang

CE1

Podel

6

Safe

4

SEEREP

Ce livret décodable a été conçu et imprimé grâce à l'appui généreux du peuple américain à travers l'Agence des Etats-Unis pour le Développement International (USAID).

USAID
DU PEUPLE AMERICAIN

République du Sénégal

Ministère de l'Éducation Nationale

Vente interdite

République du Sénégal

Ministère de l'Education Nationale

Ndang o ndang 6

Seereer

2019

Ce travail est disponible sous la licence Creative Commons Attribution 3.0 IGO. Sous cette licence, il est accordé le droit de copier, de distribuer, de diffuser et d'adapter ce document y compris à des fins commerciales selon les conditions énoncées sur le site électronique suivant : <https://creativecommons.org/>

Taap Cangel

Faafay waa 4

A KOY A PI' a kaanu 16

O WOD FO BAAL 28

Qicir na o Mbirkilaan..... 42

Faafay waa

Xa masonj axe a ndalfo fiisaa me taax nqas ne a sipkeel. Naaga a mbi' u a ndalfo mbak **fondomanj** fee.

Aoaranti ke a leelaa maa muul ake a ndoonkeel.

Mbisaan fee adooxanna masonj ke ten dakooxu o adooxan **jaajal** we.

Naaga a mbi' u a njofnoox no calel ke.

Kam meene, yaa Siga a dalfo xooy a Juma a lulin galaas.

Juma a xot o galaseer ole soo a yoon fa kumax fee o ndeɓ da ndet a **njikik**.

Mbisaan a fool a lay a yaa Siga ee, jook a njal yaam a sumaan ale kaa dom.

Aparanti ke a ndalfo **mbuuq** ,cer den ke a suma a onjaa.

Mbañik a layin a Mbure, o yoonum oxe ta **xetitna**.

Naaga Juma Fay a lal a den ke a qeñ ale a fi' na mbind den.

Mbañik a baat teen ee:

-Xaça mene soom yaq le a dayu?

-Juma a damin no bay a lalin o saax o **januun** no mbind ne. Ga' aa taax ne kaa **xuuy** took boo a lang.

O saax o leng ole no taax ne oxe'i a waajaa o girdoox.

Baabes kaa ta lay ee, taax ne fop naa maafkeel a **maxatinel**.

Mam nu mbe' u o xoo wo fo wiin mbind nuun? Kum fañtong o fe'iid mbind' in?

Juma a layin ee waagiim o **gar** yaam o yeng ole fop kaa i mbe' ngafaa foofi le.

Mbisaan a doona in ee xan um **damtiid** a nuun yaa mbind ne jalati-neel.

Neene, yaal saate a xoyit soo a lay maak wee fop dom le yenna took faafay we.

Fat i **mbokat** kuu kiin a jegna ndax i mbaag o ndimble a den da ngeen nin taax nqas.

A juga kam o xet olaa wiin waa andeerna ne a **turwel** a damteel.

Ndaa pañteer a laya ee xan da ngar a ndam no calel ke.

A ćutangaa a put, da ñootnoox o ndik, soo a **numtoox** na calel ke.

A keŕ ake xan a mbatnel a mbi' el a muul simonj. Abdu o camin Juma a lay a ba'um ee fat a ndokum a taŕir fa saal fee. A fi'angaan xan ta waag o jangaa **lesonjum** ke na lampa gaas ole. O lampa leene moy'u o leer ole na kaŕaa fa petarol. Feet olaa, calel ke dalfo sumbel, seef fee no masonj ke a letin **palan** ne no mbind nqas ne.

Palanj fee a moosa lool boo **maak** we fop a yoon teen. Taax ne xan a jeg tok ßetik fo **salonj** yaaju.

O njaac onquu refna xan a jeg a ndok xooxoodum.

Mbaajur ke itam xan da njeg a ndok a yaaju la yoonna fa ßogooran.

Kam mbind ne itam xan a jeg xulang xa caac.

Calel ke yutanga a qeñ waagkatiran o yetin yaam xan a **safik** a paax.

Ñilaan, o ßiy saate fee, ten fi'u palanj fee no fud o letu ngir a damit ßasil neene.

O maagum o tew kaa bug a **ndokum** a matir fo ole na ya'umiin. Ndax a yengangaa sadarkateer me ta fe'aa.

Yaa takusaan a fadna ,Mbisaan a jook a njal fop no gon yaal mbind ne.

A doon teen ee : **ñootnookyo** boo feet yaam ñaal ne xaye calel ke doma lool.

Ndax Roog o feet calel ke xan a paangatinel.

Astu fee naa **nan-gilooxaa** a laamit a den ee:

-Mam a mbe' kaa?

- Xane , i ngemandan a nuun a ndok alaa nu mbe' na boo seeɗ ne a **mudaa**.

Nandkee ne na me nu ngen' ina ndaa koy a waaga damlooxel boo mbind ne yut.

Ndax maaga xan ta **nand** ne na mbind naa i ngen' ina?

A parante leng a doonin ee, kaa nandit a ndok **daaf**.

Ndaa itam ke dinguuna refkee birik too refkee simon itam, ndaa a keɓ
a refkaa.

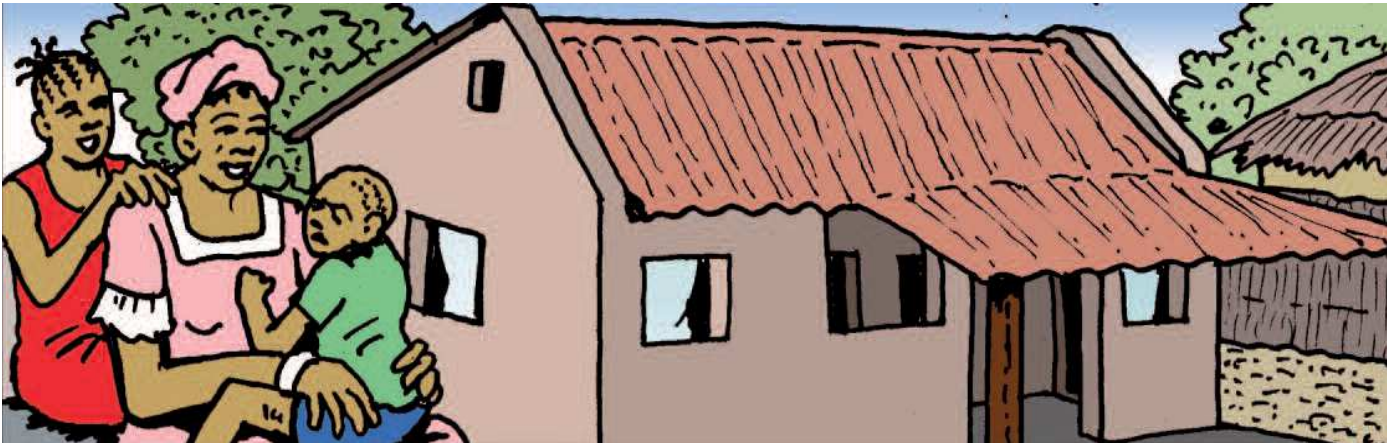
A qemband ale jagandkee in o daaw o mayu. Yaa seeɗ naa a mudkaa,
Isaa a geenin calel kaa soo a song **fiif** ne.

Na ndak-fo-ndukax, a ngeennaan boo a ndoon kee naa bombkan.

Yaa da **cutna**, ngir o cogoñ ole xijilkee den, da mbidin a ndok ale fo
xa sar.

A felangaa Roog a cung ale miñkee, ndiiki da ngaad no mbind ngas
den naa.

Yaal saate a dalfo xooyit **ndiisoor**.

A lay wiin waa ee : kene nu mbi' na baa nu mbaasatin, wiin kaa da dimble' raa.

O leng a refangaa na **coono** fat fop a inoox a ndamtin ndax ta yelef no ten.

Saate a fokatangaa nuun kaa nu ndefaa hi6 leng, yodandooraa ndoonandoora.

Foogaam ee , i mbokatanga a yiif ake fo katan fee kuu i mbugna xan i mbi' in.

Neene juma a lalit o daay o maak , too mbind ne yutafuulee.

Isaa itam a jook a njal goor we fo rew we ndamna no callel ke.

Laamit Ke

- 1 Taamala fanum yenu took faafay we?
- 2 Kum Mbisaan a yegu no cerum yaa ta rokna mbind Jumayiin?
- 3 Ndax wiin mbind Jumayiin a faana fo yiif butu?
- 4 Ndax wiin we na saate jumayiin a ndama no calel ke?
- 5 Nam nu nga' tu o ndimle onqe ?

A KOY A PI' a kaanu

A KOY A PI' a kaanu

Kom leng, a koy kaa ref o ten soom no tund ole a ñoowaa. Ta woot lool ndaa kaa a koɓ ale saqit, a mos lool.

Tambando fee yaaj taa may xa tim taxar xa pelu taa saf suukar.

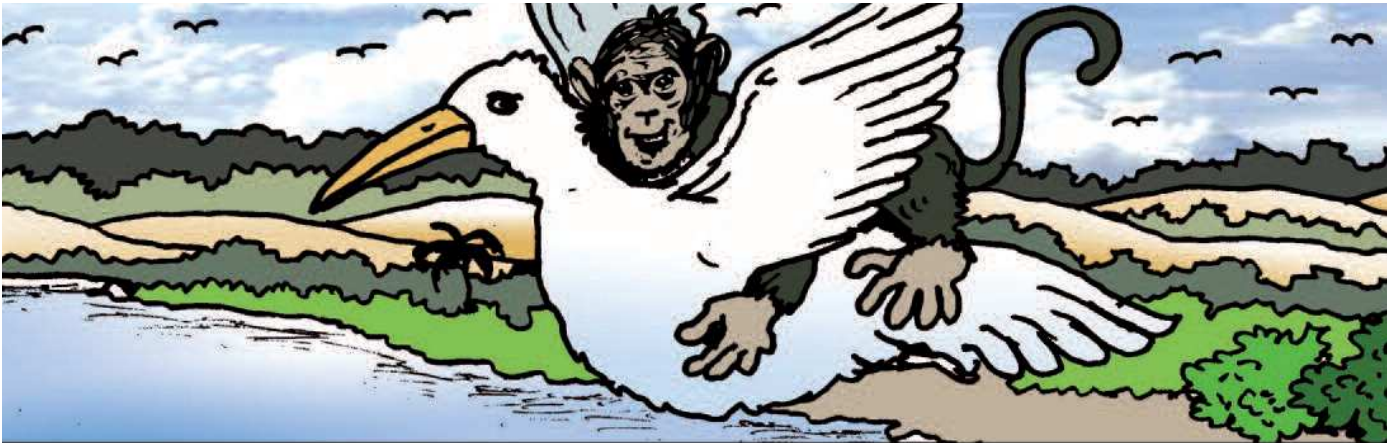
A felangaan taa joot no ñofu a ret na koɓ a nequ le ta yookaa.

A bugangaa joot, foofi le jelkee kubayum ndaa ka nanee fogum, sadee foofi.

Ta yook a Pabaan naa na waajaa o yet a ret na koɓ a nequ laa.

Hee , a Pabaan mosu jegaa doole too yelef. Andaam ee xan a yoobong lool o bislooxaam na koɓ a nequ laana,ricooxkino.

pabaan ne geenoox, a yiif ondik sa sogkaa o jaɓ. No ndak- fo- ndukax
, a koy ale dalfo ɲaay a Paɓaan ale dalfo jootnin na yoobu.

Ndaa ye ta xelkaa fo fudoox, a koy a pi'akaanu le a laamit ɓaanɓaan ne:
ndax wo naa saktiidkaxam?

A Paɓaan ale a liit o cok, a wul xoox, ta ref ee jaɓee. Naaga, a koy ale
a fuux . A niip a naf ake na Paɓaan ale, a mutin boo ta xool.

Haa, ndiiki koy inooxkatiro mene feek a nafof ake saxee.

A koy ale layin ee daawaaxong. Ta dalfo fecaa na tambando fee.

A koy ale daay lool, a fool a sipoox took mangu a ñaamaa na xa tim axe. Ta fool a sipwatin no ßanaana, o dalfo woqaa a yaqaa. Ta inoor no ßanaana ne a yen no soraas ne. Ndaa miñee taaga yaam ta giñ too itam bugiran apaax.

Mbi'akaanum a tax ta woqaa a debaa. O fudum ole a may ta yaqaa.

Oxe fecaa, a foolaa yaam o daay.

A Paɓaan ale muteena o xe dung a sed bee bot. Ta dalfo ret a xofatkin maana fanoox fee refna o maad. O maad oxe nan-gilwin ta jab ee o koy ale a fi'a qedu. teen a fuuxu. Fa cafum a taɓu, ta dalfo siip a soɓik a goy me ta moofna a ñaamaa. Ta fadiid dɗuga ndaxar ne a soɓa a koy ale took. Ta falalwin:

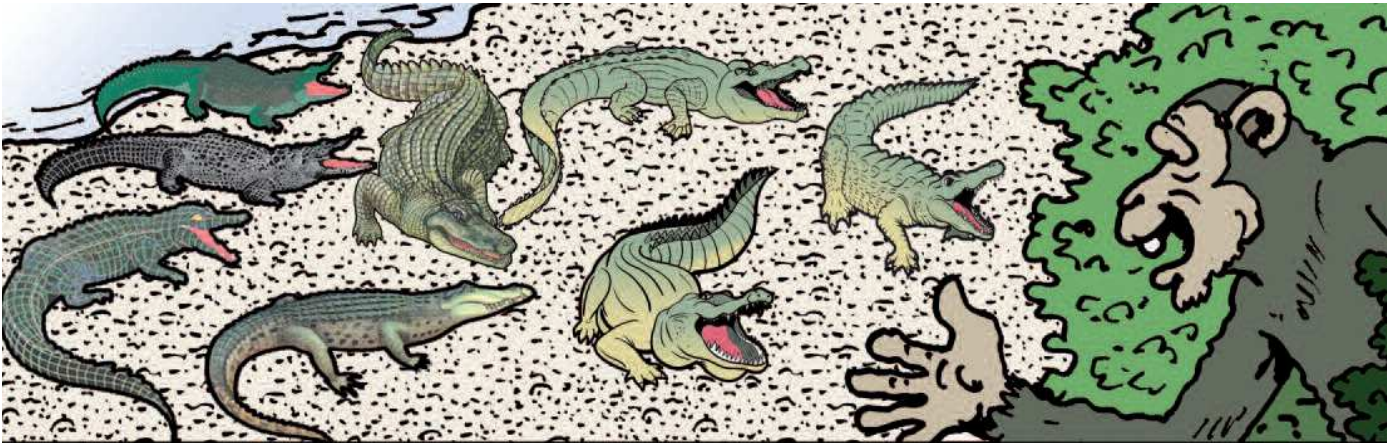
- wo gore'afaru ! too baadoole, o fi'anel paax rabid ponu. Ndaa xan o doonel fomu. mi fee maad, simaam ɓasiles da fuudong boo ceeɗ ne mudaa. A felangaa roog, ga'katiro seeɗ ne.

Ye a koy ale nan-gilooxna xa ñuxur axene, a dalfo y'eel a doon teen ee:
- mi o y'axaam ? Andaam ee a Pabaan ne a layaang ee mi soom refu
meen boo ta tax o bug o jikwaam doole, ndaa naxaa xooxof. Foges
fo qaariites o we meen. Too mayu ten a yoona fa mi. O bugangaam o
ñagadil xan da ndamtaam. Reefi no tambando fee o ðeet xa tanq' in
ake. O waagangaa lim a tanq ake xan o and podnum i ndefu.

No naaga, fanoox a ret na tambando faa a ga'ee a tanq a koy a maya maaga lool. Ta dam ee a wara ñoxor fo fañ mayu. Ndaa taxee ta saɗar. Naaga fi'u a fokat ɓasilum fop goor oo rew oo, maak oo xa caac' oo, o leng yoqee. Muu fodoona, o yookaa panoox ke ngariidaa. A maak, a teɓ, a magnu.

Yaa koy ale yookna den da ngariidaa, ta xay' boo da matiidaa ta fudoox . A layee Fanox fa maak fee:

- wene soom yoonto! den bugo da ñoxor fo cambares ke?

O maad o maak oxe no panoox ke, o xe xooyeel Longo, a ref kefa no panoox ke fop. a laya ndigil. Ke moy'ee yaaj na saate'of , refu ke moy'na o neew na saate 'um. Pasilum waagaand o lim, too wo ɓasilof teemeed rek oo.

Na naaga, Fanoox fee a fool a layin ee: « teemeed »! limi den !
o fokatangaa panoox maak ke fop sax taxkee da may saate 'es fa leng.
Ah! ah! kaaga foogo! A faaxa !

Ndiiki letni ɓasilof ne fop mene refuuma no ndaxar neene boo no ndaxar naana um yookaa. Um waag o lim a den o leng-oo-leng.

A koy a don ten ee : a refangaa too ɓasilof ngupu ɓasil ne longo. Xam lay muu refna ee Longo, motee o maad, yaa ñox ale a fagna. Naaga fanoox fee a laytu ɓasilum ee da letnoox a ndeepatir. Mu fodoona o yooka den da mbi' ndangin leng.

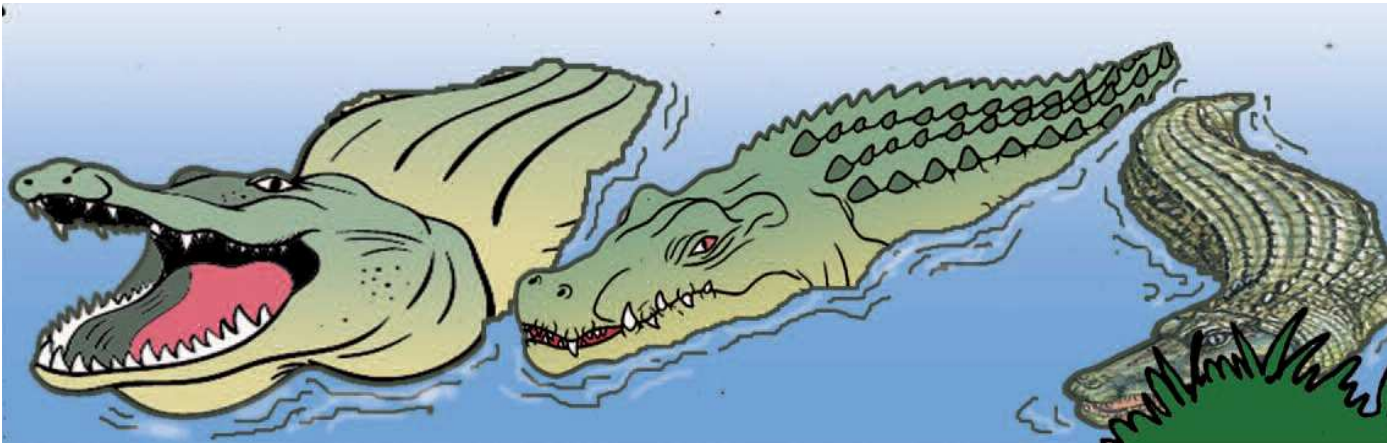
Na naaga, a koy ale sipoox no ndaxar ne. A lay ee kaa um bug o lim a den. Naaga fi'u a dal took fanoox fa eetaand fe ee : leng. A ɓaat o sipoox took fa lakas ee fik. A ɓaat o fool ee tadik. A fi'aa neene baa joot.

A koy a pi'anaanu le keene a jalu den. A fi' pexeyum boo panoox ke ndepatir, ta nyaay took den baa joot.

Ye ta sutooxna, a xeesaa den. A jalaa den a dalfo cirikaa. Ye panoox ke nqelkaa fo yektu ee kaa naxel , goy a fi' a pooland xa tadaq a sutoox. Naaga fi'u a rok a koɓ. A mo'a den mir. Panoox ke yoq meen a andee kaa naxel. Ndeysaan a Pabaan ale maaga andtu ee ɓasil ne fanoox ndabdinwaniran.

Keene taxu boo, na pe'ake i ndefna, oleng bugatee o fi' paax. A nanda
nen o xuu rawnoona paax ta rabdong paryu. Ga'i Pabaan ale tedaanga
fee ta fi'anna a koy ale fo ke a koy ale rabduuna. Ndiiki daal adna fee
doma. kuu o fi'aa fat roog a tax. O maad oxe no panoox ke a fi'a mosu.
'Pasilum oo yoqee a cinj. Ndaa o xe da ndeertuna kaa fi'akaan. Taa
fary' o ga'. Taxee o maad oxe no panoox ke a lay pasilum ee:
kene baa yaqan a nuun nu mbi'aa paax. Yaam gore fo o faax

Laamit

- 1 Xar taxu o maad oxe no panoox ke foog ee a koy a mayu ..
ndefu no tambando fee?
- 1 Nam a koy ale fi'u baa bostoox?
- 3 Xar taxu tee a koy ale gore'ee?
- 4 Ndax a pi' apaax a jara ndambid? Yaam xar?

O WOD FO BAAL

O WOD FO BAAL

O jangand ole mbiñ o mbaax a refu yaam xan a baatong soo o xotit maaga o njiriiñ. O njiriiñ onqaa oxaa refna kaa o njanginkeel too ta jof no ñoowoof no wiin we, muumeen ke , taxar ke fo lakas. Nandu ne no wod- fo- baal, teen a fogu.

A mban nuu refna, kaa i njeetayaa soo mbetandaa no ke njofna na wod fo a keen ake mbarna . O caajangin oxe a lay ee : o kiin a yokooxanga kaa saytooxaa njerum fo ke widuuna. Oleng waree o xool o qoolel a cek : xool tafil, rodig kam.

O qoolel kaa ref tig yaaju. Yaam o sutooxanga boo nomtooxiid, boo inooroona na fulang faa kaa o war o laxad xa ßayof. Kene gartu, xa ßaxañ laxadoorel a ndoonel o mbiñ-oo -mbiñ, moy'taa paam qulang ke. Mboo i ngelna o ñaamaa, mbaat i sutoor no fulang fat i laxad xa ßay ' in boo da nqool.

O xool koy dooyee no laxad xa fay fo xool no njerof. Ke ñaamaa fo yerel ke, fop kaa saytooxeel apaax. Ñaal nuu refna a put kaa jaweel na ekol faa, too itam goor fo rew kaa njikooxaa ñaamel maaga. Ndaa dirikteer xan a deet baa and ndax a njega a kaayit mbind doktoor. Soo ta soogkaa a jaɓ da njikoox. Kaa dagaa njula ne maa gotna took soo a ñirin boo buɗ ke mbaagkeer o ndong took den. Dirikteer a naaga moofaa boo ta felin ta inoox a gar a deetiid ndax a cikax ale a donooxa na fat. Kaa gen no layaa in ne ñaamel a xoolandteel moy'taa we naa njikoorel na mbed onqe. Teen a wetandoortu in ke dam' ina Joomay fa Teninj. Jomay kaa jik' u a ñaaw no mbed ne, ndaa o fud ole ten kaa rax 'u. Teninj oo a jik xa kaf a dalfo wasil. Roog fa a keen dirikteer a taxa boo sabab jeggee taaga. A taxa boo maasiir den we a njeg kaa da layna den.

Andaam ee xool no xooxof dooyee. O xuu refna fat ta xool na xooxum ndaa itam o xaay'it yiif we yoqna . Ñaal nuu refna, fop, goor fo rew, kaa mbokatooraa ngir a leel ekol ne fo ke widuuna boo ta xool. Weeke kaa fisiidaa rato, waana a peel yok we gaska. Leel ke fokatange kaa bufeel a yipel na sareet a baxkel. No don maax kalaas luu refna, a siwo yipir mbalit alaa jegna afniir a doone maaga. Kalaas nuu refna o koor fo tew a ndode ndax da ngeenin mal ne naa saytooxkaa ke jofna no xool. Weene naa ndeefaa faap nene a yoo6 o anddel yaam colay sokola' u ke da ndokooxaa.

A keene ake no mal neene naa waxtaanteel no pind ke. Ke bugeena no calel den ke refu wiin we laalat a den. Kaaga taxu boo yaal saate fee a xooyit o xet. A sima o yeeyegnit oxe te layin saate fee. O xooy ole kaa jangandel no mal ne rew we, o wen goor we fo xa caac' axe. Kelfa fee adooxanna saate fee a buga andan a den jafe-jafe ke o genand ole ñoowaa no xool. A jeetaaya no puus ke mayna no ped ke. A ne'a poofi paaxer ke na ßaaxooxaa na fat ake fo a qal ake mbidna saate fee. Yaa ta muukaa falay fee taaga mboole ne ndamu bes ndax nda qoolaand o genand ole. Yaa kom alaa fadna, fop a teew: goor, rew, xa caac' fo maak. Oxuu refna a ßisiid'a caliirum nen xa burwet, weeke a ßaax. Calel ke a ñof'a fag boo njeec' xelkaa sum. Yaal saate fee a gidim a den, a andan a den it a cimb taxar ke naa waajel.

I anda ee kuu o leng a waagna, dik, moyun o mbaag o ten. O tew fo o koor a njega a keen ake mbaarna den no ngenand ole . Taaga ndettu no jangand ole no jaajangin we. Wiin wene mosee o mbat no yook saate fee no ke jegna o njiriiñ.

A cim taxar. O caajangin o tew oxe a jangna'in o njiriiñ onqe ndaxar a jegna no o kiin fo ke widuuna. A laya'in ne koɓ ale yaqooxitna yaam taxar mayu ka nqon, ɓaabaan a koɓ ake a yufa fop. A foga no ke waralna keene, xaaxay'lax we, we na ngoodaa taxar ke. A foga ten itam xooxoox we naa kaɓnaa xa ñaay axe. Kam o jangand ole, o we njimbaa teen taxar. A jega mal kam jaajangin we xan a yetoox taxar ke. Xa colay xa berte xe da ndokooxaa da andditeel.

A soƙa ee a pi' paaxeer a waaga bisiid wiin we sabab. A cinj ye o caajangin oxe a layna keene, ten i ngetu ndax i njoktoor. We ndefanna meen o maad taa saq ke xotna no xool, fo o wod, naa adwandkan. O xuu garna rek laltaa o waagof. O xe doxneena o xool ole, a lal a in ne xa ƙay fo kuu na yipaa foofi, a laxadteel. O xe saqna a koƙ ale a jimba ndaxar a paam' in. O kiin oxe doxneena o wod a baat o lal a in samandaal. A jega xa tebadandoong o xaa na yeraa no peel, fo waa na mbidaa njikwaa xa fuud. Dogtoor fee a wetandooxa in ke dal' ina a baabakar fa faatu: kaa mbañ' u o ngum sanke. Ndaa ye roog fee simidkaa da njir fo ƙasil den.

Keene waru tax i and ee o wod- fo- baal refée tig no kiin o leng. Kaa ref kaa laamitna a keen ceek, fa mos jiko, fo ndimle' ir. Mal lakas ke jaajang we , kaa yo' nooxaa , no keene. Mal ne na xooyel "gornomaa escoleer" Sofi adwanun. Ten koy, oxaa jegna yiif oo taa waag o fokat wiin. Mal ne yaaja yam calel paaxum. Njoktoor ne ta fi'aa no xool, na cang, no wod. Kaa yo'nooxaa no kaa atna xaaalis. Mal nen xa caac' xa koor axe naa njangaa kaa njegaa njoktoor no rajo le saate fee. O ga' um a taxa boo ekol ne jeg o siid, ta ref ekol Daaruu. Fop a ndam e lagadi fee Sofi yaqaniran dara no calel um.

Calel ke ekol, fik keene a ci'a den gon. Kelfa fee saqna, a xot a den ndax da adoox na bet ekol fee. Leng, naa layitkeel no ekol ke fop. Ke bugeena ten, a ref ee wiin we ndam no ekol ne. Xan at no xa tebandong axe naa njangaa a daay no tigaa. keene xan a fi'el no ñaal mayu. We naa njangnaa, yoqee a cinj. Kaa yoonaa mboɓ ne na baaj aleene. we ndimna mboɓ ne a naanga ngaraa ekol roog fuu feedna

A yo'nax alee no jangand ole kaa lalteel na surnaal ale naa sutooxaa a caf a fak no hiid ole. Jaajang waa mbelna yiif naa njangan. Kuu xotna no ekol ne koo ga'an teen. Waagaa ga'teen kaa sagna no xool, o wod, a koɓ, mboftoor. Ta jeg a bak olaa naa layaa a nax fo xa cax. Wiin we a faay no keene. Xa teɓandoong axe naa njangaa fo we ndimna den a nqay'a yiif den na surnaal aleene. Kaaga taxu ta jaraa. Ke ta sutaa na xaaalis oxe fi'an kaa xaajrand foo ekol ne. Oxe naa saqaa xaaalis fee no ekol ,ten naa geekaa a las ekol ne . Ndax ta ta waag o xendan kuu yaqooxna.

Ne o xool a nandna no cer, naaga foofi nandu no kiin fo kaa wiidu na. Kaaga taxu I mbaru nqaay'it yiif no foofi le fo me ta refa nandu nen kas ke. O ñak foofi faaxeer no kuu naagna ñoowaa. I mbara moytoox a yaq foofi No jangand olaa, a lala'in ne ta jiriiñoorteel fo ne te xoolandteel. I nqaadangaa no pind kaa, i layin o we ndiilna'in ndax ßasil ne muc na cira a mayu ke. Fat i mbetandoox ee a yer foofi faaxeer naa rimaa cangaru nandu nen xa pud xa fom. A waaga bisiid it xa pud xa taxu. Yaaga koy feetakinoox foofi a refa kaa warna o kiin-oo-kiin.

O ñoow ole'in a sooxla'a i ngendan o ñoowoof ole'in. O kiin nuu refna, o koor, o tew, o maak fo o ndeɓ a jega teen a las. Wiin we fo ke widna den mbogu suk leng ne. I mbexey boo ta rang maa faaxna moyfu no in fop. O jangand ole kaa jangin a in ne i mbarna o mbi' boo yetoox ke widna'in. O wod-fo- baalin no kaaga lokooxu. O yaal o and o maak a laya ee: a pangoox moyfu waadnoox. Saytoox o xooland ole, taxar ke, foofi le a wara o kiin nuu refna. Xa ñuxuur akeene a ndefata a kim no'in yaam ne caajangin oxe merna layan.

Laamit

- 1- Ndax a juga waa naa ndimke'aa jaajangin we no yo'nax ke no ekol ne ?
- 2- Ndax ekol ne a juga kantin ?
- 3- Ndax ekol ne a juga mal naa na saytooxan ?
- 4- Ndax coxla' ke na jamano fee ndiiki a waaga o yooband o yetoox o widand ole ?

Qicir na o Mbirkilaan

Qicir na o Mbirkilaan

Xa kiid axe mbaafna, boo ekol a xelna o weg. Kaa i ngeennaa qicir no ekol ke fop. A soɓ a cang ale a waajoox. Ekol nuu refna deet nam a xembandooritkaa. Xan a jil xa elew axe naa qicirkeel. O cajangin o leng na aqataa den. Kuu tige laamitna no xa ɓaxaɗ, ekol ke kaa ngeenwaa teen. Ba i mbeecit ee xa caaɗ axe fop teen a mbogu rew fo goor. Xa caaɗ a xee naa layɗaa a mboga. Na pe' a kaaga, xa caaɗ axe naa qicreel a laltaa o waag den.

Fagun faak xa caac' xarɓaxay moofan 'u mbirkilaan no qicir kaa Tayba. O caajangin a aqatooxe yoonu den. Wiin saate faa a ndefa maaga ndax da mbag o ndamit xa caac' axe. Xa elew axe laltaa a maaga o and fo o jof. Oleng na den o ne'e Muusa a janga o ndam na kaat ake. A coode neexil. Mayu no yoonum waa itam a njega ndam kam fa ɗas faa. Xa caac' xa tew axe lalta o waag den. I andid teen a Ami fa Binta na pool alaa.

Rend, xa cacc' axe o Mbirkilane na ndalinkaa cambaar ke no ekol ke mbidna in. A qembandax ale, jajangin dik saqun. Ta ref a Muse Joob fa Madam Fay. A keen a mosu fo o bug callel den taxu da nqotel. A mbokata xa elew xa maak axe a njoktoor fa den. A njoktoora no kaa farna na qembandax ale fo mboftoor ne na xa caac' axe. A fiiqa yaam ñaal xarɓaxay fo nahik yoqu no qicir ne.

- jaf lene, xana dom a layu Muse Fay. No ñaal fik i mbug o ndalin wiin waa nqupna we fagun faak.

- Badara lay ee: wagaam o dalin wiin dik

- Fatu lay ee wagaam o dalin xardaxay

Xa elew axe o we njikooraa teraanga. Goor den rew den fop a nge-
noox xew fee. Ekol ne fo saate fe ngewdu. I mbugee ten jafe-jafe fa
leng.

Muse Sal a lay ee:

- A keen nuun betiraam. Andaam ee mene o Mbirkilaan, genar' in we
njaaxidkee. No mbind ne tabaxanena baxambaane ke a ndalkaa. Kaa
farna no ñaamel den, mbind- oo- mbind kaa jegkaa ñaalum

Xa elew axe fo jaajangin we ngetka no saawit olaa. No rokand olaa no saate fee a refu ta far no mudan. Maaga qicir ne refitkaa.

- Na kaat ake koy, Muse Fay a lay ee me i mbi'it'uuna fagun faak i mbi'itkan rend. Fat i liif a teender ake too sakit xa lox axe me da ndef 'ina.

- Aali laamtin ee: ndax nene i mbi'kaa na xa bonq axe fop?

Madam Joob a doonin ee: ha'aa, maaga kaa safik. Kaa i feetkaa o mbiñ o lakas. I mbaq boo ta xood soo i uupin fo o fuuy' boo ta may.

No ndak fo ndukax xa elew axe mbi' a qaaj. A luu refna teen a jega rew. Yaal cer moteer tam a mboga. Ndiiki koy o xuu refna a anda ke ta warna o fi'. O xu refna a bisiid xa ɓaxaɗ axe ta soxla' na. No ñofu, o mbiñ onqe xembande baa mos. Qiiqicir we a mbaaga ndop mbodtoor ne o feet. Xa elew axe naa jangaa kaa farna na yo'in cer xan a soɓiid a den. Kaa i mbug o ngeenoox no kag ke o feet.

Mboftoor ne a maya a naax: fool jof took, fool jof mbamir, a kaat, a teɓ, fo lakas. A caac' axe ndamtoogu Muse Sal fa Muse Fay. Kaa liɓoogu ke xu refna jegna. Ami fa Daba o ɓaak a liiɓtoogu. I nga'a Saaliw a matandanaa deedeɓ we xa bul axe. Lee- leek da ndeefatin calel ke boo a liiɓ ale a moy' o faax. Mboftoor moyu dom na qembandax ale no qicir ne. Ten taxu wiin we a teelan o inwan O xuu refna kaa bug o jang o ndam onqe.

Ñaal ne cungoogeena a fadiida. Nqes teel saate fee fop a nqota no xuluḅ olaa qicir ne a refitkaa. Yaa kelfa ke a mbadiidna, dirikteer fee no ekol ne a deḅ o ñuxur. O yaal saax a top teen. A dalin genar we ta doon a dirikteer. Maga xa caac' axe inooxtu a teepatir a mbidaa o lang ole fo toki den mosu. A ngadoodxa a tat akaa mbindeena a kon ake no ekol ke. Ye xa caac' axe mbirkilaane a njoonaa fop a ndalfo mboxan a den. Da lalel kelfa ke.

Waxtu betaanahaq a mbada baa ndoon. Muse Fay a yegin mbooloo ne ee qicir ne ropa. A yegnita qicir eetaand ne fo a kon no we naa ndeerkan. No ñofu mboɓ naaga mbokatoora mbamir Muse Sal paam o fooland ole. A ceem a eetando no we moy'na neew, O ɓaak ole xe dayaa na qaaj meetar. O xuu xooyeena, a dalfo xembandoox, a fool saa y'aktoox o ɓaak ole. Jambaar fee dad'na no we moy'na o neew no ekol Naawel a inooru. Ye da cutna, xa caac' a maktu xe topu teen. O ɓaak ole refa no meetar fo kaa doonna. Ndaa koy Aali soom foolu baa y'aktooxin.

A pox xa mayu yegnita ndam ne Aali. No ñofu, soox gidi, le Muse Sal a xay'na, a lalta ee a kaat a kofu kaa ndopa. Yaaga i nga'u Seenii daaw we ta qicritaa ba jol a den. Mbirkilaan a feeña na muukandong ale ñaal ne. No feet olaa, fa ñas fee a ropatin fa a fong ale. Na muukandong alaa Mbirkilaan adooxu no ekol ßetik ke qicroogna. A jega mbir na pool ale fo na kaat ake. Kafrin topu tokum fo pir fik na fong ale. A coodit ale no neexil kaa muku qicir ne. No yeng ole, xa elew axe a ci'a saate faa qirin mbelu.

Laamit ke

- 1 Xar xa elew axe mbaajaa yaa o hiid ole fagaa?
- 2 Ndax wiin we a ndamta xa elew axe Mbirkilaan
- 3 Ndax qicir ne, no lang o leng ole fi'teel o hiid nuu watna?
- 4 O xum o ga' nu njegu no qicir ke rend?

Ndang o ndang

CE1

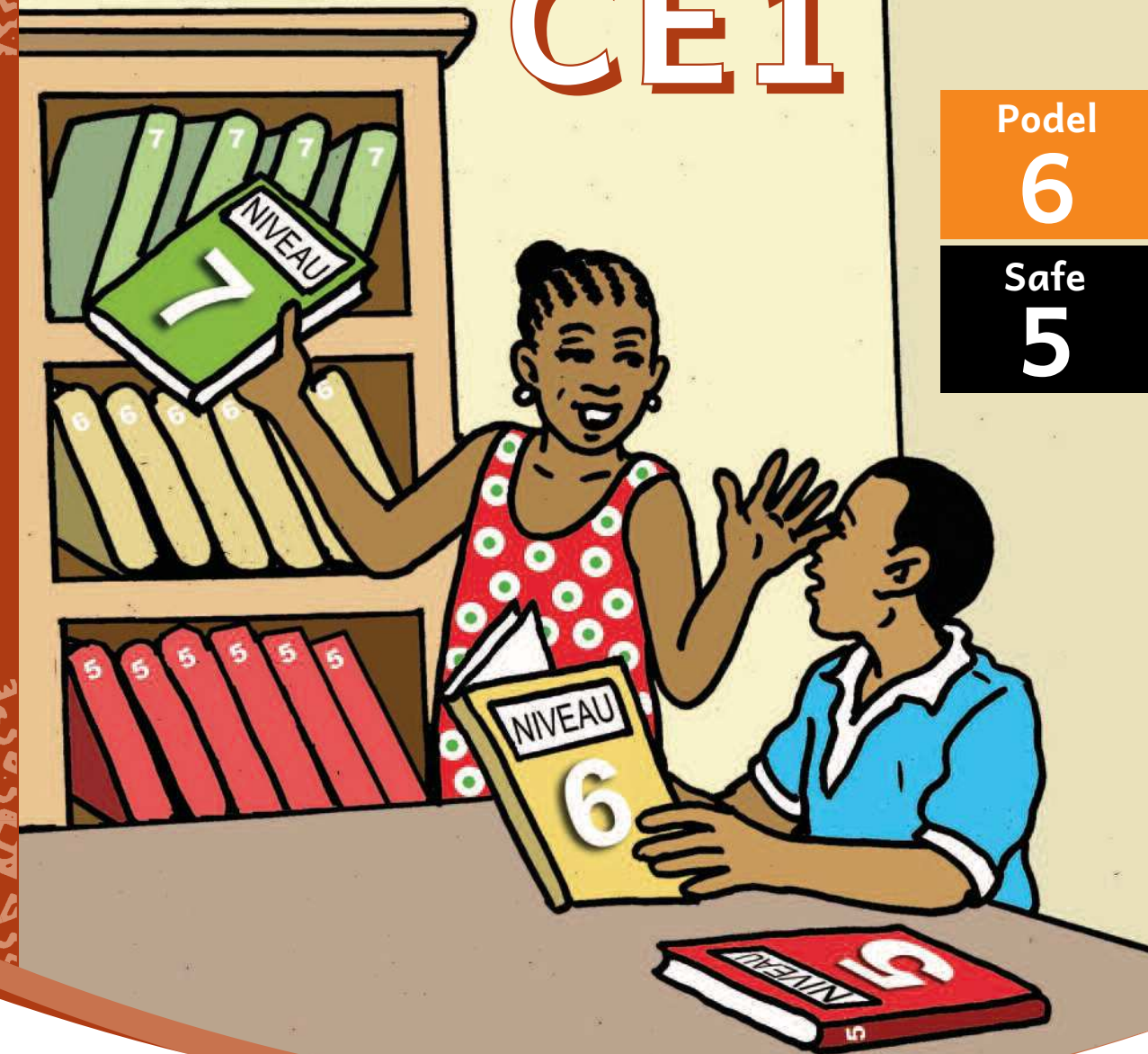
Podel

6

Safe

5

SEEREP

Ce livret décodable a été conçu et imprimé grâce à l'appui généreux du peuple américain à travers l'Agence des Etats-Unis pour le Développement International (USAID).

USAID
DU PEUPLE AMERICAIN

République du Sénégal

Ministère de l'Éducation Nationale

Vente interdite

République du Sénégal

Ministère de l'Education Nationale

Ndang o ndang ⑥

Seereer

2019

Ce travail est disponible sous la licence Creative Commons Attribution 3.0 IGO. Sous cette licence, il est accordé le droit de copier, de distribuer, de diffuser et d'adapter ce document y compris à des fins commerciales selon les conditions énoncées sur le site électronique suivant : <https://creativecommons.org/>

Taap Cangel

Ndol, moon fo ndaxar ne na layaa..... 4

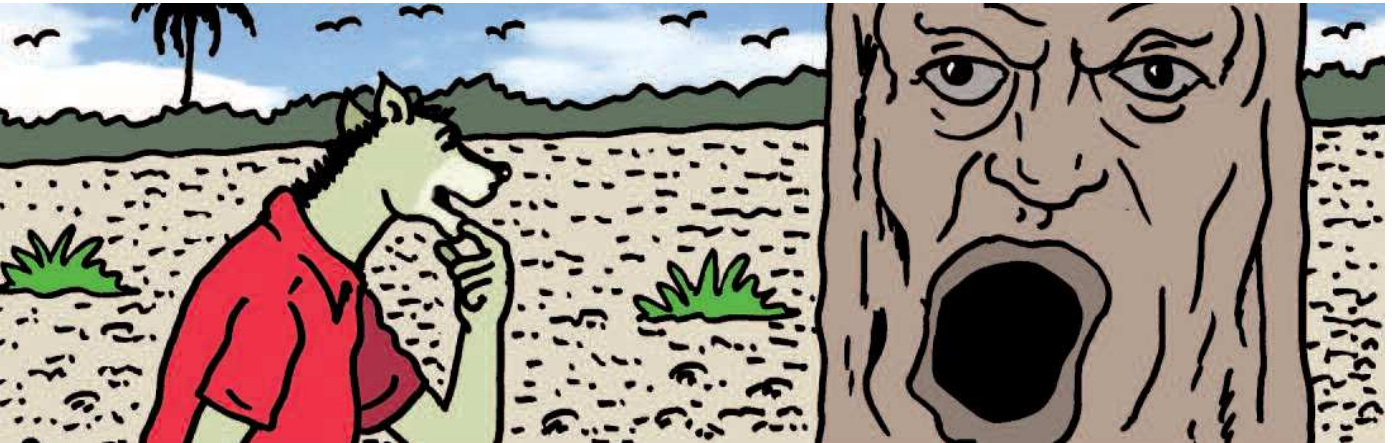
Jambaar fee Samba Gilaajeegi 16

SOFOOR FA SAGNU 30

Ndut ne..... 42

Lëg, Bukki ak Garab gay wax

Koom leng, moon ka ñaay'looxoogu kam a koɓ ale no ceeɗ sumu. Ta retaa garaa, a yufaa, a wuuqaa. A baatnangaa a geenoox a xooñnoox. A fi'aa pi'el o Moon. keene damin boo o ñuxur ole xon. Ta fool, a ga' o njom'andaan. Ndaxar naa na jalwaa a jigid baa xup a ndok, ta jeg xa pas xa **tinqu**. A nan nen ka fardeena. A nandtaa tagid no kiin. I feetloox teen, a kid a fak a ɓaal a qoodu, o ñis o ɓapu. O don ole ee yaɓ a nandtaa begax

Na tagid ale no ndaxar ne, dara yo'nooxee kaa lalitna ee kaa ñoowaa.
Refée a kid ake, refée o don ole. A soƴangaa ee kaa deetang sax, o
don ole kaa saɗarnoox baa nand ne na fangool fa soxodu. Ke moy'na
jom'andit ten refu a qasax ale ta genitna. Kaa níbaan saa saɗarnoox.
Ye Moon a nanna qasax kene kaa diid baa nang muut a doon teen a
jaaxid. Oy! ndaxar naa na layaa! Teen a yeegu ee a riqe baa dalfo
meeñ. Ndaxar ne nan nen kaa lubna a naaq a riqin. Moon a meeñ miñu
ye ta inooxkaa, ceeɗ ne mud.

Ndaxar ne matiidin apaax a wuuqan. Ta nan nen taxar lakas ke kaa ndiid. Ndaxar maak naa a baat o lok a Moon a naaq. A qicin boo paam o donum. Kam diid le, Moon a nan o ñuxur o qonu, taa gof. A layin ee : Moon ndiiki inooxaa. Nangiloxam too fañ o weecit ke buguuma o lay. Mene fop, ɓaabaan nu mataxama taa layee "Ndaxar naa na layaa", a xon ndiiki. Jaf lene waasanaaxoong. Xoti fatof, jaf lakas, o matatangaam, wetandooxi ee kaam layaa. Moon cungee o baat o layel o ten. Yaa naaq ale xay'uuna Moon a **ɗaap**.

Ya Moon a yuf baa gof ndaxar ne. Ta geenoox a letnoox a moos xoox le, yaam o fomel. Ta doon teen ee Ndaxar soxodu nene taxu yonges neene a yaqoox.

Monn ee: xooxes le kaa domaa too um xeexel.

Moon a yiif a yiifatin nam a fi' kaa baa jeg ka ñaamna yaam nqeex . Ta fool a xalaat ee: kaam juum ye jambatwuma Ndaxar ne. Ndaa ten na waafankaxam pexey naa taxna um ñaam boo giñ. Xan a tax boo xeexkandeem o feet, laqa feet,fo xa yeng axe naa ngaraa.

No feet olaa, Moon na deetik a Mbat, ye ta fadiidna, ta lay a Mbat ee m xi oxe'i. Mbat a doonin ee mi tam mi oxe'i.

No njoktoor naaga, Moon a lay a mbat ee; xaye um lalong kaa moseeroona o ga'. Faapof fa maamof mosiran o nga'.

Ndaa Moon xaro?

Moon a lay ee Ndaxar naa na layaa .

Ndaxar naa na layaa! Moon ba yafaam. Felee boo felee ndaa Moon koo yafaam. Moon a layin ee waagaam o daaboos no gon ya 'es ee. Wagaa xoog o lal ndaxar naa na layaa ne na wo fo mi. Ndaa i nanoo-rangaa.

Iii nam i nanooritkaa?

Mbat, daaboosaa ee o ga'agaan xan o jaxid' boo lay ee Ndaxar naa na layaa!

Moon na pexeyum, a layin ee o layangiran ee Ndaxar naa na layaa xan a fuux. Too xan a fadong a naaxum ake.

Ten Mbat layu ee: Moon aca i ndet !.

Da yoon a ndet, baatne da mbadiit na koɓ ale.

Mbat a ga' Ndaxar naa moy'na magin, a fi'nen kaa jegna a tagid.

Mbat a diid a dal fo falalu ee Ndaxar na na layaa!

Yaa ta paangaa, ta nan ndiq, Mbat a yen a meñ moon a sogin o raxan.

Moon na dooq a Mbat boo kam taxar kaa, mbat oxe naanga muut yam a diid. Ta nomtooxiid a doon teen jaad le fo o ñofelum, a doon teen mbaal yaal yiif le. Xay'ee mberkele fo wiilum mayu taa safik, fo naak a koɓ le andoona ee sadaree tus.

Moon a roxondoox na naak a koɓ ale a retaa ndaxar naa, Ndol fee fañna kumpa a reefin.

Naak a koɓ ale jaaxid, ten itam ye ta ga'na Ndaxar njom'andaan ne.

Ah, ɓaabaan neene soxodu, a xay'ange kuu feluuna ta fi'. Too xan ta war ɓaabaan ke fop, ndaa xan a andee Ndol moy'un o y'i'y.

No feet olaa, moon no nomtoox na koɓ alaa ndax ta jeg oxaa ta waratna. Teen Ndol a baatu inoox, a reef took Moon. Yaa Moon a yookuuna a baat o doon pexey te ke ta fi'na ɓaabaan ke. Ndol a yo'in nof a baat o yo'in nof maakum ke.

A naang muut baa and ke Moon a bugna.

Moon a xalaataa ke ta laykaa a Ndol. Yiif laa a mbun ta lay ee : andaa mi yiifes felee. Kaam safik xoox, too yiifes naagee mbunaa.

Ndax waagaam o laamit tig ?

Ndol a doonin ee : Moon xar o laamitkaxam, layi um nan.

Xar ando no ndaxar naa na layaa ?

Koo bugaam o jom'and, ndaxar naa na layaa !

Xa-aa de kaa i njeetaayaa soom.

Ndol a yiif ake a sisaafaa

Yaa da moofna diir, Moon a ga'ee Ndol kaa buuɓ . Taaga a laamtun ee
wo xaarites, xar fi'o nen oxaa jaaxidna ?

Ndol a layin ee ; dayiim no jaaxid soom, kaam nand nen o xaa bugna o
jomi.

Moon a layin ee, yaaga de o ga'angaa ndaxar naa na magna, a jigdaa
xan o wuuq a paax. Too layaa ee : boo kene ndaxar naa na layaa oo. Ja-
feñee o layel tus. Laacee sax yiif fel ngir o wetandooxin.

Cungi boo um jeem boo and ndax xan waagin. Ndaxar naa na layaa ....
Foogaam ee weecitkinum. Ndaa koy, keene a doya waar, oleng mosee o
ga' nandu neene.

Ndol a dalfo inoox a lay ee Moon, i mbaaga ndet ndiiki.

Teen a yoonu a ndet, baatnee da mbad na koɓ alaa.

Ndol a damtin ee oo ndaxar naa na layaa ! ndaxar naa na layaa !...

Moon a layin ee fadandi fa lay fee. No fit fee ten retna, Ndol oxe laya-
taa ee ndaxar naa na.ndaxar naa .

Moon a layin ee xa damong, layi ke layoonga!

Ndol ee fa roog kam weecin, ndaxar naa na.ndaxar naa

Moon a fuux a doon teen ee layi ee ndaxar naa na layaa , ba xalaat
lakas. Yaa Moon a paangaa xa ñuxuur axe rek, a naaq a fadin, ta
meeñ, inooxatee.

Laamit

- 1 O njom' andaan a nqum Moon a ga' u na koɓ ale ?
- 2 O njiriiñ onqum a bisiidun?
- 3 Xar taxu Moon a bis a Mbat no ndaxar naa na layaa?
- 4 Coodti xalaatof ne ga'toona kene jegna

Jambaar fee Samba Gilaajeegi

Jambaar fee Samba Gilaajeegi

Na saate fulaane waa, a jeg'a o koor o leng oxaa gen'ina maaga. Kom leng ta lay ee kaa ñaay'kaa ngir o moy' o and. Ta saq ke naa yetooxan ta ref a qali fo laɓum, a sog o ñaay pisum. Taaga a doonooxu na fat laa, o taalibe'um oxaa gimuuna, a reef a cinjum.

Yaa Samba a ñaay'na waxtu mayu,

Ta faaf a koɓ a leng kaa sog o fadiid na mbeel a maak. Taxar maak kaa fasna o saax o leng ole na foofi le na mbeel ale naa caarwaa. Maaga refu mbind Duubaa Lumpuur.

Duubaa Lumpuur ɓaabaan maak oo. Xeeɗ ninki-nanka a refu, cer ke a may fut xa bas axaa naa nandtaa fo we na fanoox.

A cafum a qaru kaa a njega paambaañ cigdu taa ngoɗ a nandtaa fo we na Njogoy.

Ta yoon fo coow o maak.

Ye foofi le a baatna naang tek. Duubaa Lumpuur a fadiid. O xe geenoox kam foofi le a widaa o kiin o sobu xe yaqanuuna o faan.

Yaa ta ga'na a Samba, taaga we'aaqilooxu a ga'in. Paabaan neene kaa sadarnoox lool boo we njambaar 'ina sax kaa sendoogu yaam diid. Ndaa Samba yeegniran cerum. O yoonum a layanaan, ndaa taxee ta ñak o fudoox a matik a mbeel alaa.

No ndak-fo- ndukax foofi baal ole taa xooñ a fer a yo'nooxaa. Foofi le a way'aa a bax-baxnaa, boo ta baatin ee tek. A yaand a maak akaa mbodna nen loot maak a mbudoox a a jasnoor fo ten a wuuqin a maak nen fuud

Kaa wet o donum, ta yaaj lool. Ta waas tuñ pefaru ta sutoox teen.

Ndaa Samba diidee boo ndiik. oxe jasnoor fo ɓaabaan ne a deetan.

Duubaa Lumpuur a magna:

O cok olaa liitooxaa, xoox laa a jigdaa baa faaf taxar maak ke boo na eel akaa. Ndaa Samba sadaree boo ndiik.

- Duubaa Lampuur, xar taxu o fi'aa kene? Koo jeg o daaw rek. Mi feene, jegiim tus kaa sadaruuma.

Ye ta baatna o nand ne ta nand'iina, taaga a doonun ee :

No wiin we fop, wo moyu o jambaar teen. Keene taxu xan cooxong neexal. Ci'aaxong gidi faana refna yoor a ɓaak naana. O sutangaan no hoolum rek, refu ee waraa oxe o ñoxortaa. Samba a tay o jang gidi fee.

Ye ta retna baa xotin baa yut, a layin ee:

- A faaxa ! Mi oxe retaa deetik ndax ke Duubaa Lumpuur a layna ndigil oo!

Ta sut gidi fee no hoolum rek ɓaabaan ne a yen a xon.

Samba a reef a fatum a ñaay'aa. Ta fadiid na saate fa maak faa ta andeerna. Kaa ñaay'u miñu no njeec' naa. Kaaga taxu ta xodom'el. Ye ta baatna o ñaay' ondik rek. Ta geenoox no mbaamir a ndok ale no daaf le ta eetna o ga' a xed foofi yerel.

O kiin roog o tew a ci'in o ndik foofi na sak a leng. Foofi le oxe xeeñ boo waagaand o yer.

- Taaga a layu ee: foofi lene sibdu!
- Ta doonin ee: Ee o kenar oxe, saate feeke jeggee foofi.
- Xar taxu keene?

Foofi, o piñ o leng waagano jegit no saate fee too fanoox genu maaga. Jaf leng soom waago jegit maaga foofi no hiid ole. Too o hiid nuu refna xan o cooxin sadax o toog o leng. Kaa warel o rokan ñira no maad o tew.

A hibanel xa qed wurus, o yang wurus fo ceen wurus ta cooxeel. A sofangaa o toog oxe ta cooxeena a felaan, kaa bisan, a ñaamin. A felangiran koy, waaskee oleng ta waafik foofi na mbeel alaa. O feet sax i ndetkaa cooxik o toog oxe a Fanoox fee.

-Samba layin ee: cooxaam ngaw naa yipeerna tig. Kaam retaa na mbeel alaa waafik foofi mi fa xooxes.

- O kiin roog oxe a doonin a sendaa :

Xan a ñaamong de !

Samba a ret na mbeel alaa. A y'eew ngaw ne o kiin roog a cooxuuna,
ta yer a coox pisum fo yoonum da yer. Taaga a nanu o coow o maak
-Fanoox faa sutoox na mbeel alaa.

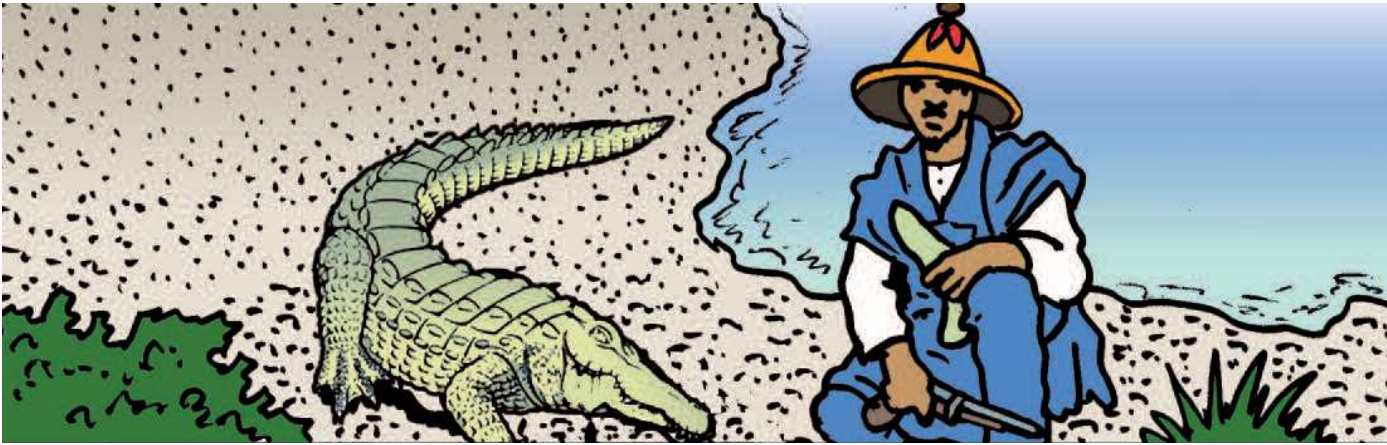
- Fanoox faa a laamtin: xar o fi'aa mene?

- Samba a doonin a lanq ee: Kaam xodomel soom yeraa.

- Wati mene ndiiki-ndiiki mbaat um ñaamong.

- Samba fee jambaarna a layin ee: Fanoox sadarirong.

- Fanoox a fuux lool a ret a soŋkin . Akidum akaa a yaxig nen a fidel

Ye pis ne na Samba a ga'na o don o yaaju o jigdu le Fanoox. Ta fer o xegegaa a foolwaa. O yoon oxe Samba a diid baa sendaa, a laqook no joc o leng.

Ndaa Samba yo'nooxee sen. Yaa Fanoox fee a matiidna teen a sutu gidi fee no hool ole. No ndak-fo-ndukax Fanoox fee a xon.

Samba a deg no fool ne o ndik, a cooxin o yoonum. Ta waas xa cangum ake fa ñafafum paam a mbeel alaa

A anda ee oleng waagkee o rokoox o y'angum fo xa ñaafum.

Yaam oleng jegee o jaf fo xa ßay xa neewtu ne no ten. Taaga a xaadtu na saate'um faa.

No ñaal naa reefna teen, o maad a xooy gawul waa ndefna na saate faa fop. Yaam kaa bug o toog oxo wareena o cooxit sadax a bisel na mbeel alaa.

Ndeysaan, gawul we owe ndeef took o toog oxo. A ngimanan a tagan.

- Aa! wo, o tew o cegu jom refo.
- Fanoox fee a ñaama maagof dik.
- Wo naa dadkandkaa den, too saɗariro Fanoox fee.
- xan i njeg foofi felu ndax wo

Ye o toog oxe a fadiidna na mbeel ale, ta rok kam foofi laa. Oxe ga'aa
Fanoox faa a retaa took foofi le.

Taaga gawul we ee, woy taamaala fee! Fanoox fee jabee sadax' in
fee, ta ref ee bugee o toog oxe da cooxuuna.

I njegkee foofi itam, in fop xan a qofom a war a in.

Yaam koy weene njegee o toq foofi.

Fat i ñof o feefik o toog oxaa moyuuna o mos ndax ta fi' el sadax.

Ndaa o Noox ole lijtee den .

O tatkandeer oxaa da njilna, Kumba ne' e too a ref o fiy no maad
saate.

Kaa nandandooreel fo nqool onqe yaam o mosel, too a jeg jom ne na Samba.

Kumba kaa fadiid rek a sooboox kam a mbeel ale. O Noox ole o xe naang dem o mbiñ o leng. Kumba a wenin, boo ndiiki ta naang cel, ta matiidin a falin . Yaa ta ga'na ee yo'nooxee , ta dalfo nyaay took xoox le soo a lay took:

- a xona xon! Noox le xona!

Fop a ndok kam a mbeel ale. Kiin-oo-kiin a bug o ga' gid-faac muu-meeen ne diidlandoogna saate fa muum. Teen o Maad o layu fo saate faa fop.

O xuu waagna o lay ne fanqon fee a garitna , um cooxin ku ta laacna

Yaa da nanna Maad a regtaa neexil , oxuu refna a inoox ee:
mi oo! mi oo!

Oxuu refna a wetandaa ngir a gimnoor o maad ee ten waru Noox le.
Ndaa o maak oxaa ga' ina xa cang fo xa ñaaf axaa Samba, a lay took ee:
weene xa cang fo xa ñaaf axaa Samba, a salma koor alaa.

Maad ee a faaxa, soo a lay a den ee.

o xuu xibooxna o y'angum mbaat xa ñaafum , o gariid um cooxong
neexil.

O xuu refna a jeema o rokoox xa cang axe fo xa ñaaf axe , ndaa o
leng waagiran.

O fanna o leng a lay ee : o maak oxaa layee ndigil.

Xa cang axe fo xa ñaaf axe kaa neew lool, o njaac' weccu den meen.

Too oleng laykee ee o rik o deɓ olaaga,

o ten waru a noox a maak alaaga.

Da nqooy xa caac' axe o leng-oo- leng boo feet,
ndax xa c'ang axe fo xa ñaaf axe mboda den. Ndaa oleng na den waagee
o rokoox xa c'ang axe too mbaagee o ndokoox xa ñaaf axe. Kaa moy'aa
o neew sax a refangaa o njaac' bugun o jiriiñoor. Taaga o fanna oxe
a layu ee:

"Kaa nandtaa ee xa c'ang axe fo ñaaf axe, jini weeccu den meen."

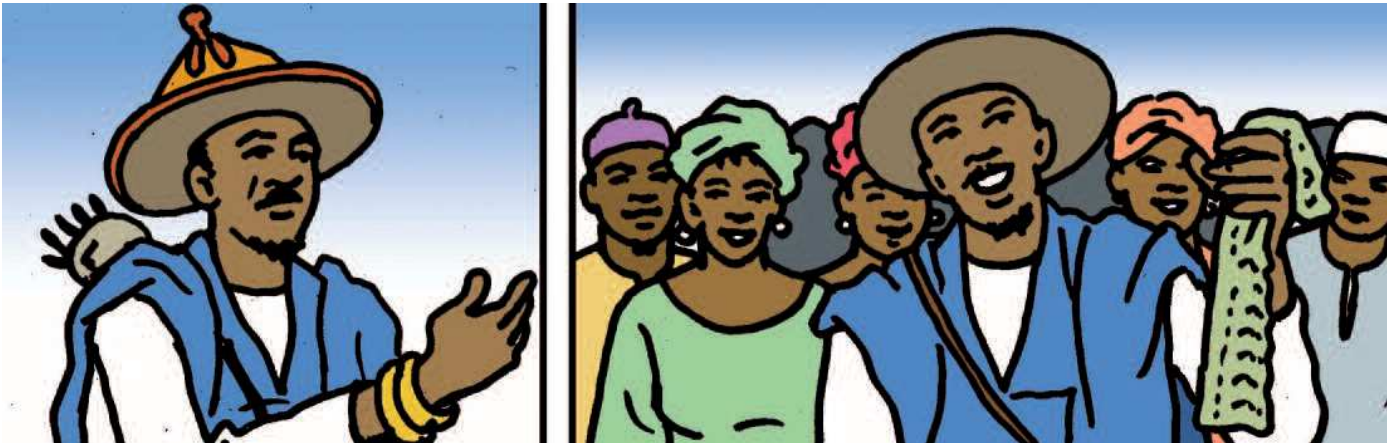
Kelfa fa maak fee fo qaariitum ke a fooq Fanoox faa boo na tambando
laa na mbeel ale. A baat teen ee : jambaar fee degu o ndik no fool ne
na Fanoox fee. "Oxe saqna fool neene fat a bisiidin." Keene xan a lalit
jom fo fit fee ta jegna.

O tew oleng a inoox a layee:

" Faak a juga o kenar oxaa garna na saate fee a xedaam foofi. Um
ci'in foofi rodgu, ta fañin o yer. Ta sutoox a ret na mbeel alaa a
waafik foofi. Ye ta nomtooxidna a bisiid nqaw mayu fo foofi felu.
Foogaam ee o ten waru Fanoox fee."

No ndak-fo-ndukax, o maad a lulit a xooyin o kenar oxe. Ye ta fadiidna, ta
layin ee:

liiɸi xa c'ang axe fo xa ñaaf axe.

Samba a liifpoox ta fodin kep. Ndaa o fanna oxe a layee keene dooyee.
Ta baat teen ee: Taa fool ne degteena na Fanoox fee?

Samba a joox o yoonum ta wet saak ne a bisiid fool ne. Samba a
tafnin no dooy laa ta fod teen kep.

O maad oxe a matiid a Samba a layin ee:

Wo o kenar oxe, fexeyaa boo i tagoor fo Fanoox fee. Wo refu jambaar
no cambaar ke. Layaam ke bugoona, um cooxong o ten."

Ye ta wetandooxeena kaa jofna no roog daduk wa cooxit'eena sadax,
a cooxel Fanoox faa, teen a layu kene:

-Mi Samba Gilaajeegi leng soom um laacaa: "Ta ref nu ci'aam Kumba
fee jegna jom taa jambaar lool."

No ndak-fo-ndukax, ta ci'el o ten. Kumba dolwan a Samba . Da njeg
xa fiy xa mayu kaa njambaarna nen we ndimna den.

Laamit

- 1 Oxum gon jini fee a xooyteel?
- 2 Ye Samba a waraa jini fee, ndax kaa bug'u dimle we na saate fee da njeg foofi?
- 3 Xar taxu xa cang axe fo xa ñaaf axe a neew boo oleng waagiran o rokoox?
- 4 Xar taxu da layee Samba a fi'a o ndam?

SOFOOR FA SAGNU

SOFOOR FA SAGNU

Mbegaan sofoor fa sagnu a refu. Oxe saq o oto Njaga Njaay o nogoyu. O deetangaa o oto le, muu refna kaa gef. O lampa le refna mbaamir a leerandaa a fat ale yaa o yeng a fadna tus kabatee teen. Pentuur fee na Njaga Njaay ale fop kaa xobdoox boo tus yoqatee teen. O oto le a cooxangaam a cinj o yeng, ga'kiro tus no ten. Kam o oto le, moofir mayu kaa poloox, ta hi6 a den fo liir. O moofangaa kam o oto le daxay'oox o ga'aa took asamaan fee.

O oto le kaa jegree a kaayit a mayu. Asiraas fee a faga kaa fadna a qool. O oto le jegree wisit teknik.

O feet o Mbegaan a waru o yip o oto le a jofaa Tambaa. Kaa hirnik no ngel naa boo ndeer o yeng ta sog o wondooxik. Ye ta yokeel no nqes ne a dom'a lool yaam faanar ne. Yaa ta yokooxna baa kabin o oto le, muu fodoona o nanaa xiin le no motor fee. Doon teen yookaa fo suun ole. Kabin o oto le a dom'a lool no ten. Xa caac'axe na saate fee mujun o puus. Ye oto le a kabna a retu gaaraas. Da ndoon teen waxtu fik, koksoor fee a xooyin ee o ten waru o rok. Na neene Mbegaan a bistiidu a Njaga Njaayum ale ngir o rok we na ndetaa Tambaa. Aparanti fee nyaayu took a dagaa bagaas ke.

O oto le a may fut boo aparanti le jegree maa ta moofna

Ye ta doonooxna na fat ale jofna Tamba. Mbegaan a yufaa a fi' nen oxaa saqna a abiyon. Fo ke ta yufaa fop, waxtu fuu te xooyeena, ta jang o telefonum . A jaabaa boo yaa ta bugna o joob. Aparanti le a magaa sigareet a debaa a mego xe na koɓ ale. Neene keɓandtu xa ñaay xa mayu na fat ale. Xa ñaay axeene ta keɓandna a taxa boo taxar fo daaf mayu a dox. Maaga cegel ke njegatee tus kaa da ñaamna.

Kilyaan ke na Njaga Njaay ale o we njeetaayaa ceetaay pelu. A juga waa andoona ee yaa da ndetaa boo ndiik, owe ngasraa kam den. Yoq we a ñimatiraa no polotik. Lakas a layaa no njom ne warna jeg diiboor. O xuu refna a layaa ee mbirum naa maafkaa. Coow le kam Njanga Njaay le a naang kurr.

Ye da mbadna kawlaw, Mbegaan a geenoox no esaaseer naa ngir o baat esaas. Naaga, kilyaan ke a mbudwaa a mbaafkaa a ñakit. Ta jeg waa njofna na puus-puus a tegey' akaa. We yoqna a ndet na yaay faa naa jikwaa kafe Tuubaa. Yaa da ñaktooxna baa ngiñ, da suuratin na fat alaa. Kam o oto le, kaa nand ee jeetaay le kaa moy' o fel. Yaa da mbaafna Mbirkilaan, baa bolkaa Naawel, o oto le mat o joob yaam a kaat a fomu. Na neene sax a sandarma ke a ngeennin. A feet a kaayit ake no oto le, da nga' ee mayu teen kaa mbag. A kaayit a lakas a mayu o oto le a jeggee den.

Na neene a sandarma le a bindanin a kaayit ndax ta rabid.

Ye a alkaati le a daknuuna a permi le, Mbegaan a doonooxatin na fat alaa a moy' o yufaa.

Ye ta waajaa o fad Kungel teen a feru o yeegaa coono. Ta nima a jaaywaa. Kam o oto le, fop a naang tek. Kilyaan ke nqijna, yoq we a faanaa. Iakas we a naang tek ndax a fat a kofu le. O oto le a njayaa a fudwaa a fat ale too oleng yeegee teen tig. Na neene ta yufaa baa xet fa kamiyoŋ alaa xatna Mali. A kamiyoŋ alaa oxaa yip'u baa may bagaas. Muu fodoona kam Kungel o nanaa duk faa.

A kamiyon ale xat'ina Mali taa yip'u baa may oxe yen no saax o janoon. Guru, fo xa saaku karite kaa ta rok'ina a sambrandoox kam a koɓ ale. O oto le Mbegaan a yen ndeer a qal alaa. A pano a leng a wektoox a dalik maana. Muu fodoona o nanaa xa buuq axe no kilyaan ke. Xa caaɗ axe a ɲeremoox yaay den ke. Mbegaan a diid baa sutoox o oto le, a roxondoox xa ɓayum a faamnoox na koɓ alaa. Bagaas ke no kilyaan ke a sambrandoox a ndeer a tali le.

A kaat ake fa buuq ake yeegnu we ngenna kungel. Goor fo rew fop a ɗufaniid akisidaj fee ngir o mucil wiin we. Oxuu refna na den a yufaa a maak ndax ta teel o fadiid.

Ye we na saate fee a mbadiidna, teen a andu ee xa buuq axe mayu, ndaa oleng xonee. Ndaa koy a juga teen rew d'ik waa a caf den a ßolooxna. Ta jeg it o njaac' o ngoor onqaa xijna yaam xoox le kaa gef. O bay o ñamaak ole na aparanti le it kaa ßoloox. O fomel ole a xijlaan boo ta wondoox a berenjwaa a lanq. O Mbegaan, sofoor fee, oleng andee mam a jofu . Sofoor fee na kamiyoŋ ale tus daawiran. We ngaa-ñooxna fop owe mbondoox, we cufgiidna, a mbundaa den. O oto laa, o saax oleng ole fop kaa tas. Weer ke fop a ngef, moofir ke fop a ßoloox, kaana a sambrandoox.

O leng no we naa cufgaa xoyu sapoor pompiye ke no telefonum. O leng na den a xoy a alkaati ke. Miñee tus da nan pompiye ke a ngaraa. Muu fodoona o nanaa o wuuqum ole" pii-poo pii -poo"poo. Yaa pompiye mbadiidna, goor dik fo rew dik a mbudoox no oto den a saq a balankaar. Na neen da njof no we moy'na o son. Da ndoon a den na balankaar ale o leng-oo-leng.

Ye da cutna, da ndet opitaal ngir da muclel.

Na naaga a alkaati ke a mbadiid. A laamit sofoor ke na oto ke. Teen a jegu oxaa garna, a lay ee o ten refu sofoor a kamiyon ale

Ke a alkaati ke a eetna o mbi' refu o laamit a kaayit ake no oto le. Sofoor fee a coox a den a kaayit ake da laamitna fop. Ye da cutna fa sofoor fee na kamiyon ale. A alkaati le a laamit wiin we oxe yufnoogna Njaga Njaay ale. Da feet baa nqij too nga'ee Mbegaan. Taaga o leng oxaa ref'ina na Njaga Njaay ale a deetu no batand. A yook a Mbegaan kam a koɓ ale ta roxondoox xa ɓayum. Teen a alkaati ke a ndetu a ngotkin me ta refna a ɓisiidin. Mi Mbegaan, aksidan, a war o kiin! ta fi' nen oxaa xoox le suptooxiidaa. A alkaati ke a layin ee oleng xonee ndaa a juga waa ngaañooxna.

Ye alkaati ke a ndalanna a yiifum baa cut teen a laamtun a kaayit ake no oto le. Mbegaan a coox a den kaayit ke. A alkaati ke a ndop a saytax ale no ke waralna aksidan fee.

Ye alkaati ke a saytooxna ke waralna aksidan fee, taaga a nga'u ee sofoor Njaga Ndiaay fee tooñu. Mbegaan waasu a fatum a ret a sofik a kamiyon ale. Kaa daanoogu. Keene bisiidu taamaala fee. Ye a alkaati ke a feetna a kaayit ake no oto le Mbegaan, tusum beeree na fat. Na neene, a alkaati a tew ale a lokrand xa fay axe a roknin no oto le. Yaa da mbadna poliis, ta nan-gilooxel. Ke ta layna fop tus safkee teen. Neene a alkaati ke a ndop a asan. Da andanin ee o oto malaaka a refu kaa jabel o wootoox. Da ndoon teen ee yuf o ndang dal o ndang. Sofoor nuu refna a wara o jeg a kaayit o oto a leeru

Laamit

1. O xum xeet a oto Mbegaan a saqu?
2. Ndax o oto le Mbegaan a waaga o ret Tambaa
3. Xar taxu kam o oto le xumb ?
4. Xar nu yiifandkaa a Mbegaan boo calelum a moy' o faax.

Ndut ne

Ndut ne

Ndiiki, Mustafaa a safkata. O hiid ole rend, ta jeg xa kiid betaa fak. We ndimuuna a mbaraan o mbaajan ndax ta ret saate caaci'umiin a Sandeem. Saate faaga Senegaal fop a andaam no fongik cosaan. A Sandeem, xa kiid xa betaq a xuu refna ndut maak naa jegaa maaga . Muu o fiy a Sandeem a refna guutkee keene. Goor oo, rew oo, xa tebandoong oo, maak oo, fop kaa maadiidan. Saate fee kaa mayaa coow : xa oto, a sareet, xa welo, xa jakartaa, kaa sufaa wiin a fisaa na saate faa. O hiid olene koy xupu yaam a ngeenna mal naa saqna o xet ole. No mal neene, fop mbogu teen. Mal ke fop, roog we, xa pes axe, boo no maak we, goor fo rew

Mal ne no maak we a coodta o nan ole, fop a cuungoogna . Ndut ne, fop ndamin, yaa o nqool setaambar a jegna ñaal fik. No joc olaa no batand naa Laandaan a mbi'itkan .

Mal ßetik a ndoonu, mal nuu refna a juga goor fo rew. A juga mal naa saqna a qooland ale, Jalgi Nduur adwanun. A juga mal naa saqna xaaliis fee, oxe adwanuuna a ref Duudu Juuf. A juga itam mal naa na lijtaa a ñaam ale fo a yer ale. Mal naaga xupu wiin. O xe adwanuna a ref Maam Biram. Ta fokatel fo o xe refna Ayu.

Mal ßetkandeer ne a ref waa andoona ee kaa andel no jof. Den koy kaa ßaataa a yiif mal lakas ke. O yaal saate fee ref Laafaatim Juuf. Den fo jarafum Demba Joob den lijtaa a njokrandaa mal ke.

Me da mbarna nqucnit xa teɓandoong axe fo me da mbarna o ndef, kaa war o faax.

Xa teɓandoong xa koor axe, a mbar no qenand ale, too maak we a adwan a den. Rew we oo yoqee a cinj. Xa sar axe da mbarna o faap o we ndiweel. Xa leelir axe mbarna nqooland itam o we nqendaneel too a maya. Ye da mbugna ngeenin paar ke, da inoox a siik a qoolu a nqot tikoarik ke a mbaafik a koɓ alaa. Da nqet na fat ale fa Baab Koori ta lay a den ee : " mbi' yo fop boo baa nu ngod ɓaak ne. Baa ñu mbeecit o mbaaf xa pas ɓaak fo xaasuɓ.

Da ñaay' o ndik a nqet fo mboɓ ndew ne: Yaasin; Maye, Wolimata fa Sali. O xuu refna na den a gadoox laɓum. Maamuur a lay a den ee "mam nu njofaa ?Maye a dooninee " kaa i mbug o mbog no callel ke, ke warna xa teɓ' in, ten waru in." Maamuur a doon o ndebum a layin ee "nu laya ndigil." Aca i ndet, feetyo me nu ñaay'aa a koɓ ale kaa may foofi fo lanq.

Baab Aali a xooy gendum ndax da mbaxtaan na cik ale naak ke .
Laafaatim a lay ee " fulaane we, fo seereer we, fo we naa njikwaa a
tegey', den andu a tegey' apaax. Den mbaru o mbokatoor a njikik
naak."

Baab Aali a lay ee xan a jeg fa den jeetaay. Ta lay a den ne ba nu
ñofandoox, too ba ñu mbelatoor yaam kaaga kaa yaqaa a cik. Ta lay
a den ee mbexeyyo njeg naak laa giñna taa mos boo fop a faay.

Baab Moor a lay ee ; fat i teel o ndet yaam no ndiig i ndefu. Baab Aali
a lay a MusAa fa Omar da ngumin a sareet den a ßis a den no ciijikax
oxe daral.

Da nqetik na carind Baab Aali. Oxeene lay a den ee xan a cood njigan
ne a Ngoor fee warna o yoon fo ßeem. Ye da sambraa ta lay a den ee
ba nu mboodoox de, yaam nu mbaree o ñaalel.

Nqes teel, jiijik we fop a ngar, seereer ke fo jiijikax a tegey' ake. Baab Aalia a lim xaa'lis fee a doonin no bay no ßeeem. Da nyaay den fop na sareet ake a ndet na daral faa. Pis ke cufaa da ndetaa. Ye cee' tanqin ne fadkaa, da mbadiid baa mbidaa naak. Daral fee may muut fo wiin, coow le ee kur. Wiin we mbaxaale'aa, naak ke mboolaa, gaynaak we nqaaj a den. Jiijik we feetaa naak ke. Da nqaajoor a qaaj a tadak? ndax a bid ale a yooß. A qaaj-oo-qaaj a jeg o sereer o pulane fo o ciijicax a tegey'.

Da njik naak xarßen fik ndax da mbaajan ndut ne. Jiijik we ngum naak ke no nqel ne , fop a faay.

Baab Aali a lay a den ee nu mbi'a ngoor, naak ke mbaaxa. A faamir fa yaa Binta a layin ee xooyi rew dīk nu lay no na cik ale kaaf ke.

A doon teen ee: ndut ne ñaal xarɓaxay fo ñaal ɓetik na xa culi temeend. Roog fuu feedna, nu mbara nqet mbind Baab Aali ndax nu and ke naa jikkeel fo ke deyna na xalais.

Rew we a lim cawir ke fop. Yaa Binta bind ke naa jikkeel fop fo ne xaaalisum a fodna. Baab Aali a coodin xaaalis fa mayu ta layin ee fat nu ɓiib .

Nqes teel, rew we ndet luuma. Ye timis a fadkaa da ngatiid a cood a Baab Aali ke da njikna na kaayiit ake laltuuna.

O yaar xa tebandoonng axe a mbaru o ndet na koƴ alaa ndax da nqucoox. O xuu refna teen we ndimoonga a mbaajanong. Baab Demba fa yaa Ami a ngoy o ƴiy den Mustafaa ndax da ƴaatin yiif.

Baabum a layin nee caaci ke wo fop cambaar a ndef’u. Mosee ndiid, mosee saɗar, fat o noon a den. Ta doon ten ee " wariro lool, wariro wuuq fat o safik.

Yaa’um a layin ee " o koor dara waree o ɗom no ten, baa sedlataam. Mustafaa a doon a den ee: banu njaaxid, saɗarriim, diidiim, sendiim too lookiim. Baab Demba layin ee roki njawan ne o xaf no ngaw ne yo’ in foofi le yer ten boogoox teen.

yaay Ami a cooɗin teex a layin ee humwen no cokof, no bayof o janoon fo na caf a ñamaak.

Yaa ceeɗ ne mudkaa Baab Demba a ñaananin a yoon fo ten no ngel naa. Fapotawum Faatu a reef tookum a giman.

Xa tebandoonng axe mbarna ndok ndut fop a ngariid no nqel ne. A yoon fo we atna den. Ye ceeɗ ne mudu a faafna o koor o maak a lay a den ee "fat nu njeg jom fo nu sad" . Da ndalfo adoox a mbaafik a koɓ alaa. Xa tebandoonng axe a loolaa wene safkinooxaa. Mustafaa o xe tay , a ɗasaa a jalaa saa tiimnooraa gendum we. O koor o maak a lay a den ee tiimyo, jegee diid, jegee saɗar ndefyo cambaar.

Caaci Mbisaan maak, ɗaamaan fee fo we naa ndamtan o waa no ruq. Mustafaa fo xa tebandoonng a xe sadna, a ndok, Lakas we a fas, yaam a saɗar o xaa bisna den. O maak o leng a lay a den ee goor nu ndefu, fomu miñee too o xuu muñuuna xan a fag.

Ye fop a tiimna, selbe we ndokan a den toki njuli ke , a bolan a den xa lenge, saa bis a den no mbaar naa. Ye da ɓaatinkaa, a jeg xa culi xaa faanna baa mbal o saq. Mustafaa koy a tooñaa gendum we.

O yeng o laa no ndut naa, xa selbe xe ngimaa a mbakaa. Juul we fo selbe lakas a njaabaa. A pamb ake njibaa, lee- leek juul a inoox a njaayoox. Fuu fuud we nqonaa fo xa buuq. O selbe le ñarooxna a widaa kam o lanq ole. O xaay gimaa ee « mbaam ta yalof ee mbaam . » Jaajaab waa a ndoonin ee « o yaales o xe ndut ne ee mbaam. » O cuul o leng o ne'e, Mustafaa a rok. A dalfo gim a kim alaa ba'um a jangin' uuna. « Njas taa no maag a pay'um jeeri ee, njas taa no maag. » Jaajaab waa a yoon fa pamb akaa, xa buuq a xaa fo o mbec onqaa a jaxasoox. Juul we fop a inoox a nqetwin. O cuul o lakas a gim ee : « caway laacee ndun. » Ndut ne moy' o fel, xa selbe xe fop a muj a nqeenoox a mbuudaa juul we.

No nqes naa kumax maak a jangna den xa cax. A baat teen a nax, fa a layoof fo ne taxar ke njiriñooreel. O selbe leng a lay ee fat nu ngore too mbañ o nqodaa. O ñak baa tax o gore'afar. O selbe lakas a doon teen ee : fat nu njeg jom too ñaay'aa no, ndigil. Yaam ndigil naa falakkaa. Kumax maak a lay ee ngenityo yar, sutura, fo ndamir; mbi' ee no ñonax nuun. O lakas a lay ee: sutyo coxod fo naal na qeeñ nuun, mbugiryo. Xa ñuxurum axe, kaa yoontaa misaal boo juul we and ke naa jangneel teen.

Ñaal naa na tox alaa, i nqefand ngañ, ndox xa lengee xe fop. Na safkalaa, juul we ñogoox, a ndokoox baa mos, saate fee ndef no mbec bo tige ñaal.

A cinj kaaga, Baab Aali gidim caate ke fop na yoon den a mosu fo nanoor den. Ta andnoor xa caac' axe ee den mbogu fop too kaa mbar o ndef qaarit.

Wiin we no caate ke ngidmin, da nqed saa mbokit fop.

Laamit

- 1 Mam fa mban ndut ne a waru jegit?
- 2 Ndax rew we kaa mbaasit goor we calel ke? Xar naa safkinaa a toonof ?
- 3- Ndax xa caac' axe Sandeem soom mbogu no ndut ne ?
Xar naa safkinaa a toonof ?
- 4 xar moy'u o jeg solo no ke xa caac' axe njangitna no ndut ne ?